

ž i v l j e n j e p r e d n a m i

L I F E A H E A D

jiddu krishnamurti

Besede Krishnamurtija bolijo bralca toliko časa,
dokler ne spozna,
da udarci ne bijejo po njem,
temveč razbijajo njegove okove.

Predgovor

Zdi se mi, da se je v našem svetu naraščujoče krize in vedno večjih problemov pokazala neobhodna nujnost po popolnoma drugačni morali in obnašanju, po akciji, ki izvira iz razumevanja celostnega procesa življenja.

Probleme hočemo rešiti s političnimi, organiziranimi metodami, z ekonomskim prilagajanjem in različnimi reformami. Toda nič od tega nikoli ne bo rešilo zaplrtih težav človeškega bivanja, čeprav nam včasih omogoči začasen predah.. Vse reforme, kakorkoli obsežne in navidezno trajne se zdijo, same po sebi le podalšujejo zmedo in vzpodbujajo nadaljno potrebo po spremembi. Vsaka sprememba, brez razumevanja celotne zapletenosti človeškega bitja, prinese le zmedene zahteve po nadaljnih spremembah. Spremembi ni nikoli konca, kot tudi ni dokončne rešitve v pričujočih vrsticah. Politične, ekonomske in socialne revolucije nikoli ne morejo prinesiti pravega

odgovora, kajti prinašajo le strašne tiranije ali pa so le gol prenos moči in avtoritete v druge roke. Takšne revolucije nikoli ne morejo biti izhod iz naše zmede, iz razdvojenosti in nasprotij.

Toda, obstaja sprememba, ki je popolnoma drugačna in ki se mora zgoditi, če hočemo izplavati iz breskončne verige skrbi, navskrižij in razočaranj, v katere smo ujeti. Ta sprememba se mora pričeti, ne le kot teorija ali ideal, ki se nazadnje izkaže brez vrednosti, temveč kot temeljna sprememba v sami zavesti. Takšno spremembo lahko prinese le prava vzgoja, ki vodi v celosten razvoj človeškega bitja.

Takšna sprememba se mora zgoditi v celotnem polju zavesti in ne le v polju misli. Misel je, konec koncev, le rezultat in ne izvir. Temeljna sprememba se mora zgoditi v izviru samem, kar pa ne pomeni le gol popravek rezultata.

Trenutno le šušmarimo z rezultati, s simptomi, ne prinašamo življensko nujne spremembe, ne izkoreninjamo starih načinov mišljenja, ne osvobajamo zavest tradicij in navad.

Nas pa zanima prav ta neobhodna sprememba in oživi jo lahko le pravilna vzgoja.

Namen zavesti je raziskovanje in učenje.

Z učenjem ne mislim le na golo vzgojo spomina oziroma na sposobnost nabiranja znanja, temveč na sposobnost jasnega, bistrega in zdravega mišljenja brez iluzij, mišljenja, ki temelji na dejstvih in ne na prepričanjih in idealih.

Če misel izhaja iz zaključkov, učenja ni.

Golo zbiranje informacij oziroma znanja ni učenje. Učenje vključuje ljubezen do spoznavanja in ljubezen do ukvarjanja s stvarmi.

Učenje je možno le, kadar ni nobene prisile; in prisila ima veliko oblik, ali ne?

Obstaja prisila kot vpliv, kot navezanost ali grožnja, kot prepričljivo vzpodbujanje ali kot prefinjena oblika nagrajevanja.

Večina ljudi misli, da učenje vzpodbuja primerjava, čeprav je resnica ravno obratna. Primerjava prinese razočaranja in vzbuja le zavist, ki smo ji dali okrasno ime - tekmovalnost. Kot druge oblike prisile, tudi primerjava preprečuje učenje in pogojuje strah.

Tudi častihlepje pogojuje strah. Častihlepje, pa naj bo osebno ali skupinsko, je vedno protidružbeno. Tako imenovano plemenito častihlepje v odnosih je v svoji osnovi uničevalno.

Nujno je vzpodbujati razvoj zdrave, nedolžne zavesti - zavesti, ki je sposobna soočenja in reševanja problemov življenja v celoti in ki ne poskuša pobegniti pred njimi v samopomilovanje, razočaranje, zagrenjenost in cinizem. Nujno je tudi, da se zavest ozave svoje lastne pogojenosti, svojih lastnih motivov in teženj. Ker je razvoj zdrave-nepogojene zavesti ena naših glavnih skrbi, postane zelo pomembno, kako učiti.

Vzgajati moramo celotno zavest in ne le posredovati informacije. V procesu prenašanja znanja mora učitelj izzvati razgovor in vzpodbujati učence v

raziskovanje in samostojno razmišljanje.

Avtoriteta v smislu "jaz znam" nima mesta v učenju.

Učitelj in učenec se lahko učita le skupaj skozi njun poseben medsebojni odnos; kar ne pomeni, da učitelj ne upošteva pravilnosti mišljenja. Pravilnosti mišljenja ne prinese disciplina v obliki oblastne trditve tistih, ki mislijo, da znajo, temveč oživi naravno, ko učitelj spozna, da mora biti pri vzgoji inteligence nujno prisoten občutek svobode.

To ne pomeni svobode, v kateri lahko vsak počne, kar hoče ali razmišlja v duhu golega nasprotovanja. To je svoboda, v kateri učencu pomagamo, da ozavesti svoje lastne zahteve in porive, ki se mu vsak dan sproti razodevajo skozi misli in akcijo.

Disciplinirana, ukročena zavest nikoli ni svobodna zavest.

Prav tako tudi zavest, ki je zatrla željo, nikoli ne more biti svobodna. Le skozi spoznavanje celotnega procesa želje se zavest lahko osvobodi.

Discipliniranje vedno omeji zavest v gibanje znotraj okvirov določenega sistema mišljenja ali prepričanja, ali ne?

In takšna zavest ni nikoli svobodna, zato nikoli ne more biti inteligentna.

Discipliniranje povzroča pokornost avtoriteti in prinese zmožnost delovanja znotraj vzorcev družbe, ki zahteva delavno, smotrno sposobnost, toda ne vzbuja inteligence, ki ima svojo lastno sposobnost. Zavest, ki je vzgojila le sposobnost pomnenja, je kot moderen računalnik, ki je, čeprav deluje z zaprepaščujočo hitrostjo in natančnostjo, še vedno le stroj.

Avtoriteta lahko prepriča zavest, da razmišlja na določen način. Toda, če si voden v določen način razmišljanja ali če razmišljaš na podlagi določenih zaključkov, pomeni, da sploh ne razmišljaš sam, pomeni, da dejstvuješ le kot človeški stroj, ki nepremišljeno plodi nezadovoljstvo, razočaranje in druge nadloge.

Nas zanima celosten razvoj vsakega človeškega bitja. Zanima nas, kako mu pomagati v spoznavanju svojih lastnih skrajnih in polnih sposobnosti, ne le nekih namišljenih zmožnosti, ki so učiteljev koncept ali ideal.

Vsako vzdušje primerjave preprečuje celostno cvetenje posameznika, pa naj bo to znanstvenik ali vrtnar. Največja sposobnost vrtnarja je enaka največji sposobnosti znanstvenika, kadar ni primerjave. Ko pa vstopi primerjava, vstopi tudi omalovaževanje in zavistni odzivi, ki razdvajajo ljudi in ustvarjajo nasprotja med njimi.

Tako kot žalosti, tudi ljubezni ne moremo primerjati. Ne moremo jo primerjati z večjo ali manjšo. Žalost je žalost, kot je ljubezen ljubezen, pa naj bo ljubezen bogataša ali reveža.

Celosten razvoj vsakega posameznika ustvari družbo enakovrednih.

Sedanji socialni boj za vzpostavitev enakosti na ekonomskem ali določenem duhovnem nivoju, nima nobenega pomena. Socialne reforme, usmerjene v vzpostavljanje enakosti, plodijo druge oblike protisocialnega delovanja; toda s

pravilno vzgojo odpade potreba po iskanju enakosti skozi socialne in druge reforme, kajti s prenehanjem primerjave sposobnosti, zavist-tekmovalnost izgine.

Razlikovati moramo med delovanjem in položajem.

Položaj, visok ali nizek, z vso svojo čustveno in hierarhično nadvlado, se pojavi le skozi primerjavo delovanja. Ko pa vsak posameznik cveti v svoji največji sposobnosti, potem ni primerjave delovanja; obstaja le izražanje sposobnosti učitelja, ministrskega predsednika ali vrtnarja; in položaj izgubi želo zavisti. Delovna ali tehnična sposobnost se danes prepozna po dr. mg. ali ing. pred imenom.

Toda, če nas resnično zanima celosten razvoj človeškega bitja, je naš pristop popolnoma drugačen.

Posameznik, ki ima sposobnost, lahko diplomira in si dodaja črke pred ime ali pa tudi ne, kot hoče, toda sam zase bo poznal svoje posebne sposobnosti, ki ne bodo omejene z diplomami in izražanje teh sposobnosti ne bo prineslo nadutosti - vasezagledanega zaupanja, ki ga golo tehnično znanje, tehnična sposobnost navadno plodi. Le takšno egocentrično zaupanje je primerljivo in torej vedno protisocialno.

Primerjava torej lahko obstoji le v koristolovske namene, učitelj pa naj ne bi primerjal sposobnosti učencev in dajal boljše ali slabše ocene.

Ker nas zanima celosten razvoj posameznika, učencu na začetku ne moremo dovoliti, da bi sam izbral predmet svojega zanimanja, saj bo njegova izbira najverjetneje osnovana na prehodnih razpoloženjih in predsodkih, ali pa bo v iskanju najlažje poti izbral v skladu s trenutnimi zahtevami določenih potreb. Toda, če mu pomagamo, da odkriva sam in spozna svoje lastne notranje sposobnosti, potem bo naravno izbral, ne najlažjo snov, temveč tisto, skozi katero bo najlažje izrazil svoje sposobnosti v največjem in najširšem obsegu. Če učencu pomagamo od samega začetka videti življenje kot celoto, z vsemi psihološkimi, razumskimi in čustvenimi problemi, ga življenja ne bo strah.

Inteligenca je sposobnost soočenja z življenjem kot celoto; in ocenjevanje učenca ne zagotavlja inteligence.

Nasprotno.

Ocenjevanje razvrednoti človeško dostojanstvo. Takšno primerjalno ocenjevanje pohabi zavest - kar ne pomeni, da učitelju ni treba opazovati napredka vsakega učenca in si vse beležiti, kajti starši, naravno zaskrbljeni za razvoj svojega otroka, bodo hoteli poročilo. Če pa, na žalost, starši ne razumejo trud učitelja, poročilo lahko postane orodje prisile za doseg rezultata, katere starši zahtevajo od svojega otroka. Na ta način starši potem uničujejo otroka in delo učitelja. Starši bi morali spoznati način vzgoje, ki ga šola nudi.

Običajno so zadovoljni, ko vidijo svoje otroke, kako se pripravljajo na diplomo, ki naj bi jim prinesla vsakdanji kruh. Zelo malo je staršev, ki jih zanima kaj več kot to. Seveda želijo videti svojega otroka srečnega, toda razen te splošne želje, zelo malo staršev razmišlja o celostnem razvoju svojega otroka.

Ker si večina staršev nadvse želi le uspešne kariere za svoje otroke, jih s

strašenjem ali s čustveno prisilo silijo v nabiranje znanja. Knjiga tako postane nadvse pomembna in z njo pride gola vzgoja spomina, golo ponavljanje brez sposobnosti samostojnega, zdravega razmišljanja.

Mogoče je največja težava, s katero se sooča učitelj, brezbržnost staršev za širšo in globljo izobrazbo svojih otrok. Večino staršev zanima le vzgoja površnega znanja, ki naj bi otroku prinesel spoštovan položaj v pokvarjeni družbi.

Poleg pravilnega vzgajanja otroka, mora torej učitelj poskrbeti, da vse dobro, kar otroke nauči v šoli, starši ne uničijo.

Šola in dom bi morala biti med seboj tesno povezani središči prave vzgoje in na noben način v nasprotju, tako da starši ne zahtevajo nekaj popolnoma drugega, kot je prizadevanje učitelja ali obratno.

Zelo je pomembno, da so starši do potankosti seznanjeni z delom učitelja in da se zares poglobijo v celosten razvoj svojih otrok. Odgovornost staršev za udejanjanje takšne vzgoje je prav takšna, kot odgovornost učitelja, katerega breme je že tako dovolj težko.

Celosten razvoj otroka se torej lahko udejani le skozi pravi odnos med otrokom, starši in učiteljem. Ker učitelj ne more popuščati minljivim muham in izmišljenim zahtevam staršev, je nujno, da roditelji spoznajo učitelja, sodelujejo z njim in ne vnašajo zmede in razdvojenosti v otroka.

Naravna radovednost, nagon po učenju obstaja v otroku od samega začetka. To radovednost moramo neprestano inteligentno vzpodbujati, da ostane živa, nepohabljena, kajti le radovednost bo otroka postopno pripeljaja do proučevanja različnih predmetov. Če ves čas vzpodbujamo navdušenje za učenje, potem učenje matematike, zemljepisa, zgodovine ali kateregakoli predmeta ne bo postalo problem ne učencu in ne učitelju.

Učenje olajšuje vzdušje vesele prisrčnosti in pozorne nege. Čustveno odprtost in občutljivost lahko razvijamo le, ko se učenec čuti varnega v odnosu z učiteljem.

Občutek varnosti v odnosu je osnovna potreba otroka. Obstaja ogromna razlika med občutkom varnosti in občutkom odvisnosti. Zavedno ali nezavedno večina učiteljev razvija v učencih občutek odvisnosti; in tako komaj opazno podžigajo strah, kar počno tudi starši na svoj čustven ali agresiven način.

Odvisnost otroka nastaja skozi avtoritativne ali dogmatične zahteve staršev in učiteljev, ki otroku določajo, kaj "naj bi bil" in kaj "naj bi počel". Z odvisnostjo se vtihotapi tudi senca strahu; in ta strah sili otroka v ubogljivost, prilagajanje, v sprejemanje ukazov in kazni brez lastnega razmišljanja.

V takem vzdušju odvisnosti občutljivost izgine. Če pa otrok zaznava in občuti varnost, cvetenja njegove občutljivosti ne popači strah.

Otrokov občutek varnosti ni nasproten občutku nevarnosti. To je občutek sproščenosti, tako doma kot v šoli - občutek, da je lahko vedno tak kot je, brez laži, brez sprenevedanja; da lahko spleza na drevo in ve, da ne bo grajan, če pade z njega. Takšen občutek varnosti nastane lahko le tedaj, kadar so starši in učitelji resnično zavzeti za popolno blagostanje otroka.

Pomembno je, da je otrok v šoli popolnoma sproščen, da se čuti popolnoma varnega že od prvega dne v šoli. Ta prvi vtis je največjega pomena.

Če pa učitelj poskuša umetno, na različne načine pridobiti otrokovo zaupanje ali mu dovoli, da dela, kar hoče, potem učitelj vzgaja v odvisnost. Otroku ne daje občutka varnosti, občutka, da je v okolju ljudi, ki jih resnično zanima njegovo početje.

Prvi vtis takega novega vzdušja, ki temelji na zaupanju in ki ga mogoče otrok do tedaj ni nikoli spoznal, bo prvi korak k medsebojnemu odnosu, v katerem otrok ne bo gledal starejše kot grožnjo, kot nekaj, česar se je treba bati.

Otrok, ki se čuti varnega, ima svoj naraven način izražanja naklonjenosti, ki je bistven za učenje. Ta naklonjenost je prosta vsake avtoritete in strahu. Ko ima občutek varnosti, otrokovo obnašanje in vedenje ni nekaj, kar mu vsilijo odrasli, temveč postane del procesa učenja. Ker se čuti varnega v svojem odnosu z učiteljem, je otrok naravno uvideven, obziren; in le v takem vzdušju varnosti otrokova čustvena odprtost in občutljivost lahko cveti.

Sproščen in z občutkom varnosti bo otrok počel, kar počne rad, in in v takšnem početju bo našel pravilno ravnanje. Njegovo obnašanje potem ne bo posledica upiranja, svojeglavosti, trme, zatrtih občutkov ali golo izražanje trenutnih potreb.

Občutljivost pomeni biti občutljiv na vse okoli nas - na rastline, drevje, živali, na tok reke, na let ptice, kot tudi na razpoloženje ljudi, tudi na neznanca, ki ga srečamo. Občutljivost prinese kvaliteto nepreračunljivega, nesebičnega odziva, ki je prava naravnost in pravo obnašanje.

Če je občutljiv, je otrok v svojem obnašanju odprt, dovzeten, in ne vase zaprt, nezaupljiv, torej bo že sam namig s strani učitelja sprejel z lahkoto, brez odpora in trenj.

Ker nas zanima celosten razvoj človeškega bitja, moramo razumeti njegove čustvene potrebe, ki so veliko močnejše kakor razumske. Vzgajati moramo sposobnost sočustvovanja, občutenja, in ne učiti zatirati čustva. Če spregledamo čustva, če postanemo občutljivi in smo torej sposobni soočiti se z vsemi čustvenimi in razumskimi problemi, bo strah pred biti ranjen izginil.

Za popoln razvoj človeškega bitja postane samota kot sredstvo vzgoje občutljivosti nujno potreben dejavnik.

Sleherni otrok mora spoznati, kaj pomeni biti samotni, kaj je meditacija, kaj je to umiranje; in občutek samote, pomen meditacije in umiranja lahko spoznaš edino, če ga poskušaš spoznati. Tega občutka se ne da naučiti, učiti se ga je treba neprestano. Lahko ga nakažemo, toda golo pomnenje tega, kar je bilo nakazano, ni izkušnja samote in meditacije.

Da lahko srečaš občutek samote in meditacije, moraš biti v stanju neprestane radovednosti, v stanju neprestanega raziskovanja, kajti le zavest, ki je v stanju nenehnega zaznavanja, je sposobna učenja.

Če pa je vaša radovednost, vaše raziskovanje preprečeno z predhodnim znanjem, z avtoriteto ali izkušnjo drugega, učenje postane le posnemanje in posnemanje povzroči, da človeško bitje ponavlja, kar si je zapomnilo, a za kar nima lastnega

izkustva, občutka.

Poučevanje ni le golo podajanje podatkov, temveč vzgoja radovedne zavesti. Takšna zavest bo prodrla v vprašanje duhovnosti, in ne bo nerazmišljeno sprejela obstoječe religije s svojimi templji in obredi.

Spoznavanje Boga, Resnice ali kakorkoli to že kličete, ne le slepo sprejetje in uboganje določenih prepričanj in dogem, je prava duhovnost.

Kot si učenec vsak dan očisti zobe, se umije in se vsak dan uči novih stvari, mora imeti tudi določen čas, da sam ali s prijatelji sedi v tišini. Samote ne moremo vzgojiti z navodili, vzpostaviti z zunanjo avtoriteto tradicije, ne more je povzročiti vpliv tistih, ki hočejo sedeti v tišini, pa so nesposobni biti sami. Samota pomaga zavesti, da vidi samo sebe kot v ogledalu; in se osvobodi jalovega truda častihlepja z vsemi problemi, strahovi in razdvojenostjo, ki so proizvod njene egoistične, vase usmerjene aktivnosti.

Samota daje zavesti ravnovesje, stalnost, bistrino, ki se ne da meriti s časovnimi termini. Takšna bistrina zavesti je karakter. Pomanjkanje karakterja je stanje razdvojenosti.

Biti občutljiv pomeni ljubiti.

Beseda "*ljubezen*" ni ljubezen.

Ljubezni ne moremo razdeliti na ljubezen do boga in ljubezen do človeka, niti ne moremo oddvojiti ljubezni do enega od ljubezni do vseh. Ljubezen se daje vsem, kot cvetlica vsem poklanja svoj vonj; toda mi merimo ljubezen v naših odnosih, in jo zato uničujemo.

Ljubezen ni koristnost reformatorjev ali socialnih delavcev; ni politično orožje za dosego cilja. Kadar politiki ali reformatorji govorijo o ljubezni, uporabljajo besedo in se ne dotaknejo resničnosti ljubezni, kajti ljubezni ne moremo uporabljati kot sredstvo za dosego cilja, pa naj bo to v tem trenutku ali v daljni prihodnosti.

Ljubezen je vesoljna; ni ljubezni le do določenega polja ali gozda. Ljubezen do resnice ni zajeta v nobeni religiji in kadar jo uporablja organizirana religija, ljubezen preneha biti ljubezen. Družbe, organizirane religije in avtoritativne vlade, ki vztrajajo v svojem utečenem delovanju, nezavedno uničujejo ljubezen, ki se zato spremeni v strastno akcijo.

Pri razvoju celotnosti človeškega bitja, pri pravi vzgoji, moramo vzdušje ljubezni negovati in vzdrževati od samega začetka.

Ljubezen ni čustvenost, niti predanost. Je močna kot smrt. Ljubezni si ne moremo kupiti z znanjem; in zavest, ki se podi za znanjem brez ljubezni, je zavest, ki računa brezsrčno in je usmejena le v učinkovitost.

Od samega začetka mora vzgojitelj torej skrbeti za vzdušje ljubezni, ki je skromnost, nežnost, obzirnost in vljudnost. Skromnost in vljudnost sta naravna pri človeku s pravo vzgojo. Obziren je do vseh, vključno z živalmi in rastlinami, in se opazuje v obnašanju in načinu govorjenja. Zanos občutenja ljubezni

osvobodi zavest njenih usedlin in častihlepja, pohlepa in pridobitništva.

Ali ljubezen ne prinaša oplemenitenje, ki se izraža kot občutljivost in dober okus? Ali ne prinese tudi očiščenja zavesti, ki ima drugače težnjo otrditi v prevzetnost?

Oplemenitenje obnašanja ni samemu sebi vsiljeno prilagajanje ali rezultat zunanje zahteve. Nastane spontano z občutenjem ljubezni. Če zaznamo občutek ljubezni, potem lahko k spolnosti in vsem problemom in dlakocepstvu v človeških odnosih pristopimo z bistrostjo, in ne z razburjenjem in z zlemi slutnjami.

Vzgojitelj, kateremu je celostni razvoj človeškega bitja osnovni cilj, mora spoznati zapletenost spolnega nagona, ki igra tako pomembno vlogo v našem življenju. Od samega začetka mora biti vedno sposoben soočiti se z otrokovo naravno radovednostjo, ne da bi mu vzbujal bolesterne predstave. Golo podajanje bioloških podatkov v dobi odraščanja lahko vodi v zadovoljevanje pohote, če ne občutimo, če okoli sebe ne zaznavamo ljubezni.

Ljubezen očisti zavest vsega zlega. Brez ljubezni in razumevanja s strani vzgojitelja, golo razdvajanje deklific od dečkov, pa naj bo s prepovedmi ali z bodečo žico, le povečuje njihovo radovednost in povečuje njihovo strast, ki se obvezno iznakazi v golo zadovoljevanje. Pomembno je torej, da deklice in dečke vzgajamo pravilno, skupaj.

Občutenje ljubezni se izraža tudi v početju stvari z lastnimi rokami, kot je vrtnarjenje, mizarjenje, slikanje, ročno delo; v občutenju dreves, gora; v zaznavanju bogatosti sveta in revščine, ki jo je človek ustvaril okoli sebe; v poslušanju glasbe, v prisluhnenju ptičjemu žvrgolenju in mrmranju potoka.

Nas ne zanima le vzgoja zavesti in prebujenje občutljivosti, temveč tudi vsestranski razvoj fizičnega telesa, čemur moramo posvetiti dovršen del svojih misli, kajti če telo ni zdravo, živo, bo nedvomno izkrivilo misel in nas vodilo v neobčutljivost.

To je tako očitno, da ne potrebuje nobenega poglobljanja.

Telo mora nujno biti popolnoma zdravo, dajati mu moramo pravo hrano in dovolj spanja. Če čutila niso prebujena, bo telo nasprotovalo celostnemu razvoju človeškega bitja. Za milino gibanja in uravnotežen nadzor nad mišicami moramo krepiti svoje telo z različnimi vrstami telovadbe, s plesom in igrami. Telo, ki ga ne negujemo, ki je zanemarjeno in izkrivljeno, ne pripomore k občutljivosti zaznav.

Telo ni inštrument razuma; toda telo, zaznava in razum skupaj sestavljajo celotno človeško bitje; in dokler ne živijo skupaj v harmoniji, je razdvojenost neizbežna.

Vsaka razdvojenost preprečuje občutljivost.

Razum lahko nadvlada telo in preprečuje občutljivost, prav tako pa neobčutljivo telo postane zavora polnemu poletu zavesti. Omrtvenje telesa gotovo ne vodi v odkrivanje nižjih plasti zavesti, kajti to je možno le, kadar telo, zaznava in razum niso v medsebojnem navzkrižju, temveč v soglasju, zedinjeni brez vsakega

napora, brez vsake prisile preko predstav, prepričanj ali idealov.

Pri vzgoji zavesti naj naš poudarek ne bo na osredotočenju, temveč na pozornosti. Osredotočenje je proces prisile, ki zavest zoži na točko, medtem ko je pozornost brez omejitev. V procesu osredotočenja je zavest vedno oddeljena od celote in če je naš namen spoznavanje celotne zavesti, golo osredotečenje postane zavora. Pozornost pa je brezmejna, brez vsake prepreke znanja.

Znanje nastane skozi proces osredotočenja, in še tako razširjeno znanje je še vedno ujeto v svoje lastne meje.

V stanju pozornosti zavest lahko in tudi uporablja znanje, ki je obvezno rezultat osredotočenja; toda delček ni nikoli celota in nalaganje delčkov na kup ne da zaznave celote. Znanje, ki je dodajalni proces osredotočenja, ne more pripeljati do razumevanja nemerljivega. Celota ne more biti nikoli zajeta v osredotočeni zavesti.

Pozornost je torej osnovnega pomena, vendar ne nastane skozi napor osredotočenja. Pozornost je stanje, v katerem se zavest neprestano uči brez vsakega središča, okoli katerega zbira znanje in nalaga izkušnje.

Zavest, ki je osredotočena nase, uporablja znanje kot sredstvo za rast svoje lastne pomembnosti in takšna aktivnost postane sama sebi nasprotna in protidružbena.

Učenje v pravem pomenu besede je možno le v stanju pozornosti, v katerem ni niti zunanjih niti notranjih pritiskov. Prave misli se lahko rodijo le, če zavest ni obremenjena s tradicijo ali spominom.

Pozornost je tista, ki pripelje tihoto v zavest in ki odpira vrata v ustvarjalnost, zato ima pozornost tolikšen pomen.

Znanje je pomembno na osnovni ravni kot sredstvo vzgoje zavesti, toda ne sme biti samo sebi namen. Nas ne zanima razvoj le ene sposobnosti, kot jo ima matematik ali znanstvenik ali glasbenik, temveč celosten razvoj učenca kot človeškega bitja.

Kako vzgojiti stanje pozornosti?

Ne moremo ga vzgojiti s pomočjo prepričevanja, primerjave, nagrajevanja ali kaznovanja, kajti vse to so sredstva prisile. Odstranitev strahu je pričetek pozornosti.

Strah obstaja tako dolgo, dokler obstaja nuja po "biti nekaj" in "pridobiti nekaj", dokler obstaja osredotočeno sledenje uspeha z vsemi svojimi razdvojenostmi in prikritim nasprotovanjem.

Lahko se naučite osredotočenja, toda pozornosti se ne morete naučiti, kot se ne morete naučiti neustrašnosti, lahko pa pričnemo odkrivati vzroke, ki plodijo strah, in v razumevanju teh vzrokov leži izginotje strahu.

Pozornost se torej rodi spontano, kadar je okoli učenca vzdušje blagostanja, ko ima občutek varnosti, sproščenosti in je zavesten nesebične akcije, ki se pojavi z ljubeznijo. Ljubezen ne primerja in zato zavist in muke pridobitništva izginejo.

Splošna nezadovoljenost, ki jo vsi občutimo, pa naj smo mladi ali stari, kmalu najde svojo pot k užitku-zadovoljstvu; in naša zavest se pogrezne v spanec. Nezadovoljstvo prebudi od časa do časa s trpljenjem, toda zavest zopet poišče zadovoljujočo rešitev. Zavest se ujame v kolo zadovoljstva in nezadovoljstva; in stalno prebujanje skozi bolečino, skozi nezadovoljstvo je del naše nezadovoljenosti.

Nezadovoljenost je gonilo raziskovanja. Vendar, če je zavest na uzdi tradicije in idealov, ne more biti nobenega raziskovanja, nobene radovednosti.

Z besedo nezadovoljenost mislim stanje, v katerem, z odgovorom nikoli zadovoljena zavest spoznava resnico tega, "kar je" in neprestano raziskuje, odkriva novo. Ta nezadovoljenost je vzgib, ki te pošlje pogledat onkraj ograje znanega. Radovednost je plamen pozornosti.

Če pa najdeš pot in način, kako preliščiti ali zatreti nezadovoljenost, potem boš sprejel omejitve vase zagledane egoistične aktivnosti in omejitve družbe, v katero si postavljen.

Nezadovoljenost je plamen, ki sežge nesnago zadovoljstva-užitka, toda večina nas išče različne načine pobegov, razpršitve nezadovoljstva. Naša nezadovoljenost se prelevi v lov na "več", v pohlep: željo po večji hiši, boljšem avtu, več denarja, po zadovoljstvu-užitku, kar vse je v polju zavisti; in zavist podaljšuje naše nezadovoljstvo.

Vendar, jaz govorim o nezadovoljenosti, ki ni zavist in ne pohlep po "več", o nezadovoljenosti, ki jo ne vzdržuje nobena želja po zadovoljstvu. Ta nezadovoljenost je neomadeževano stanje, ki obstaja v vsakem od nas, če njegova zavest ni omrtvičena z napačno vzgojo, z zadovoljujočimi rešitvami, s častihlepjem ali s sledenjem ideala.

Če zaznamo naravo prave nezadovoljenosti, bomo videli, da je pozornost del žgočega plamena, ki razblinja malenkostnost in osvobaja zavest omejitev vase usmerjenih teženj in užitkov-zadovoljstev.

Pozornost se torej rodi le, če obstaja radovednost, zanimanje, v katerem ni koristi, torej ne temelji na samopomembnosti in nagradi. Takšno pozornost moramo vzgajati v otroku od samega začetka.

Spoznali boste, da kjer je ljubezen - ki se izraža kot skromnost, prijetnost, prizanesljivost, blagost - je tudi prostost vseh pregrad, ki jih gradi neobčutljivost; in pomagali boste buditi to stanje pozornosti v otroški zavesti od najnežnejših let naprej.

Pozornost ni nekaj, kar se naučimo, lahko pa jo pomagata prebuditi v otroku, če ne ustvarjate okoli njega vzdušja prisile, ki ga sili v njemu nasprotno bivanje. Potem je njegova pozornost lahko usmerjena v vsakem trenutku v karkoli; in otrok ne bo le ozko osredotočen na nekaj, zaradi prisilne nuje po "doseči" in "pridobiti".

Generacija, vzgojena na takšen način, bo prosta pridobitništva in strahu, te psihološke dediščine svojih staršev in družbe, v katero je bila rojena; in zaradi takšne vzgoje ne bo odvisna od nasledstva imovine.

Ta problem nasledstva uničuje resnično neodvisnost, samostojnost in uničuje občutljivost, kajti vzbuja lažen občutek varnosti, lažen občutek samozaupanja, ki je brez osnove in ustvarja slepoto zavesti, v kateri ne more cveteti nič novega.

Toda generacija, vzgojena na takšen, popolnoma drugačen način, o katerem se sedaj pogovarjamo, bo ustvarila popolnoma drugačno družbo, kajti imela bo sposobnosti, ki jih rodi inteligenca, občutljivost, ki ni omejena s strahom.

Ker je vzgoja tako odgovornost staršev kot tudi učiteljev, se moramo naučiti umetnosti sodelovanja, in to je mogoče le, če vsakdo od nas dojame, kar je resnično. Zaznava resnice nas potem združuje, ne združujejo nas mnenja, prepričanja ali teorije.

Ogromna je razlika med zamisljo in resničnostjo.

Zamisel nas lahko združi začasno, toda vedno pride do razhajanj, če je naše sodelovanje le stvar prepričanja.

Če pa vsak od nas zaznava resničnost, lahko pride do nestrinjanj v malenkostih, ki pa ne morejo pripeljati do razdvojitve. Neumno bi se bilo skregati zaradi malenkosti. Kadar vsi vidijo resnico, malenkost nikoli ne more postati predmet razprtiže.

Večina nas je navajena delati skupaj po vzorcu uveljavljene avtoritete. Skupaj izpeljujemo neko zamisel, se približujemo idealu; in za to je potrebno prepričanje, prepričevanje - propaganda. Takšno skupno delovanje za uresničitev zamisli, ideala, je povsem drugačno od sodelovanja, ki nastane zaradi spoznanja resnice in nuje po udejanjenju te resnice.

Početje, ki ga vspodbuja avtoriteta - pa naj bo avtoriteta ideala ali avtoriteta osebe, ki predstavlja ideal - ni nikoli resnično sodelovanje. Osrednja avtoriteta, ki veliko zna ali je močna osebnost, obsedena z določenimi idejami, lahko prisili ali zvito prepriča druge, da delajo zanjo za dosego tega, čemur ona reče ideal. Toda to gotovo ni sodelovanje čuječih in poleta polnih posameznikov.

Če pa vsak od nas sam spozna resnico, potem nas naše skupno zaznavanje resnice vodi v akcijo, in le takšna akcija je pravo sodelovanje. Tisti, ki sodeluje, ker vidi resnico kot resnico, lažno kot lažno in resnico v lažnem, bo vedel tudi, kdaj ne sodelovati - kar je enako pomembno.

Če vsakdo od nas spozna nujnost temeljnega preobrata v vzgoji in zaznava resnico povedanega, potem bomo sodelovali brez vsakega prepričevanja.

Prepričevanje obstaja le, kadar se nekdo postavi na stališče, s katerega se noče premakniti. Če je zgolj prepričan o ideji ali utrjen v mnenju, se postavi v opozicijo in potem mora on drugega ali drug njega prepričevati v drugačno mišljenje.

Takšna situacija se ne bo nikoli pojavila, če vsakdo od nas sam zaznava resničnost.

Če pa ne vidimo resničnega in delujemo le na podlagi besednega prepričevanja ali razumskega razmišljanja, potem nujno pride do prepira, strinjanja in nestrinjanja, z vsemi pripojenimi izkrivljenji in brezplodnimi napori.

Življensko nujno je, da sodelujemo, kot bi gradili hišo. Če nekateri od nas

gradijo, drugi pa podirajo, hiša očitno ne bo nikoli zgrajena.

Kot posameznikom nam more biti popolnoma jasno, resnično moramo videti in začutiti nujnost rojstva takšne vzgoje, ki bo prinesla novo generacijo, sposobno soočenja z življenjskimi vprašanji v celoti, in ne le z omejenimi deli, nepovezanimi s celoto. Da bi resnično, na pravi način lahko sodelovali, se moramo srečati pogosto, biti pozorni in se ne zgubljeni v malenkostih. Tisti med nami, ki se resnično posvečajo oživiti pravilen načina vzgoje, imajo odgovornost ne le udejaniti to, kar smo spoznali, temveč tudi pomagati drugim do takšnega spoznanja.

Učenje je najbolj plemenit poklic - če ga sploh lahko imenujemo poklic. To je umetnost, ki zahteva ne le razumsko sposobnost, temveč neskončno razumevanje in ljubezen. Biti resnično izobražen pomeni zaznavati vse naše odnose do vsega - do denarja, svojine, do ljudi, do narave - do celotnega polja našega bivanja.

Lepota je del tega zaznavanja, vendar lepota ni le stvar sorazmerja, oblike, okusa in obnašanja. Lepota je tisto stanje, v katerem zavest zapusti svoje lastno središče zaradi vnetosti za preprostost, naravnost, neizumetničenost.

Preprostost nima konca, vendar preprostost lahko obstaja le, kadar obstaja resnost, ki ni proizvod preračunane discipline in samozatajevanja.

Resnost pomeni samopozabo, ki jo lahko prinese le ljubezen.

Če v nas ni ljubezni, ustvarjamo civilizacijo, ki išče lepoto oblike brez notranje življenske moči in brez resnosti preproste samopozabe. Samopozabe ni, če se žrtvujemo za ideale, prepričanja ali za dobra dela.

Te dejavnosti so navidezno proste "sebe", toda v resnici "jaz" še vedno deluje pod krinko različnih etiket.

Le nedolžna zavest se lahko pogloblja v neznanost, premišljena nedolžnost pa, čeprav nosi le cunjko okoli pasu ali meniško haljo, ni tista goreča samopozaba, iz katere se rodijo vljudnost, blagost, skromnost, prizanesljivost, ki so znanilci ljubezni.

Večina nas pozna lepoto le skozi to, kar je bilo ustvarjeno ali sestavljeno - lepota človeške oblike ali templja. Pravimo, da je drevo, hiša ali reka lepa. S pomočjo primerjave potem vemo, kaj je grdo - vsaj mislimo, da vemo.

Toda, ali je lepota primerljiva?

Ali je lepota to, kar je očitno, kar je vidno?

Določeno sliko, pesem ali obraz imamo za lepoto, ker imamo izdelano mnenje o tem, kaj naj bi lepota bila, ker nam je bilo tako povedano, ker nam je to blizu in o čemer smo si ustvarili predstavo.

Toda, ali lepota s primerjavo ne izgine?

Ali je lepota le podobnost z znanim ali je lepota stanje bivanja, v katerem je energija ustvarjanja?

Vedno iščemo lepoto in se izogibamo grdemu, in to iskanje oplemenitenja z lepoto in izogibanje grdemu neizbežno pogojuje neobčutljivost.

Če torej hočemo zaznati lepoto, mora obstajati občutljivost na tako-imenovano

lepo, kot tudi na tako-imenovano grdo. Občutek ni lep ali grd, je le občutek, toda mi gledamo nanj skozi religiozno in socialno pogojenje, zato mu damo etiketo; rečemo, da je dober ali slab občutek, in ga tako popačimo ali uničimo. Če pa občutka ne opredelimo, ostane močan, in ta zagreta moč občutenja je osnovnega pomena za spoznavanje tega, kar ni ne grdota in ne lepota. Največjega pomena je torej trajno občutenje, ta zagretost, ki ni le gol užitek samopovelečevanja; kajti ta zagretost ustvarja lepoto, ki ni primerljiva in nima nasprotja.

V iskanju poti za udejanjenje celostnega razvoja človeškega bitja, se moramo v celoti poglobiti tako v zavedni kot tudi v nezavedni del zavesti.

Gola vzgoja zavednega dela zavesti, brez spoznavanja nezavednega dela, vnaša razdvojenost v človeška življenja z vsemi razočaranji in bridkostmi.

Skrita zavest je veliko bolj živa kot površinska.

Večina učiteljev se ukvarja le s podajanjem podatkov in znanja površinski zavesti, ki jo tako pripravlja za službo in prilagaja tej družbi. Nikoli se ne dotaknejo skrite zavesti.

Vse, kar takšno učenje prinese, je torej nalaganje plasti znanja in tehnik ter določeno sposobnost prilagoditi se družbi.

Skrita zavest je veliko bolj vplivna, prevladujoča nad površinsko zavestjo, pa naj bo le-ta še tako izobražena in sposobna prilagajanja; in to ni nič čudnega. Skrita ali nezavedna zavest je skladišče rasnih spominov. Religija, praznoverja, simboli, določena tradicija določene rase, vpliv tako posvetne kot duhovne literature, težnje, razočaranja, način obnašanja in prehranjevanja določene družbe - vse to je zakoreninjeno v nezavednem.

Neprekrute in skrivne želje s svojimi motivi, upanji in strahovi, razočaranja, žalosti in užitki, prepričanja, ki jih vzdržuje zahteva po varnosti in ki se kažejo na različne načine - tudi vse to je skrito v globočini zavesti, ki nima le nenavadne sposobnosti, da podaljšuje preteklost v sedanost, temveč vpliva tudi na prihodnost.

Namigi o vsem tem prihajajo v površinsko zavest skozi sanje in na različne druge načine, če le ta ni prezaposlena z vsakdanjimi problemi.

Skrita zavest ni nič svetega, nič strašnega, in da se razkrije površinski zavesti, ne potrebujemo nobenega specialista. Toda, ker ima skrita zavest ogromno moč, površinska zavest ne more upravljati z njo, kot bi rada.

Površinska zavest je v veliki meri nemočna v primerjavi s skrito zavestjo.

Kakorkoli se trudi, da bi prevladala, oblikovala, nadzorovala skrito zavest zaradi trenutnih socialnih zahtev in namer, se površinsko lahko le dotakne površja skritega; tako nastane razcep in nasprotje med njima.

To brezno poskušamo premostiti z disciplino, z različnimi tehnikami, ukrepi in drugim; toda premostitev na te načine ni možna.

Zavedna zavest je zavzeta s sedanostjo, nezavedna pa je pod bremenom stoletij in zato jo trenutna nujnost ne more izrjaviti ali odstraniti. Nezavedno ima

svojestvo globokega časa in trenutno nastajajoča zavedna zavest s svojimi minljivimi potrebami ne more rešiti te zagonetke.

Da bi odstranila to nasprotje v sebi, mora površinska zavest spregledati to dejstvo in obmirovati - kar ne pomeni dati prednost brezštevilnim zahtevam skritega. Kadar ni odpora med odkritim in skritim, potem skrito, ker vsebuje potrpljenje časa, ne uničuje trenutnega.

Skrita, neraziskana in nespoznana zavest s svojim površinskim delom, ki je bil "izobraževan", pride v stik z izzivi in zahtevami trenutne sedanjosti.

Površinsko lahko odgovori na izziv skladno, toda ker obstaja nasprotje med površinskim in skritim, vsaka izkušnja površinskega povečuje nasprotje med seboj in skritim. To pogojuje spet nadaljno izkušnjo; in ta zopet poveča prepad med sedanjostjo in preteklostjo.

Površinska zavest, ki izkuša zunanje brez razumevanja notranjega, skritega, le povečuje in pogloblja nasprotje.

Izkušnja ne osvobaja in ne bogati zavesti, kot večinoma mislimo. Dokler izkušnja krepi izkuševalca, vedno nastaja nasprotje. Ko izkuša, pogojena zavest le krepi nasprotje in bedo.

Le za zavest, ki je spregledala vse zapletenosti "sebe", je izkušnja osvobajajoč dejavnik. Ko obstaja zaznavanje in razumevanje moči in sposobnosti vseh nivojev skrite zavesti, lahko inteligentno in razumno pogledamo v delček.

Kar je pomembno, je spoznavanje skritega, in ne gola vzgoja površinske zavesti v nabiranje znanja, čeprav je tudi to potrebno. To spoznavanje skritega osvobodi celotno zavest nasprotij; in le tedaj se lahko rodi inteligenca.

Prebuditi moramo polno sposobnost površinske zavesti, kot tudi spoznavati skrito. V spoznavanju skritega je skrivnost popolnega, celostnega življenja, v katerem nasprotja, ki so izvor žalosti in zadovoljstev, v nas samih sama preminejo.

Življenskega pomena je biti seznanjen s skrito zavestjo, z vzorcem njenega udejanjanja; toda enako pomembno je, da nismo obremenjeni z njo in da ji ne pripisujemo prevelik pomen. Le takrat, ko zavest zaznava tako skrito kot površinsko, gre lahko onkraj svojih lastnih omejitev in odkrije, kaj je blaženost, ki ni rezultat časa.

j. krishnamurti

Ali ste že kdaj razmišljali, zakaj se izobražujete, zakaj se učite zgodovino, matematiko, zemljepis ali karkoli drugega? Ali ste že kdaj razmišljali, zakaj

hodite v šolo, na fakulteto?

Ali ni pomembno spoznati, zakaj vas pitajo s podatki, z znanjem?

Kaj pomeni tako-imenovana izobrazba?

Vaši starši vas pošiljajo v šolo, ker so mogoče sami naredili nekaj izpitov in dosegli določene diplome, toda ali ste že kdaj vprašali sebe, zakaj ste tukaj?

Ali so vas o tem vprašali učitelji?

Ali učitelji vedo, zakaj so oni tukaj?

Ali ne bi morali vi sami spoznati, v čem je smisel vsega tega prizadevanja - prizadevanja pri učenju, muke pri polaganju izpitov, življenja v določenem kraju proč od staršev? Ali vam vaši učitelji ne bi morali pomagati najti odgovore na ta vprašanja, in ne le pripraviti vas na izpite?

Dečki polagajo izpite, ker vedo, da bodo morali dobiti službo, ker bodo morali služiti vsakdanji kruh.

Zakaj deklice polagajo izpite?

Da se izobrazijo z namenom dobiti boljšega moža?

Ne smejte se, razmišljajte o tem.

Ali vas starši pošiljajo v šolo, ker ste doma v nadlogo?

Ko boste opravili izpite, ali boste razumeli celosten pomen življenja?

Nekateri ljudje so zelo premeteni pri polaganju izpitov, kar pa še ne pomeni, da so inteligentni. Drugi, ki niso najboljši na izpitih, so lahko daleč bolj inteligentni; lahko so veliko bolj sposobni pri delu z rokami ali sposobni globjega zaznavanja kot tisti, ki se grebejo pri polaganju izpitov.

Veliko dečkov se uči le zato, da bodo dobili službo; in to jim je edini cilj v življenju.

Toda, ko dobijo službo, kaj se zgodi?

Poročijo se, imajo otroke in do konca življenja so ujeti v stroj, ali ne?

Postanejo uradniki ali pravniki ali policisti, živijo v neprestani borbi s svojimi ženami, s svojimi otroci in njihovo življenje je neprestana borba, dokler ne umrejo.

In kaj se zgodi z vami, deklice?

Poročite se - to je vaš cilj in tudi cilj vaših staršev - in potem imate otroke. Če imate kaj denarja, se zanimate za lepe obleke in za svojo zunanost. Zaskrbljene ste zaradi preprirov s svojim možem in zaradi tega, kaj sosedi mislijo o vas.

Ali vidite vse to?

Ali ne vidite tega v vaši družini, v sosedstvu?

Ali niste opazili, da se to venomer ponavlja?

Ali ni torej neobhodno spoznati smisel izobrazbe, spoznati, zakaj vaši starši hočejo, da ste izobraženi, zakaj se izčrpno pogovarjajo o tem, kakšno je mesto vzgoje in izobrazbe v svetu?

Lahko berete drame Bernarda Shawa, lahko ste sposobni citirati Shakespearea, Voltaira ali kakšnega novejšega filozofa, toda če vi sami niste inteligentni, če niste ustvarjalni, kakšen je potem sploh smisel izobrazbe? Ali ni torej

pomembno, tako za vas, kot tudi za učitelje, spoznati, kaj pomeni biti inteligenten, kako postati inteligenten?

Izobraževanje ne vsebuje le golo sposobnost čitanja in polaganje izpitov; to zna vsak razumnež. Izobrazba zajema tudi vzgojo inteligence, ali ne?

Z inteligenco ne mislim premetenosti, spretnosti v prekašanju drugega.

Inteligenca je nekaj popolnoma drugega.

Inteligenca se pojavi, ko nas ni več strah.

In kdaj vas je strah?

Strah vstopi, ko premišljujete, kaj bodo drugi ljudje rekli o vas, kaj bodo rekli vaši starši; bojite se biti kritizirani, kaznovani, bojite se pasti na izpitu. Če vas učitelj ošteva, če niste priljubljeni v razredu, v svojem okolju, se postopoma priplazi strah.

Strah je očitna prepreka inteligenci, ali ne?

Samo bistvo vzgoje je torej, da pomaga učencu - meni in vam - spregledati strah in spoznati vzroke njegovega "nastanka", tako da otrok lahko od otroštva naprej živi brez strahu.

Ali ste zavestni dejstva, da vas je strah?

Strah vas je, ali ne? Ali se ne bojite svojih staršev, svojih učiteljev, tega, kaj si ljudje mislijo o vas?

Recimo, da naredite nekaj, kar vaši starši in družba ne odobrava? Ali vas ni strah?

Recimo, da se hočete poročiti z osebo izven vaše kaste, izven vašega "nivoja". Ali vas ne bi bilo strah, kaj bodo rekli ljudje? Če vaš bodoči mož ne bi zaslužil dovolj denarja, če ne bi imel položaja v družbi, ali vas ne bi bilo sram? Ali vas ni strah, da bi vaši prijatelji mislili o vas slabo? In, ali vas ni strah bolezni, smrti?

Večino nas je strah. Ne recite "ne" prehitro. Mogoče niste razmišljali o tem, če pa se poglobite v problem strahu, boste opazili, da skoraj vse ljudi na tem svetu, pa naj bodo odrasli ali otroci, v srcu gloda kakšen strah.

Ali ni torej namen vzgoje pomagati vsakemu posamezniku osvoboditi se strahu, da lahko postane inteligenten?

To je cilj naše šole, kar pomeni, da morajo tudi sami učitelji biti prosti strahu. Kaj pomaga, če učitelji govorijo o neustrašnosti, če se sami bojijo, kaj bodo rekli sosedje, trepetajo pred svojimi ženami ali soprogi?

Če je nekoga strah, ne more dati pobude v ustvarjalnem smislu besede. Imeti pobudo v tem smislu pomeni narediti nekaj originalnega - narediti to spontano, naravno, brez vsakega vodstva, prisile, nadzora - pomeni narediti nekaj, kar narediš rad.

Najbrž ste že videli kamen sredi ceste, ki predstavlja nevarnost za mimovozeče.

Ali ste ga že kdaj odstranili?

Ali ste že kdaj na prehodu, opazujoč revne ljudi, kmete, vaščane, storili kaj prijaznega spontano, naravno, iz srca, ne da bi vam kdo povedal, kaj storiti?

Opazite lahko, da je, kadar vas je strah, vse to izključeno iz vašega življenja; postanete neobčutljivi; in ne opazite, kaj se dogaja okoli vas. Če vas je strah, se podredite tradiciji, sledite kakemu voditelju ali guruju. Če vas omejuje tradicija, če vas je strah svoje žene ali moža, zgubite dostojanstvo svobodnega človeškega bitja.

Ali ni torej naloga izobraževanja, da vas osvobodi strahu, ne pa, da vas pripravi le za določene izpite, kakorkoli pomembni naj bi bili?

Bistveni, življenski cilj vzgoje vsakega učitelja naj bi torej bil: pomagati vam od otroštva naprej, da ostanete popolnoma prosti strahu, da greste v svet kot inteligentna človeška bitja, polni pravih pobud. Pobuda je uničena, kadar le posnemate, kadar vas omejuje tradicija, kadar sledite političnim voditeljem ali religioznim učiteljem.

Sledenje kogarkoli je vedno pogubno za inteligenco.

Sam proces sledenja ustvari občutek strahu; in strah prepreči dojetje nenavadnih zapletenosti življenja, ki je polno borb, žalosti, revščine, bogastva in lepote - lepote ptic in odseva sončnega zahoda na gladini jezera.

Kadar ste prestrašeni, ste za vse to neobčutljivi.

Ali vam lahko svetujem, da prosite vaše učitelje, naj vam razložijo to, o čemer smo se pogovarjali? Ali boste storili to?

Sami se prepričajte, če vaši učitelji vidijo in dojemajo vse to - pomagalo jim bo, da bodo oni lahko pomagali vam do večje inteligence, pomagali vam, da spregledate strah.

Pravilna vzgoja zahteva zelo inteligentne učitelje - inteligentne v pravem smislu, ne v smislu pridobljenih diplom. Če vas takšna vzgoja zanima, si poskušajte del dneva pridobiti za pogovor in poglobljanje o tem z vašimi učitelji, kajti odrasli boste, poročili se boste in imeli otroke, in morali boste vedeti vse o življenju - življenju, ki je borba za vsakdanji kruh, življenju z vso njegovo bedo in z vso njegovo nenavadno lepoto. Z vsem tem se boste morali soočiti in živeti; in šola je mesto, kjer naj bi vse to pričeli razvozlavati.

Če vas učitelji učijo le matematiko in zemljepis, zgodovino in znanost, to očitno ni dovolj. Najbolj pomembno za vas je, da ste prebujeni, čuječi, da sprašujete, da spoznavate, in da se prebudijo vaše lastne pobude.

Proučevali smo problem strahu. Videli smo, da nas je večino strah in da strah preprečuje pobude, ker nas sili, da se oklepamo ljudi in stvari, kot se ovijalka oklepa drevesa. Oklepamo se svojih staršev, svojih mož in žena, svojih sinov in hčera in svojega premoženja.

Tako se strah kaže navzven. Ker nas je v notranjosti strah, si ne upamo ostati sami.

Lahko imamo ogromno oblek, draguljev ali drugega premoženja, toda notranje, psihološko, smo zelo revni. Bolj ko smo notranje revni, bolj se poskušamo obogatiti navzven z oklepanjem ljudi, pozicije, premoženja.

Ko nas je strah, se ne oklepamo le zunanjih, temveč tudi notranjih stvari, kot je, recimo, tradicija. Večini starih ljudi in ljudem, ki so notranje prazni, tradicija ogromno pomeni.

Ali ste to opazili pri svojih prijateljih, starših, učiteljih?

Ali ste to opazili pri sebi?

V trenutku, ko nastopi strah, notranji strah, ga poskušate prekriti z spoštljivostjo, s sledenjem tradiciji; in tako izgubite pobudo. Ker ste brez lastne pobude, pričnete slepo slediti in tradicija postane vsepomembna - tradicija, ki se prinaša v sedanost iz preteklosti, tradicija, ki nima nobene življenskosti, v kateri ni soka življenja, saj je golo ponavljanje brez vsakega pomena.

Kadarkoli vstopi strah, se vedno pojavi nagnjenje k posnemanju.

Ali ste opazili to?

Ljudje, ki jih je strah, posnemajo druge; oklenejo se tradicije, svojih staršev, svojih žena, bratov, soprogov, ideologij; in posnemanje uniči pobudo.

Tudi kadar rišete ali slikate drevo, ne posnemate drevesa, ne prekopirate ga detaljno; to bi bila fotografija.

Biti svoboden v slikanju drevesa ali cvetlice ali sončnega zahoda, pomeni zaznati, kaj vam drevo govori, kaj izraža. To je zelo pomembno - poskusiti prenesti izraz tega, kar občutite, kar zaznavate, in ne le prekopirati, kajti le tako pričnete prebujati ustvarjalni razvoj. In za to mora obstajati svobodna zavest, zavest, ki ni obremenjena s tradicijami, s posnemanjem.

Toda pogledjte svoje lastno življenje in življenja okoli vas, kako so tradicionalna, kako so le kopija nekoga drugega.

V določenih stvareh ste prisiljeni posnemati, tako v oblekah, ki jih nosite, v knjigah, ki jih berete, v jeziku, ki ga govorite. Vse to so oblike posnemanja. Toda neobhodno je, da prekoračite to stopnjo in se počutite svobodne v samostojnem spoznavanju in razmišljanju, tako da ničesar, kar kdo reče, ne sprejmete brez temeljitega vpogleda, pa naj govori kdorkoli - učitelj v šoli, starši ali katerikoli veliki verski učitelj.

Da sam temeljito razmisliš in nikomur slepo ne slediš, je zelo pomembno, kajti sledenje komurkoli prinaša strah, ali ne?

V trenutku, ko vam kdo ponudi nekaj, kar si želite - raj, nebesa ali boljše službo, se pojavi tudi strah, da tega ne boste dobili; in pričnete ubogati, slediti. Dokler si karkoli želite, ste omejeni s strahom; in strah pohabi zavest, ter vam ukrade svobodo.

Ali veste, kaj je svobodna zavest?

Ali ste kdaj opazovali svojo lastno zavest? Ni svobodna, ali ne?

Vedno ste pozorni na to, kaj o vas govorijo prijatelji.

Vaša zavest je kot hiša, obdana z ograjo ali bodečo žico. V takem stanju nič novega ne more do vas.

Nekaj novega se lahko zgodi le, kadar ni strahu; in skrajno težko je imeti svobodno zavest, kajti to vključuje "biti resnično prost želje po posnemanju, po sledenju nekoga, prost želje po kopičenju bogastva in po prilagoditvi tradiciji" - kar ne pomeni, da počnete nekaj podlega, sramotnega.

Svoboda zavesti se rodi, kadar ni strahu, kadar zavest ne pozna želje po bahanju in ne spletkari za položajem ali nadvlado.

Takšna zavest ne pozna posnemanja. Pomembno je imeti takšno zavest - zavest prosto vseh tradicij, kajti tradicija je mehanizem, ki zavest ujame v navade.

Ali je to pretežko?

Mislim, da to ni težje od matematike ali zemljepisa. V resnici je veliko lažje, le da vi še nikoli niste o tem razmišljali. Deset ali petnajst let preživite v šoli in kopičite znanje, vendar si nikoli ne vzamete časa - niti tedna, niti enega samega dneva - da bi se v celoti, do konca poglobili v te stvari. Zato se vam zdi to tako težko, čeprav v resnici sploh ni. Nasprotno.

Če si vzamete čas, lahko sami opazujete, kako delujete, kako se odziva vaša zavest, kajti zelo pomembno je, da pričnete spoznavati in razumevati svojo zavest, ko ste mladi, sicer boste, ko odrastete, sledili kaki tradiciji, ki nima nobenega pomena. Posnemali boste, kar pomeni, da boste nadaljevali z vzgojo strahu in nikoli ne boste svobodni.

Ali ste opazili, kako ste tukaj v Indiji zvezani s tradicijo?

Poročiti se morate na določen način in starši vam izbirajo žene in može. Izvajati morate določene obrede; mogoče so popolnoma brez smisla, toda morate jih izvrševati. Imate voditelje, katerim morate slediti.

Vse okoli vas, če ste opazili, odraža življenje, osnovano na avtoriteti. Lahko vidite avtoriteto gurujev, avtoriteto političnih skupin, avtoriteto staršev in avtoriteto javnega mnenja.

Starejša je civilizacija, večja je teža tradicije in več je posnemanja; in če ste obremenjeni s to težo, zavest-zaznava ni nikoli svobodna. Lahko govorite o politični ali kakšni drugi svobodi, toda sami, kot posamezniki, niste nikoli svobodni v spoznavanju, razmišljanju, kajti vedno sledite - sledite ideal, sledite guruja ali učitelja ali kakšno nesmiselno praznoverje. Celotno vaše življenje je torej ograjeno, omejeno, prilagojeno določenim idealom; in globoko v vaši

notranjosti plamti strah.

Ali lahko razmišljate svobodno, če vas je strah?

Zato je tako zelo pomembno spregledati, ozavestiti dejstvovanje strahu. Če vidite kačo in veste, da je strupena, se ji umaknete, ne greste v njeno bližino. Toda tega, da ste ujeti v verigo posnemanj, ki preprečujejo pobudo, tega ne vidite, tega niste zavestni.

Če pa pričnete zaznavati svojo uklešččenost, pogojenost, če spregledate dejstvo, da hočete posnemati, ker vas je strah, kaj bodo rekli ljudje, strah svojih staršev in učiteljev, potem lahko opazite in vidite vsako posnemanje, v katerega ste ujeti, ga proučujete in se o njem učite prav tako, kot se učite matematiko ali katerikoli drug predmet.

Ali ste zavestni npr. dejstva, da se do žensk obnašate drugače kot do moških?

Zakaj dečki podcenjujejo, omalovažujejo deklice?

Prav tako večina odraslih.

Zakaj hodite v templje, zakaj izvajate obrede, zakaj sledite guruju?

Vidite, najprej morate vse to opaziti, potem se lahko v to poglobite, se o tem vprašate; in odgovori vas učijo. Če pa le slepo sprejemate vse, ker je tako pač že tri tisočletja, potem vaše življenje nima nobenega smisla, ali ne?

Kar sedaj svet potrebuje, gotovo ni še več posnemovalcev, voditeljev in častilcev. Kar sedaj potrebujemo so posamezniki, kot ste vi in jaz, ki pričenjajo proučevati te probleme, ne le površno in slučajno, temveč bolj in bolj globoko, da bo zavest postala svobodna v ustvarjanju, svobodna v razmišljanju, svobodna v ljubezni.

Izobraževanje je pot odkrivanja pravih odnosov do stvari, do narave, do drugih živih bitij. Toda, razum ustvarja ideje; in te ideje postanejo tako pomembne, tako prevladujoče, da nam preprečujejo pogledati čeznje.

Dokler obstaja strah, obstaja tudi odvisnost od tradicije. Dokler obstaja strah, obstaja tudi posnemanje.

Zavest, ki zgolj posnema je mehanska, ali ne?

Deluje kot stroj. Ne more biti ustvarjalna, ker ni sposobna temeljitega razmisleka. Lahko sicer sproži določene akcije, lahko doseže določene rezultate, toda nikoli ni ustvarjalna.

Kar bi sedaj morali storiti - vi in jaz, skupaj z učitelji, starši, direktorji in avtoritetami - je: poglobiti se v vse te probleme, da boste, ko boste zapuščali to šolo, dozoreli posamezniki, sposobni globokega samostojnega dojemanja, neodvisni od kake tradicionalne neumnosti. Le tako boste imeli dostojanstvo človeškega bitja, ki je resnično svobodno.

To je celoten namen izobrazbe - ne le golo pripravljanje na določene izpite, ki iz vas naredijo uradnike, advokate, gospodinje ali stroje za rojevanje otrok; in vas do konca življenja ujamejo v početje nečesa, kar ne ljubite.

Vztrajati bi morali na tem, da ste deležni takšne vzgoje, ki vam omogoča in vzpodbuja svobodno spoznavanje, brez primesi strahu; vzgoje, ki vam pomaga v raziskovanju, v odkrivanju. Takšno vzgajanje bi morali zahtevati od učiteljev, drugače bo vaše življenje izzvenelo v prazno, ali ne?

Sedaj vas "izobražujejo", naredite izpite in postanete dr. ali mg., dobite službo, ki jo ne opravljate z veseljem, kajti morate zaslužiti za življenje. Poročite se in imate otroke - in takšno je vaše življenje do smrti. Nesrečni ste, prepirljivi, ničesar ni v življenju, česar bi se veselili. Čaka vas le več otrok, več lakote, več bede.

Ali je to res pravi smisel izobrazbe?

Izobrazba naj bi vam pomagala, da postanete prodorno inteligentni, da odkrijete v sebi, kaj radi počnete, ne pa da vas potisne v neko neumnost, ki vas onesrečuje do konca življenja.

Sedaj, dokler ste mladi, bi morali prebuditi v sebi plamen nezadovoljenosti, stanje revolucionarnosti, ki je radovednost. Sedaj je čas, da raziskujete, da odkrivате, da rastete; torej vztrajajte, da vas starši in učitelji vzgajajo pravilno. Bodite nezadovoljeni z odgovori, radovedni, pojdite k učiteljem in raziskujte, spoznavajte.

Če učitelji niso inteligentni, jim bo vaše zanimanje pomagalo, da bodo postali inteligentni; in ko boste zapustili šolo, boste cveteli v zrelo, svobodno bitja. Potem se boste lahko učili vse življenje do smrti; in celo življenje boste srečna, inteligentna, živa bitja.

Učenec: Kako lahko dosežemo navado neustrašnosti?

Krishnamurti: Poglej besede, ki si jih uporabil. "Navada" vsebuje dogajanje, ki se vedno znova ponavlja. Ali ponavljanje nečesa v nedogled zagotavlja še kaj drugega kot monotonijo?

Ali je neustrašnost navada?

Neustrašnost se pojavi le, ko ste sposobni soočenja z dogodki življenja, jih videti in proučiti ter ločiti zrno od plevela, kar pa ni mogoče s plehko zavestjo, ujeto v navade.

Če počneš stvari iz navade, če življenje postane navada, potem si le stroj, ki vedno posnema star vzorec. Navada je ponavljanje, početje ene in iste stvari brez razmišljanja; je proces, ki zgradi zid okoli nas. Če si zgradiš zid navad okoli sebe, ne moreš biti prost strahu in že samo življenje znotraj zidu vam vzbuja strah.

Le če ste inteligentni in spoznavate vse, kar se dogaja v življenju, kar pomeni proučevanje vsakega problema, vsakega dogodka, vsake misli, vsakega čustva in vsakega odziva - samo potem ste svobodni strahu.

Govorili smo o strahu, o tem, kako se ga osvoboditi in videli smo, kako strah izkrivlja zavest, da ne more biti svobodna, ustvarjalna in je zato brez življensko pomembne sposobnosti - pobude.

Mislím, da bi morali proučiti tudi vprašanje avtoritete.

Veste, kaj pomeni avtoriteta, toda ali veste, kako avtoriteta nastane?

Vlada ima avtoriteto, ali ne? Obstaja avtoriteta države, avtoriteta zakona, policije in vojske. Vaši starši in učitelji imajo določeno avtoriteto nad vami, ki vas sili, da delate, kar oni mislijo, da morate početi - da greste spat ob določeni uri, da jeste pravo hrano, da srečujete prave ljudi.

Disciplinirajo vas, ali ne?

Zakaj?

Pravijo, da to delajo v vaše dobro. Ali res?

Poglobimo se v to.

Toda najprej moramo razumeti, kako avtoriteta nastane - avtoriteta, ki je prisila, pritisk, moč enega človeka nad drugim, peščice nad množico ali množice nad peščico.

Ker ste slučajno moj oče ali mati, ali imate zato pravico nad mano?

S kakšno pravico nekdo ravna z drugim kot z nesnago?

Kaj mislite, kdo ustvarja avtoriteto?

V vsakem od nas očitno obstaja želja najti zdrav, varen način obnašanja.

Hočemo, da nam nekdo pove, kaj naj počnemo. Ker smo zmedeni, zaskrbljeni in ker ne vemo, kaj naj bi storili, gremo k duhovniku, k učitelju, k staršem ali k nekomu drugemu v upanju, da bomo našli pot iz naše zmede. Ker mislimo, da ve bolje, kot mi sami, gremo h guruju ali kakemu drugemu učenjaku in ga prosimo, naj nam pove, kaj storiti.

Torej naša notranja želja, da bi našli določen način življenja, ustvarja avtoriteto, ali ne?

Recimo, na primer, da grem h guruju. K njemu grem zato, ker mislim, da je veličina, ki ve, kaj je resnica, ki ve kaj je Bog, in mi zato lahko prinese mir. Ker sam ne vem nič o tem, grem do njega, se mu priklonim, darujem cvetje in svojo predanost.

Moja želja, da bi bil potolažen, da bi mi bilo povedano, kaj storiti, torej ustvarja avtoriteto. Takšna avtoriteta obstaja le v meni samem, ne obstaja v resnici, zunaj mene.

Ko ste mladi, vam učitelji lahko govorijo, da nič ne znate, toda če so le malo inteligentni, vam bodo pomagali, da boste postali inteligentni tudi vi. Pomagali vam bodo, da boste razumeli vašo zmedo, in da ne boste iskali avtoritete, ne njihove in ne kakšne druge.

Obstaja zunanja avtoriteta države, zakona, policije.

Sami ustvarjamo to zunanjo avtoriteto, kajti imamo imetje, ki ga hočemo zaščititi. Imetje je naše in nočemo, da bi ga dobil kdorkoli drug, zato rej ustvarjamo vlado, ki naj bi zaščitila, kar posedujemo. Vlada postane naša avtoriteta; to je naš izum, ki naj bi nas zaščitil - ki naj bi ščitil naš način življenja, naš način mišljenja.

Postopoma, skozi stoletja, smo razvili pravni sistem, avtoriteto, ki je država, vlada, policija in vojska - da bi zaščitili "mene" in "moje".

Obstaja tudi avtoriteta ideala, ki ni zunanja, temveč notranja avtoriteta. Kadar rečemo: "Moram biti dober. Ne smem biti zavisten. Čutiti moram bratsko ljubezen do vseh!", ustvarjamo v naši zavesti avtoriteto ideala, ali ne?

Recimo, da sem spletkarski, neumen, krut, egoističen, vse hočem le zase, imeti hočem moč. Takšno je dejstvo, takšen sem v resnici. Toda mislim si, da moram čutiti bratsko ljubezen, kajti religiozni učitelji tako pravijo, ker je to prikladno in koristno. Postavim si torej bratsko ljubezen za ideal. Ne čutim je, toda iz različnih razlogov si jo želim; in ideal postane moja avtoriteta.

Da bi sedaj živel v skladu z idealom, discipliniram samega sebe. Čutim veliko zavist, ker imaš boljši plašč, lepše obleke ali več črk pred imenom in si rečem: "Ne smem imeti zavistnih občutkov, moram čutiti bratsko ljubezen".

Ideal je postal moja avtoriteta in v skladu z idealom poskušam živeti. Kaj se zgodi?

Moje življenje postane neprestana bitka med tem kar sem in tem, kar bi rad bil. Discipliniram se in tudi država me disciplinira. Naj bo komunistična, kapitalistična ali socialistična, ima ideje, kako bi se moral obnašati.

Nekateri trdijo, da je država nadvse pomembna. Če živim v takšni državi in storim nekaj, kar ni v skladu z uradno ideologijo, me država kaznuje - to je, kaznuje me peščica tistih, ki vodijo državo.

V sebi imamo dva dela: zavedni in nezavedni.

Ali veste, kaj to pomeni?

Recimo, da se sprehajate po cesti in klepetate s prijateljem. Vaš zavedni del zavesti je zaposlen s pogovorom, toda obstaja še drug del zavesti, ki neopazno sprejema brez števila vtisov - drevesa, liste, ptice, sončni zahod. Vtisi zunanjega na nezavedno zavest delujejo ves čas, čeprav je vaša zavedna zavest zaposlena; in kar zaznava nezavedna zavest je daleč bolj pomembno, kot tisto, kar sprejme zavedni del.

Zavedni del zavesti lahko sprejema veliko manj kot nezavedni del. Zavedno sprejemate tisto, kar se učite, na primer pri pouku, in to resnično ni prav veliko.

Toda nezavedni del zavesti neprestano zaznava vse medsebojne odnose med vami in učiteljem, med vami in vašimi prijatelji; vse to se dogaja nezavedno, vendar je veliko bolj pomembno kot tisto, kar se dogaja na zavedni ravni, kjer sprejemamo gola dejstva.

Podobno je tudi med našimi pogovori. Nezavedni del zavesti neprestano sprejema vse, kar je povedano in kasneje, tekom dneva ali tedna, se boste nenadoma vsega spomnili. To bo imelo veliko večji učinek na vas, kot to, kar sedaj poslušate zavedno.

Vrnimo se nazaj. Ustvarjamo avtoriteto - avtoriteto države, policije, avtoriteto ideala, avtoriteto tradicije.

Vi hočete storiti nekaj, vaš oče pa vam pravi: "Ne stori tega!" Morate ga ubogati, drugače se bo razjezil; in vi ste odvisni od njega, saj vam daje hrano.

Nadzoruje vas skozi strah, ali ne? Torej postane vaša avtoriteta.

Podobno z vami upravlja tradicija - storiti morate to in ne ono, nositi morate določeno obleko; ločuje dečke od deklic. Tradicija vam narekuje, kaj morate storiti, a tradicija je navsezadnje le znanje, ali ne?

Knjige vam govorijo, kako se morate obnašati, država vam zapoveduje, kako se morate obnašati, vaši starši vam govorijo, kako se morate obnašati, družba in religija vam govori, kako se morate obnašati.

In kaj se zgodi z vami?

Uničijo vas, izmaličijo. Nikoli več ne zaznavate, ne razmišljate, ne živite in ne delujete živo, kajti vsega tega vas je strah. Pravite, da morate ubogati, drugače ste nemočni.

Kaj to pomeni?

Da zopet ustvarjate avtoriteto, ker želite varen način obnašanja, varen način življenja.

Iskanje varnosti ustvarja avtoriteto in zato postanete zgolj sužnji, kolešček v stroju in živite svoje življenje brez sposobnosti samostojnega razmisleka, ustvarjanja.

Ne vem, če kaj slikate. Običajno vam vaši učitelji umetnosti govorijo, kako slikajte. Vidite drevo in ga prerišete. Toda, slikati pomeni videti drevo in na platno ali papir izraziti, kako zaznavate drevo, kaj vam govori trepetanje listov v vetru.

Da to lahko storite, da ujamete prelivanje sence in svetlobe, morate biti občutljivi. In kako ste lahko občutljivi do česarkoli, če vas je strah in si ves čas govorite: "Narediti moram to, narediti moram ono! Kaj si bodo drugače mislili o meni?"

Vso občutljivost do lepote postopoma uniči avtoriteta.

Pojavi se torej problem, ali naj bi vas v pravi šoli disciplinirali.

Poglejte težave, s katerimi se morajo soočiti učitelji, če so seveda pravi učitelji.

Ste navihani dečki in deklice in če bi bil jaz učitelj, ali naj bi vas discipliniral?

Če vas discipliniram, kaj se zgodi?

Ker sem večji od vas, ker imam avtoriteto in vse druge prednosti in ker me plačujejo, da storim določene stvari, vas prisilim v poslušnost. Če to storim, ali vam ne pohabim zavesti? Ali ne pričnem uničevati vaše inteligence? Če vas prisilim, da počnete stvari zato, ker jaz mislim, da je tako prav, ali vas s tem ne poneumljam?

In vi si želite biti disciplinirani, biti prisiljeni v določeno početje, čeprav se navzven mogoče upirate, kajti uboganje vam daje občutek varnosti. Mislite, da bi v resnici počeli slabe stvari, da bi bili slabi, če ne bi bilo nobene prisile in zato pravite: "Pomagajte mi v pravo obnašanje, disciplinirajte me!"

Ali naj bi vas torej discipliniral ali pa naj bi vam raje pomagal spoznati, zakaj ste poredni, zakaj počnete to ali ono?

To pa seveda pomeni, da kot učitelj ali kot oče ali mati, ne smem čutiti nikakršne avtoritete. Resnično moram čutiti nujno pomagati vam v spoznavanju in razumevanju vaših težav - spoznati, zakaj ste poredni, zakaj bežite stran od učenja; hoteti moram, da vi spoznavate sebe.

Če vas prisilim v karkoli, vam s tem nič ne pomagam.

Če vam kot učitelj resnično hočem pomagati v spoznavanju sebe, pomeni, da lahko skrbim le za nekaj dečkov in deklic. Ne morem imeti petdeset učencev v razredu. Imeti jih moram le ducat, da lahko posvetim pozornost vsakemu posameznemu otroku. Potem ne bom ustvarjal avtoritete, prisile, ki vas sili v nekaj, kar boste najverjetneje storili sami, ko boste spoznali samega sebe.

Upam, da torej vidite, kako avtoriteta uničuje inteligenco.

Konec koncev se inteligenca rodi le, ko ste svobodni - svobodni v občutenju, v opazovanju, v vprašanju, neobremenjeni v razmišljanju. Če pa si vas podredim, vas naredim neumne, kot sem sam; in to se v glavnem dogaja v šolah.

Učitelj misli, da on ve, in da vi ne veste.

Toda, kaj je tisto, kar tak učitelj "ve"? Malo več od vas poseduje znanja matematike ali zemljepisa, grmi pa kot Jupiter ali generalmajor, čeprav v resnici ni rešil nobenega svojega življenjskega problema in nikoli se ni dotaknil nobenega resnično pomembnega vprašanja življenja.

V šoli, kot je ta, je zelo pomembno, da vam pomagajo spoznavati, pomagajo postati inteligentni in svobodni, da boste lahko srečavali težave življenja brez strahu, namesto da vas disciplinirajo s tem, da vam govorijo, kaj morate storiti. Za to potrebujemo primerne učitelje, učitelje, ki jih resnično zanima vaše blagostanje, ki niso v skrbeh zaradi denarja, zaradi svojih žena in otrok; in vzpostaviti takšno vzdušje je odgovornost tako učencev kot učiteljev.

Ne smete le ubogati, odkriti morate sami, kako rešiti ta problem. Ne recite: "To delam le zato, ker moj oče to zahteva!" Sami morate spregledati, zakaj vaš oče to zahteva, zakaj misli, da je nekaj dobro in drugo slabo. Vprašajte ga, tako da ne boste prebudili le svoje iteligence, temveč boste tudi njemu pomagali, da postane

inteligenten.

Toda, kaj se največkrat zgodi, če pričnete spraševati svojega očeta? Disciplinira vas, ali ne?

Preveč je zaposlen s svojim delom in nima potrpljenja, nima ljubezni, da bi se usedel in se z vami pogovarjal o perečih problemih bivanja, o služenju vsakdanjega kruha, o življenju v dvoje. Noče si vzeti časa za poglobljanje v te stvari, zato vas pošlje stran, v šole.

In v vseh teh stvareh je učitelj podoben vašemu očetu, podoben vsem drugim očetom. Vendar, odgovornost učiteljev, staršev, kakor tudi učencev je, da oživljajo inteligenco.

Učenec: Kako naj postanem inteligenten ?

Krishnamurti: Kaj vsebuje to vprašanje? Hočete metodo, po kateri bi postali inteligentni, kar pomeni, da morate najprej vedeti, kaj inteligenca je. Če hočete nekam iti, pomeni, da veste za cilj in samo vprašati morate, kako priti tja. Podobno mislite, da veste, kaj je inteligenca in hočete metodo, ki naj bi vas pripeljala tja.

Inteligenca se rojeva s samim proučevanjem delovanja metod.

Strah uničuje inteligenco, ali ne?

Strah vam preprečuje raziskovanje, dvom, proučevanje; preprečuje spoznavanje resnice. Inteligentni lahko postanete le, če ni strahu. Torej morate proučiti celotno vprašanje strahu in se osvoboditi strahu; in potem imate možnost biti inteligentni. Če pa rečete: "Kako naj postanem inteligenten?", hočete le metodo-vzorec in ponavljanje vzorca vas spremeni v neumne avtomate.

Učenec: Vsi vemo, da bomo nekoč umrli. Zakaj se bojimo smrti?

Krishnamurti: Zakaj se bojite smrti?

Mogoče zato, ker ne veste, kako živeti? Če bi vedeli, kako živeti polno življenje, ali bi vas bilo strah smrti? Če bi ljubili drevesa, sončni zahod, ptice, padajoči list z drevesa; če bi bili zavestni ljudi v solzah, revnih ljudi in resnično čutili ljubezen v svojih srcih - ali bi vas bilo še strah smrti?

Kaj mislite?

Ne pustite, da vas prepričam. Oglejmo si skupaj.

Ne živite v veselju, niste srečni, niste resnično občutljivi do okolja in sebe; ali zato sprašujete, kaj se bo zgodilo po smrti?

Vaše življenje je žalost in zato vas veliko bolj zanima smrt. Upate, da bo mogoče sreča prišla po smrti. Toda, to je velikanski problem in ne vem, če se resnično hočete soočiti z njim. Vendar, strah je njegova osnova - strah pred smrtjo, strah pred življenjem, strah pred trpljenjem.

Če ne morete razumeti, kaj povzroča strah in biti prosti strahu, potem sploh ni pomembno, ali živite ali umrete.

Učenec: Kako živeti srečno?

Krishnamurti: Ali ste zavestni, kdaj živite srečno? Zavestni ste svojega trpljenja,

fizične bolečine. Če vas nekdo udari ali je jezen na vas, čutite, kaj je trpljenje.

Toda, ali čutite, da ste srečni?

Ali se zavedate svojega telesa, ko ste zdravi?

Sreča je torej stanje, katerega niste zavestni. V trenutku, ko se oveste, da ste srečni, prenehate biti srečni, ali ne?

Toda večina vas trpi in zato hočete pobegniti pred trpljenjem v nekaj, kar imenujete sreča. Hočete biti zavestni svoje sreče, toda v trenutku, ko postanete zavestni svoje sreče, sreča izgine.

Ali kdaj lahko rečete, da ste veseli?

Le kasneje, trenutek ali teden kasneje lahko rečete: "Kako srečen sem bil. Kako vesel sem bil!" Toda v trenutku sreče niste zavestni svoje sreče; in v tem je njena lepota.

4

Problem discipline je resnično zelo zapleten, kajti večina nas misli, da bomo skozi določeno vrsto discipline, z metodo dosegli svobodo. Discipliniranje je vzbujanje odpora.

Za tem, da se upiramo, za tem, da se v sebi ograjujemo od nečesa, kar mislimo, da je napačno, stoji pričakovanje, da bomo potem sposobni "napačno" bolje razumeti in da bomo potem svobodno živeli polno življenje; toda to ni res, ali ne?

Bolj ko se upiramo in borimo proti nečemu, manj to razumemo. Le kadar smo svobodni, resnično svobodni v poglobljanju in v spoznavanju, lahko odkrijemo vse.

Svoboda očitno ne more živeti izza ograde. Toda večina nas živi v ogradi, v z idejami omejenem svetu, ali ne?

Vam, na primer, starši in učitelji govorijo, kaj je dobro in kaj je slabo. Poslušate, kaj govorijo ljudje, kaj govori duhovnik, kaj pravi tradicija in kaj se učite v šoli. Vse to oblikuje nekakšno ogrado, v kateri živite, in živeči v tej ogradi, pravite, da ste svobodni.

Ali ste res? Ali je človek lahko svoboden, dokler živi v zaporu?

Podreti moramo torej zidove zapora tradicije in sami spoznati, kar je resnično; kaj je resnica. Vsakdo mora sam zaznati in odkrivati, in ne le slediti nekomu, pa če je le-ta še tako plemenit in zanimiv; ne glede na "srečo", ki jo občutimo v njegovi prisotnosti. Kajti pomembno je biti sposoben raziskati in ne le sprejeti vse te vrednote, ki jih je ustvarila tradicija, spoznati vse stvari, ki jih imajo ljudje za dobre, vredne, dobronamerne.

V trenutku, ko jih brez vprašanja-brezpogojno sprejmete, se pričnete prilagajati, posnemati; in prilagajanje, posnemanje, sledenje nekoga vas nikoli ne napravi svobodne, srečne.

Starejši pravijo, da morate biti disciplinirani. Disciplino si vsiljujete sami in vsiljujejo vam jo drugi od zunaj. Toda edino, kar je pomembno, je biti svoboden v razmišljanju, v raziskovanju, da torej pričnete spoznavati sami.

Na nesrečo večina ljudi noče razmišljati, spoznavati; imajo ujete zavesti.

Razmišljati globoko, poglabljati se in samostojno odkrivati resnico, je zelo težko, zahteva budno zaznavanje, neprestano raziskovanje in večina ljudi za to nima ne zanimanja in ne energije. Pravijo: "Ti veš več kot jaz. Ti si moj guru, moj učitelj in jaz ti bom sledil!"

Torej je zelo pomembno, da ste od najnežnejših let svobodni v spoznavanju in da ne postanete omejeni, zaprti, pogojeni v "moraš" in "ne smeš", kajti če vam neprestano govorijo, kaj morate in kaj ne smete storiti - kaj se zgodi z vašo inteligenco?

Postali boste nerazmišljujoče bitje, ki slepo skoči v določeno kariero, ki mu starši govorijo, s kom se poročiti in s kom ne; in to očitno ni dejanje inteligence. Lahko diplomirate in postanete dobro situirani, lahko imate lepe obleke in veliko draguljev, lahko imate veliko prijateljev in položaj, toda dokler ste zvezani s tradicijo, ne morete biti inteligentni.

Inteligenca oživi le takrat, ko ste svobodni v vprašanju, svobodni v razmišljanju in raziskovanju, ko vaša zavest postane zelo aktivna, čuječa in jasna. Potem ste celostna samosvoja oseba in ne prestrašeno bitje, ki, neodločeno v svoji odločitvi, notranje, v sebi, želi eno, na zunaj pa se uklanja, prilagaja nečemu drugemu.

Inteligenca zahteva, da porušite vse zidove tradicije in živite svoje življenje; toda vi ste omejeni z idejami staršev o tem, kaj bi morali in kaj ne bi smeli in s tradicijo družbe.

V vas obstaja večna razdvojenost, večno nasprotje, ali ne?

Vi ste vsi mladi, toda mislim, da niste premladi, da bi tega ne bili opazili. Hočete nekaj storiti, starši in učitelji pa vam pravijo: "Ne smeš!" Pojavi se notranji boj; in dokler ne boste razumeli in rešili tega boja, boste razdvojeni, ujeti v nasprotja, v bolečino, večno želeč si nečesa in vedno odvrnjeni od izpolnitve.

Če se resnično poglobite, boste videli, da sta si inteligenca in avtoriteta v nasprotju in da se v iskanju prave svobode dogaja popolnoma drugačen proces, ki prinese svoje lastne razjasnitve, spoznanja; in potem določenih stvari pač ne morete več početi.

Dokler ste mladi, je zelo pomembno, da ste svobodni v odkrivanju in da vam pomagajo spoznati, kaj bi v svojem življenju resnično radi počeli. Če tega ne

boste spoznali sedaj, ko ste mladi, potem ne boste nikoli, in nikoli ne boste svobodna in srečna bitja. Seme mora biti posajeno sedaj, da lahko takoj začnete slediti svojo pobudo.

Na cesti pogosto vidite mimoidoče vaščane, ki nosijo težka bremena, ali ne? Kaj čutite do njih?

Te uboge žene s strganimi in umazanimi oblekami, ki nimajo kaj jesti, ki garajo cele dneve za grižljaj - ali kaj čutite do njih?

Ali pa ste tako prestrašeni, tako zaskrbljeni zase, zaradi svojih izpitov, svojega izgleda, svoje obleke, da sploh nikoli niste pozorni nanje?

Ali čutite, da ste nekaj veliko boljšega od njih, da pripadate višjemu razredu in se zato ne zmenite zanje?

Ko jih vidite iti mimo, kaj čutite?

Ali vam ni do tega, da bi jim pomagali? Ne?

To kaže na vaš vzorec zaznavanja in razmišljanja.

Ali vas je stoletna tradicija, prepričanje vaših staršev, čutenje pripadnosti nekemu razredu tako otopilo, da reveža sploh ne vidite več? Ali ste v resnici tako slepi, da sploh niste več zavestni, kaj se dogaja okoli vas?

Strah - strah pred tem, kaj bodo rekli starši, kaj bo rekel učitelj, strah pred tradicijo, strah pred življenjem - strah postopoma razgradi občutljivost, dovezetnost, ali ne?

Ali veste, kaj pomeni biti občutljiv, dovezeten?

Biti dovezeten pomeni čutiti okolje, sprejemati vzdušje okolja - da torej čutite sočutje s tistimi, ki trpijo, da začutite naklonjenost, da ste zavestni vsega, kar se dogaja okoli vas.

Kadar zazvoni zvon v templju, ali ga slišite? Ali prisluhnete zvoku? Ali kdaj opazite sonce na gladini vode? Ali ste zavestni revežev, vaščanov, s katerimi stoletja upravljajo in jih izkoriščajo? Kadar vidite služabnika, ki nosi pretežko preprogo, ali mu pomagata?

Vse to je vključeno v občutljivost.

Toda pogledjte, vsa občutljivost je uničena, kadar smo disciplinirani, kadar nas je strah, kadar smo v skrbeh zase. Biti zavzet s svojim izgledom, s svojo obeko, s seboj ves čas - kar večina nas je, na tak ali drugačen način - pomeni biti neobčutljiv, kajti potem sta zavest in srce v ogradi; in izgubimo vso dojemljivost za lepoto.

Da postaneš popolnoma svoboden, potrebuješ veliko občutljivosti- prostosti neposrednega zaznavanja okolja. Svobode ni, če si zaprt v svoj lastni interes ali med zidove discipline. Dokler je vaše življenje le golo posnemanje, ne morete biti ne občutljivi in ne svobodni.

Zelo je pomembno, medtem ko ste tukaj v tej šoli, saditi seme svobode, ki bo rodilo inteligenco, kajti inteligenca lahko reši vse probleme življenja.

Učenec: Ali je združljivo, da se osvobodiš vseh občutkov strahu, in še vedno

živiš v tej družbi?

Krishnamurti: Kaj je družba? Skupek vrednot, skupek pravil, predpisov in tradicij, ali ne?

Vse to vidite kot nekaj izven vas in sprašujete: "Ali imam lahko stvaren odnos z vsem tem?" Zakaj ne? Če se le prilagodiš okviru vrednot te družbe, ali si svoboden, nepogojen?

In kaj razumeš pod besedo "združljiv"?

Ali razmišljaš o zaslužku, preživetju?

Veliko je stvari, s katerimi se lahko preživljaš; in če si svoboden, ali potem ne izbiraš neobremenjeno, kaj boš počel? Ali ni to združljivo?

Ali smatraš za združljivo le, da pozabiš na svojo svobodo, se prilagodiš okvirom in postaneš odvetnik, bankir, trgovec ali čistilec cest?

Če si resnično nepogojen in inteligenen, boš gotovo spoznal, skozi katero početje se najboljše izražaš. Pometel boš z vsemi tradicijami in počel tisto, kar resnično počneš z ljubeznijo, ne glede na to, ali to tvoji starši in družba odobrava ali ne. Ker boš svoboden in občutljiv in boš počel nekaj, kar je samo in čisto tvoje, boš deloval kot celostno človeško bitje.

Učenec: Kaj je Bog?

Krishnamurti: Kako boste spoznali, kaj je Bog? Ali boste sprejeli vednost nekoga drugega? Ali boste sami poskušali odkriti, kaj Bog je?

Lahko je postaviti vprašanje, toda če hočeš zaznati stvarnost, moraš biti zelo inteligenen in potrebuješ močno težnjo po raziskovanju in odkrivanju.

Prvo vprašanje se torej glasi, ali boste sprejeli to, kar drugi pravijo o Bogu?

Ni važno, kdo to je, Krishna, Buda ali Kristus, kajti vsi so se lahko motili - prav tako kot je vaš guru lahko v zmoti. Da lahko spoznavate resnico, mora vaša zavest biti svobodna v raziskovanju, kar pomeni, da ne sme ničesar slepo sprejeti in verjeti.

Lahko vam dam opis resnice, vendar to ne bo isto, kot če sami zaznate resnico. Vse svete knjige opisujejo, kaj je Bog, vendar ta opis ni Bog. Beseda "*bog*" ni Bog, ali ne?

Če hočete spoznati, kar je resnično, ne smete nikoli slepo sprejeti, nikoli ne sme vplivati na vas, kar pravijo knjige, učitelji ali kdorkoli drug. Če se pustite vplivati od njih, boste vedno našli le to, kar oni hočejo, da najdete.

Biti morate tudi zavestni dejstva, da vaša zavest lahko ustvari predstavo o vsem, kar hoče; lahko si predstavlja boga z brado ali z enim očesom; lahko ga naredi modrega ali vijoličastega. Zavestni morate torej postati svojih lastnih želja in vaše zahteve in hrepenenja vas ne smejo zapeljati. Če si želite videti boga v določeni obliki, bo predstava, ki jo boste videli, v skladu z vašimi željami; in ta predstava ne bo Bog, ali ne?

Če ste žalostni in hrepenite po tolažbi ali če ste čustveni in romantični v vaših religioznih pričakovanjih, si boste ustvarili podobo boga, ki vam bo prinesel, kar

si želite, vendar tudi to ne bo Bog.

Torej mora biti vaša zaznava popolnoma svobodna in le tedaj lahko spoznavate, kaj je resnično, nikoli s slepim sprejemanjem kakega praznoverja, ne z branjem tako-imenovanih svetih knjig, ne s sledenjem kakemu guruju.

Le če ste resnično nepogojeni, prosti vseh zunanjih vplivov, kot tudi svojih lastnih želja in hrepenenj in je vaša zavest zelo bistra - le potem je možno, da spoznate, kaj je Bog.

Če pa se ustalite in potem razglabljate in računate, je vaše ugibanje prav toliko vredno, kot gurujevo in prav takšna iluzija, prevara.

Učenec: Ali lahko postanemo zavestni svojih nezavednih želja?

Krishnamurti: Najprej se vprašajmo, ali ste zavestni svojih zavednih želja?

Ali veste, kaj je želja?

Ali ste opazili, ali ste zavestni dejstva, da običajno ne slišite nikogar, ki govori nekaj, kar je v nasprotju z vašim prepričanjem? Vaša želja vam prepreči slišanje.

Če si želite boga in vam nekdo pokaže, da je bog, ki si ga želite, proizvod vaših razočaranj in strahu, ali mu boste prisluhnil in slišali resnico povedanega?

Seveda ne.

Vi želite nekaj, resnica pa je nekaj drugega. Omejite se s svojimi lastnimi željami. Le na pol ste zavestni svojih zavednih želja, ali ne? In ozavestiti svoje želje, ki so skrite globje, je še težje.

Da lahko spozna tisto, kar je skrito, da zavest torej odkrije svoje lastne motive, mora opazujoča zavest biti svobodna in brezpogojno bistra. Najprej moramo ozavestiti-opaziti svoje zavedne želje in potem, ko z vse večjo jasnostjo opažamo to, kar je na površju, potem gremo lahko globje in globje.

Učenec: Zakaj se nekateri ljudje rodijo revni, medtem ko so drugi bogati?

Krishnamurti: Kaj mislite? Namesto da sprašujete mene in čakate na odgovor, zakaj sami ne odkrijete, kaj vi čutite glede tega? Ali mislite, da obstaja nek skrivnostni proces, ki se imenuje karma?

V prejšnjem življenju ste živeli plemenito in zato ste v tem življenju nagrajeni z bogastvom in položajem.

Ali tako razmišljate? Ali pa ste v prejšnjem življenju živeli grešno in sedaj, v tem življenju, plačujete za to?

Vidite, to je resnično zelo zapletena stvar.

Za revščino je kriva družba - družba, v kateri pohlepni in zviti izkoriščajo druge, in se tako dvignejo na vrh družbe. Tudi mi hočemo isto, tudi mi se hočemo povzpeti po lestvi in priti na vrh. In ker se vsi hočemo povzpeti na vrh, se dogaja - kaj?

Pohodimo nekoga in tisti, ki je zahojen, katerega uničimo, sprašuje: "Zakaj je življenje nepravilno? Ti imaš vse in jaz nimam nobene sposobnosti, jaz nimam nič!"

Vse dokler bomo plezali po lestvici uspeha, bodo vedno tudi bolani in lačni. Zato moramo torej opazovati in spoznavati dejstvovanje želje po uspehu in ne razmišljati, zakaj obstajajo bogati in revni, zakaj imajo nekateri talent in drugi ne. Kar moramo torej odpustiti, je naše povzpetništvo - našo željo po veličini in uspehu.

Vsi si želimo uspeh, ali ne?

V tem leži vzrok bede in ne v karmi ali kakšni drugi razlagi.

Trenutno dejstvo je, da hočemo vsi biti na vrhu - mogoče ne ravno na vrhu, toda tako visoko, kot je le mogoče. Dokler obstaja to gonilo po veličini, po pomembnosti, bomo imeli tako revne kot bogate, tako izkoriščevalce kot izkoriščane.

Učenec: Ali je Bog moški ali ženska ali nekaj popolnoma skrivnostnega?

Krishnamurti: Pravkar sem odgovoril na to vprašanje in bojim se, da me niste slišali. Tej deželi vladajo moški. Recimo, da vam rečem, da je Bog ženska, kaj bi storili?

Zavrnil bi, ker ste polni idej, da je Bog moški.

Torej morate odkriti sami; toda če hočete spoznati, morate biti svobodni vseh predsodkov.

5

Zadnjih nekaj ur smo se pogovarjali o strahu, ki je eden od osnovnih vzrokov naše izkrivljenosti. Mislim, da moramo pogledati nanj še z drugega zornega kota.

Sami veste, da nam vedno nekdo govori, kaj naj mislimo in kaj ne smemo misliti. Knjige, učitelji, starši, družba okoli nas, vsi nam govorijo, kaj naj mislimo, nikoli pa nam ne pomagajo odkriti, kako naj mislimo.

Vedeti, kaj misliti, je sorazmerno lahko, kajti od zgodnjega otroštva naše zavesti pogojujejo z besedami, frazami, z ustaljenim vedenjem in predsodki.

Ne vem, če ste opazili, kako so zavesti starejših ljudi toge kot beton, nespremenljive in kako je težko prodreti skozi ta beton. Vzrok zabetoniranosti zavesti je pogojenje zavesti.

Tukaj v Indiji ste pogojeni v razmišljanje na določen način s stoletno tradicijo; vaše pogojenje ima ekonomsko, socialno in religiozno ozadje. Evropska zavest je pogojena na nekoliko drugačen način in v Rusiji so politični voditelji, od revolucije naprej, pogojevali zavest v spet drugačno pogojenje.

Povsod je torej zavest pogojena, ne le na površju, zavedno, temveč tudi globje.

Skrita, nezavedna zavest je pogojena z raso, s klimo, z neizgovorjenim, nerazkritim posnemanjem.

Zavest ne more biti svobodna, dokler ostaja ukalupljena, pogojena.

Večina ljudi misli, da nikoli ni mogoče osvoboditi zavest pogojenja in da bo vedno ostala ujeta. Pravijo, da ni moč spremeniti določenega načina razmišljanja, določenih predsodkov, da ne moremo priti do spoznanja, do svobodne zavesti.

Starejša je civilizacija, večja je teža tradicije, avtoritete, discipline, ki bremeni zavest. Ljudje, ki pripadajo stari rasi, kot npr. Indijci, so bolj pogojeni, kot tisti, ki npr. živijo v Ameriki, kjer je večja socialna in ekonomska svoboda in kjer so bili ljudje še pred kratkim pionirji.

Pogojena zavest ni svobodna, kajti nikoli ne more preko svojih vzorcev-okvirov, preko meja, ki jih je zgradila okoli sebe; to je očitno. In zelo težko je taki zavesti osvoboditi se svojega pogojenja in iti onkraj njega, kajti to pogojenje ji je vsiljeno, ne le od družbe, temveč tudi od same sebe.

Oklepate se svojega pogojenja, ker ne upate iti preko njega. Bojite se, kaj bi rekli vaši starši, kaj bi rekla družba in duhovnik; torej pomagajte graditi meje, ki vas oklepajo. To je zapor, v katerega nas je večina ujetih. Zato vam starši vedno govorijo - in vi boste najverjetneje govorili svojim otrokom - kaj morate in kaj ne smete.

Kaj se navadno zgodi v šoli, posebno, če imate radi svojega učitelja? Če imate radi svojega učitelja, mu hočete slediti, ga posnemati; in pogojenje vaše zavesti postane vedno bolj trdno, stalno.

Recimo, na primer, da ste v študentskem domu pri učitelju, ki dnevno opravlja svoj verski obred. Všeč vam je njegova predstava, lepota svečanosti trenutka; in pridružite se mu. Z drugimi besedami, postajate bolj in bolj pogojeni. In takšno pogojevanje je zelo učinkovito, kajti, kadar ste mladi, ste vneti, dovtetni, radi posnemate.

Ne vem, če ste ustvarjalni - najbrž ne, ker vam starši ne pustijo iti izven ograde, nočejo, da bi pogledali preko njihovega pogojenja.

Potem se poročite, se prilagodite betonu; in ujeti ste do konca življenja.

Dokler ste mladi, vas je zlahka pogojit, oblikovati, prisiliti v vzorec. Pravijo, da bo otrok - dober, čuječ, inteligenten otrok - ki ga duhovnik vzgaja le sedem let, da bo tak otrok tako močno ukalupljen, da bo do konca življenja v osnovi ostal popolnoma podoben učitelju.

To se lahko zgodi tudi v šoli, kot je ta, kjer učitelji sami niso prosti pogojenosti. Takšni so, kot so vsi ostali ljudje. Opravljajo svoje obrede, imajo svoje strahove, svoje želje po gurujih; in ker vas oni učijo - in ker imate mogoče radi svoje učitelje ali so vam všeč čudoviti obredi in jih tudi vi hočete izvajati - ste nezavedno ujeti v posnemanje.

Zakaj starejši izvajajo obrede?

Ker so jih izvajali njihovi starši pred njimi, in tudi zato, ker jim dajejo določene

občutke, vznemirjenje; ker jim dajejo notranjo tišino. Pojejo razne molitve in mislijo, da bodo pogubljeni, če jih ne bodo.

Vi mladi jih posnemate; in ukalupljanje se prične.

Če bi učitelj sam podvomil, se vprašal in se resnično poglobil v svojo odvisnost od izpolnjevanja obredov - kar zelo malo ljudi kdajkoli stori - če bi uporabil svojo sposobnost zaznavanja, svojo inteligenco, da bi vse obrede proučil brez predsodkov, bi kmalu spoznal, da so popolnoma brez pomena. Toda, da raziščeš in odkriješ resnico, moraš imeti precejšno svobodo. Če že imaš predsodek o nečem in ga potem proučuješ v skladu z njim, očitno ne moreš ničesar novega odkriti. Le okrepiš svojo usmeritev, svoj predsodek.

Zelo je torej pomembno, da učitelj sam prične rušiti svoje predsodke in pomaga otrokom, da ostanejo prosti pogojenja. Poznavajoč pogojevalni vpliv staršev, tradicije in družbe, mora učitelj vzpodbujati učence, da ničesar ne sprejmejo brez lastnega razmisleka, da sami raziskujejo in spoznavajo.

Če boste med odraščanjem opazovali, boste pričeli spoznavati, kako vas različni vplivi ukalupljajo, kako vam ne pomagajo razmišljati, temveč vam govorijo, kaj morate misliti, in če se temu procesu ne boste uprli, boste postali avtomatski stroji, ki delujejo brez ustvarjalnosti, brez vsake izvirne misli.

Vse vas je strah, da ne boste mogli preživeti, če se ne uklonite, če se ne zlijete s to družbo. Če je vaš oče advokat, mislite, da morate tudi vi postati advokat. Če ste deklica, mislite, da se morate sprijazniti s poroko.

Kaj se torej zgodi?

Pričnete kot mlada oseba, polna življenske sile in navdušenja, toda vse to je postopoma uničeno s pogojevalnim vplivom vaših staršev in učiteljev, z njihovimi predsodki, strahovi in vražjeverjem. Tako zapustite šolo in greste v svet polni podatkov, toda ostanete brez življenske sile za raziskovanje, brez življenske energije za upor proti tradicionalni neumnosti družbe.

Tukaj sedite in poslušate vse to - in kaj se bo zgodilo, ko boste opravili z izpiti in postali dr. ali mg.?

Zelo dobro veste, kaj se bo zgodilo.

Razen če se ne boste uprli, boste postali prav taki, kot je svet tam zunaj, ker si ne boste upali biti drugačni. Tako boste pogojeni, tako ukalupljeni, da si ne boste upali hoditi po svoji poti. Vaša žena ali vaš mož bo upravljal z vami in družba vam bo govorila, kaj je vaša dolžnost.

Iz generacije v generacijo se tako posnemanje nadaljuje. Tako ne more biti nobene prave pobude, nobene svobode in ne sreče; obstaja le počasno umiranje.

Kakšen je potem sploh smisel, da se izobražujete, da se naučite brati in pisati, če potem delujete naprej kot mrtev stroj ?

Toda, to hočejo vaši starši, tako zahteva družba.

"Družba" nikoli ne vpraša, kaj hočete vi. Noče, da ste svobodni v raziskovanju in

spoznavanju, kajti potem bi "ji" bili nevaren državljan, saj se ne bi skladali z ustaljenimi vzorci. Svobodno človeško bitje nikoli ne more čutiti pripadnost le določeni družbi, razredu, določenemu vzorcu razmišljanja. Svoboda pomeni biti neomejen na vseh nivojih, v vsem. Če razmišljaš na določen način, nisi svoboden. Dokler ste torej mladi, je pomembno, da ste svobodni, ne le na zavednem nivoju, temveč tudi globoko v sebi. To pomeni, da se morate vedno pozorno opazovati in biti bolj in bolj zavestni vplivov, ki vam hočejo vladati, vas nadzorovati; to pomeni, da nikoli ničesar ne smete sprejeti brez temeljitega vpogleda, da morate vedno dvomiti, raziskovati in biti v stanju upiranja.

Učenec: Kako lahko osvobodimo svoje zavesti, ko pa živimo v družbi, ki je polna tradicij?

Krishnamurti: Najprej morate čutiti težnjo, nujo po prostosti. To je kot hrepenenje ptice po letu, kot težnja vode po pretakanju.

Ali čutite to hrepenenje po svobodi?

Če ga čutite, kaj se bo zgodilo? Kajti vaši starši in družba vas hoče prisiliti v vzorec. Ali se jim lahko uprete?

Zdelo se vam bo, da je težko, ker vas je strah. Strah vas je, da ne boste dobili službe, da ne boste dobili pravega življenjskega sopotnika, strah vas je, da boste lačni in tega, kar bodo rekli ljudje. Čeprav hrepenite po svobodi, vas je strah in ne upate se upreti. Vaš strah pred tem, kaj bodo rekli ljudje, kaj bodo rekli starši, vas blokira in vas sili v vzorec.

Toda, ali lahko rečete: "Hočem spoznavati in vseeno mi je, če bom stradal.

Karkoli se zgodi, vseeno se bom boril proti omejenosti te pokvarjene družbe, ker hočem biti prost v spoznavanju!"

Ali si upate reči tako, čeprav vas je strah?

Ali se lahko zoperstavite vsem tem preprekam, vsem tem bremenom?

Zelo pomembno je torej, da od najnežnejših let pomagamo otroku, da spozna pomen in vpletenost strahu, in da je prost strahu. V trenutku, ko vstopi strah, je svobode konec.

Učenec: Vzgojeni smo bili v družbi, ki temelji na strahu. Kako se je možno osvoboditi strahu?

Krishnamurti: Ali ste zavestni dejstva, da vas je strah? Če ste, kako se boste osvobodili strahu?

Vi in jaz bomo to ugotovili skupaj, torej opazujte skupaj z mano.

Kaj storite, ko postanete zavestni dejstva, da vas je strah?

Zbežite proč od njega, ali ne?

Vzamete knjigo ali greste na sprehod. Poskušate pozabiti nanj. Bojite se svojih staršev in bojite se življenja v tej družbi; zavedate se tega strahu in ne veste, kako se ga rešiti. Resnično vas je strah, če se le spomnite nanj in zato poskušate pobegniti v različne smeri. Zato se učite naprej in delate izpite, dokler nazadnje ne pride trenutek, ko se morate soočiti s strahom in se odzvati.

Neprestano hočete pobegniti pred svojim problemom, toda to vam ne bo pomagalo pri njegovi razrešitvi. Soočiti se morate z njim.

Ali se lahko soočite s svojim strahom?

Če hočete proučiti ptico, opazovati obliko njenega krila, kremplja, njenega kljuna, se ji morate približati, ali ne?

Podobno, če vas je strah, morate svoj strah pogledati zelo od blizu. Če zbežite proč, se strah le poveča.

Recimo, na primer, da hočete posvetiti svoje življenje nečemu, kar resnično ljubite, toda starši vam rečejo, da tega ne smete. Zagrozijo vam z nečem strašnim, če ne boste ubogali. Rečejo vam, da vam ne bodo dali nič več denarja in prestrašite se. Tako ste prestrašeni, da ne upate niti pogledati svojega strahu. Vdate se, toda strah se nadaljuje.

Strah se razblini le, če se z njim soočiš.

Učenec: Kaj je prava svoboda in kako jo doseči?

Krishnamurti: Prava svoboda ni nekaj, kar lahko dosežeš, prava svoboda je dar inteligence. Ne morete iti in kupiti svobode na trgu. Ne morete jo dobiti s prebiranjem knjig ali poslušanjem kakšnih govorov. Svoboda pride z inteligenco.

Toda, kaj je inteligenca?

Ali inteligenca lahko obstaja, kadar obstaja strah ali kadar je naša zavest pogojena?

Če je vaša zavest polna predsodkov ali če mislite, da ste čudovito človeško bitje ali če ste ambiciozni in hočete splezati po posvetni ali duhovni lestvi uspeha, ali ste lahko občutljivi? Če ste zaposleni s samim seboj, če sledite ali častite nekoga, ali ste lahko inteligentni?

Inteligenca se pojavi, ko spoznavate in odpuščate vse te neumnosti. Pričeti morate s tem, da postanete zavestni dejstva, da vaša zavest ni svobodna.

Opazovati morate, kako je vaša zavest zvezana z vso to navlako, in to pomeni rojstvo inteligence, ki prinese svobodo.

Sami morate najti odgovore.

Kakšna je korist, če je nekdo drug svoboden, če vi niste? Če ima nekdo drug hrano, ko ste vi lačni?

Če hočeš biti ustvarjalen, kar pomeni, da imaš resnično pobudo, moraš zaznavati svobodno; in svoboda izražanja oživi z inteligenco. Torej morate raziskovati in spoznavati, kaj preprečuje rast inteligence, zakaj smo neobčutljivi. Raziskovati morate življenje, poglobiti se morate v vse družbene vrednote, v vse obstoječe. In ničesar sprejeti iz strahu.

Mogoče se lahko približamo strahu še z drugega zornega kota, kajti strah počne z nami neverjatne stvari. Dokler se vanj resnično ne poglobimo in ga resnično ne razumemo, bo strah vedno izkrivljaj naše dožemanje, misli in akcijo. Strah izmaliči naše ideje in spridi naše življenje. Ustvarja prepreke med ljudmi in nedvomno uničuje ljubezen.

Bolj ko se torej poglobimo v strah, bolj ko ga spoznavamo, večji je naš stik z okoljem, bolj neposredno zaznavamo vse, kar se dogaja okoli nas.

Trenutno je naš stvaren stik z življenjem zelo majhen, ali ne?

Ko pa se osvobodimo strahu, z življenjem stopimo v neposreden stik, začutimo globoko razumevanje, iskreno naklonjenost, ljubeče spoštovanje, in razsežnost našega obzorja se razširi.

Poglejmo torej, če lahko pogledamo v strah še z druge strani. Sprašujem se, če ste opazili, da si večina želi nekakšno psihološko varnost. Hočemo varnost, iščemo nekoga, na katerega se lahko naslonimo. Kot se majhen otrok oklepa materine roke, hočemo tudi mi nekaj, česar bi se lahko oprijeli; hočemo, da bi nas nekdo ljubil.

Brez notranjega občutka varnosti, se počutimo izgubljeni, ali ne?

Navajeni smo se naslanjati, zanašati na nekoga, iskati druge, da bi nas vodili in nam pomagali. Brez te podpore se počutimo zmedeni, prestrašeni, zato ne vemo, kaj naj si mislimo in kakšna naj bo naša akcija. V trenutku, ko smo prepuščeni samim sebi, se počutimo osamljene, negotove.

In to stanje zavesti rojeva strah, ali ne?

Želimo si nekaj, kar bi nam dajalo občutek varnosti, zato razvijemo veliko različnih ščitov, ki naj bi nas varovali.

Zavest si je zgradila tako notranje kot tudi zunanje ščite.

Če zapremo okna in vrata hiše in se potuhnemo v njej, se čutimo varne. Nihče nam nič ne more.

Toda v življenju ni tako.

Življenje neprestano trka na naša vrata, poskuša na silo odpreti okna, da bi lahko videli dlje; in če iz strahu zaklenemo vrata in zabijemo vsa okna, trkanje postane le še močnejše.

Bolj ko se oklepamo kakršnekoli varnosti, večji so valovi življenja, ki nas premetavajo. Bolj ko nas je strah in bolj ko se zapiramo vase, večje je naše trpljenje, kajti življenje nas nikoli ne pusti pri miru. Mi hočemo biti varni, življenje pa pravi, da ne moremo biti; in borba se prične.

Iščemo varnost v družbi, v tradiciji, v naših odnosih s svojimi starši; toda življenje vedno podre zidove te varnosti.

Varnost in tolažbo iščemo tudi v idejah, ali ne?

Ali ste opazili, kako se rojevajo ideje in kako se jih zavest oklepa?

Imate idejo o nečem čudovitem, kar ste videli, ko ste bili na prehodu, in vaša zavest se vrača nazaj k ideji, v spomin. Preberete knjigo in dobite idejo, ki se jo oprimate.

Spoznati morate torej, kako ideje nastajajo in kako postanejo sredstvo notranjega zadovoljstva, varnosti - središče, katerega se ga zavest oklene.

Ali ste že kdaj razmišljali o tej zadevi, ki jo imenujemo ideja?

Če imate vi neko idejo in če imam jaz neko idejo in vsak od nas misli, da je njegova ideja boljša od ideje drugega, se prične borba, ali ne?

Vi poskušate prepričati mene in jaz poskušam prepričati vas.

Celoten svet odnosov je zgrajen na idejah in na borbi med njimi; in če se poglobite v to, boste spoznali, da oklepati se neke ideje nima nobenega smisla. Toda ali ste opazili, kako močno se vaš oče, vaša mati, vaš učitelj, tete in strici oklepajo tega, kar mislijo?

Kako se torej ideja rodi? Kako dobite idejo?

Če imate idejo, da bi na primer, šli na sprehod, kako takšna ideja nastane?

Zelo zanimivo je to raziskati.

Če boste opazovali, boste videli, kako se takšna ideja rodi, kako se jo vaša zavest oprime, in vse ostalo potisne na stran.

Ideja, da bi šli na sprehod, je odgovor na pretekli občutek, ali ne?

Tudi prej ste hodili na sprehode in to vam je pustilo zadovoljujoč vtis-občutek; ta občutek hočete ponoviti, ustvarite si idejo in jo sprovedete v dejstvo.

Če vidite lep avto, se pojavi občutek, ali ne? Že golo opazovanje avta rodi občutek. Opazovanje ustvari občutek in občutek rodi idejo: "Hočem ta avto, imel ga bom!"; in ideja prevzame pobudo, postane gospodar.

Na zunaj iščemo varnost v lastnini in v odnosih, notranjo varnost pa v idejah in prepričanjih. Verujem v boga, v obrede, verjamem, da bi se moral poročiti na določen način, verjamem v reinkarnacijo, v življenje po smrti itd.

Vse to verovanje ustvari moje lastne želje, moji strahovi, predsodki. In tega verovanja se oklepam.

Imam torej zunanje ščite za stvari na zunanji strani moje kože, kot tudi notranje ščite. In če mi jih vzamete ali samo podvomite vanje, me postane strah. Odbijem vas stran od sebe in se borim z vami, saj ogrožate mojo varnost.

Toda, ali sploh obstaja kaj takega, kot je varnost?

Ali razumete?

Imamo ideje o varnosti. Lahko se počutimo varne pri svojih starših ali v določeni službi. Z načinom našega razmišljanja, z načinom našega življenja, z načinom našega videnja sveta - z vsem tem smo lahko zadovoljni. Večina nas je zelo zadovoljna, da smo obdani s svojimi idejami.

Toda, ali smo lahko kdaj varni, pa naj imamo še toliko notranjih in zunanjih ščitov?

Tam zunaj lahko jutri propade vaša banka ali umre vaš oče ali mati, lahko pride do revolucije. Ali obstaja notranja varnost, varnost idej? Radi mislimo, da smo varni v svojih idejah, v naših prepričanjih in predsodkih, toda ali smo res?

To so zidovi, ki niso resnični. So le naše predstave, naša čustva. Radi verjamemo, da obstaja bog, ki pazi na nas ali da se bomo ponovno rodili bogatejši, bolj plemeniti, kot smo sedaj. To je lahko res ali pa tudi ne. Sami moramo spoznati, s proučevanjem zunanjih in notranjih ščitov, da v življenju ni nikakršne varnosti.

Če vprašate begunce iz Pakistana ali iz vzhodne Evrope, vam bodo s prepričanjem zagotovili, da ni nikakršne zunanje varnosti. Toda, še vedno upajo, da obstaja notranja varnost. In tega upanja, vere se oklepajo.

Lahko izgubite zunanjo varnost, vendar potem še z večjim navdušenjem gradite notranje ščite; in nočete se ločiti od njih. To pogojuje le še večji strah.

Če vam bodo jutri ali čez nekaj let starši povedali, s kom želijo, da se poročite, ali boste prestrašeni?

Seveda ne, kajti vzgojeni ste, da ubogate vse, kar vam je zapovedano, saj vas vaši starši, vaš guru in duhovnik učijo, da morate misliti na določen način, da se morate odzivati na določen način, da se morate držati določenih prepričanj.

Če pa bi vam dali možnost, da se odločite sami, ali ne bi bili popolnoma zgubljeni?

Ker so vas ves čas pogojevali s tradicijo, s strahom, nočete biti prepuščeni lastnemu odločanju. Biti prepuščen samemu sebi je nevarno, zato nočete zase prevzeti odgovornosti. Nikoli nočete o ničemer razmisliti s svojo glavo. Hočete delovati, kot delujejo mravlje. Strah vas je, da bi sami morali rešiti probleme. Strah vas je, da bi se morali soočiti z zahtevami življenja; in ker vas je strah, počnete zmedene in nesmiselne, neumne stvari.

Kakor berači sprejmete vse, kar vam je ponujeno.

Ko resničnost opazujete bitje vse to vidi, se prične osvobajati vseh teh ščitov, notranjih in zunanjih. To je neverjetno težko, ker to pomeni, da ostanete sami - sami v smislu, da niste od nikogar več odvisni.

V trenutku, ko postanete odvisni, se pojavi strah; in kjer je strah, ne more biti ljubezni.

Kadar ljubiš, nisi osamljen. Občutek osamljenosti se pojavi le, kadar te je strah biti sam in zato ne veš, kaj storiti. Kadar ste ujetniki idej, omejeni s prepričanji, je strah neizbežen; in kadar vas je strah, ste popolnoma slepi.

Starši in učitelji bi torej morali skupaj rešiti ta problem strahu. Toda, vaši starši so prestrašeni, kaj bo z vami, če se ne boste poročili ali če ne boste dobili zaposlitve. Bojijo se, da bi skrenili na kriva pota in tega, kaj bodo rekli ljudje. Zaradi tega strahu vas silijo v določene vzorce.

Njihov strah je preoblečen v to, čemur pravijo ljubezen.

Hočejo paziti na vas, in zato morate početi to in ono. Toda, če greste onkraj zidu te tako imenovane ljubezni in pozornosti, boste tam našli strah za varnost, za ugled; in tudi vas je tega strah, ker ste bili tako dolgo odvisni od drugih.

Zato je zelo pomembno, da od najnežnejših let proučujete in razkrinkavate to čustvo strahu, da vas ne omeji in ne ujame v ideje, v navade; da lahko postanete svobodna človeška bitja z ustvarjalnim poletom.

Učenec: Zakaj nas je strah, čeprav vemo, da nas čuva Bog?

Krishnamurti: To vam je bilo povedano.

Vaš oče, mati, vaš starejši brat vam je povedal, da vas čuva Bog. To je ideja, katere se oklepate, toda še vedno obstaja strah. Čeprav imate to idejo, da vas Bog varuje, obstaja dejstvo, da vas je strah.

Vaš strah je resničen in ne ideja, da vas varuje Bog, kar govorijo vaši starši in tradicija.

Kaj se v resnici dogaja? Ali ste resnično zaščiteni?

Poglejte milijone ljudi, ki niso zaščiteni, saj stradajo. Poglejte vaščane z njihovimi težkimi bremenami, ki so lačni, umazani, s strganimi oblačili. Ali njih varuje Bog?

Ker imate več denarja kot drugi, ker imate določen družben položaj, ker je vaš oče uradnik, izterjevalec ali trgovec, ki premeteno vara ljudi, naj bi Bog vas varoval, medtem ko je na milijone ljudi brez hrane, obleke in strehe nad glavo? Upate, da bo lačne in uboge zaščitila država, njihovi delodajalci, družba, Bog; toda nihče jih ne bo zaščтил.

V resnici ni nobene zaščite, nobene varnosti, pa čeprav imate radi to misel, da vas ščiti Bog. To je le lepa ideja, ki miri vaš strah; torej se sploh ne vprašate, preprosto verjamete v Boga.

Pričeti z idejo, da vas ščiti Bog, nima torej nobenega pomena. Če pa se resnično poglobite v celoten problem strahu, potem boste spoznali, ali vas Bog varuje ali ne.

Kadar zaživi ljubezen, ni ne strahu, ne izkoriščanja in nobenega problema.

Učenec: Kaj je družba?

Krishnamurti: Kaj je družba? In kaj je družina?

Pojdimo in korak za korakom ugotovimo, kako je sestavljena družba in kako nastane.

Kaj je družina?

Če rečete: "To je moja družina!", kaj s tem mislite?

Vašega očeta, vašo mamo, vašega brata in sestro, občutek bližine, povezanosti, dejstvo, da živite skupaj v isti hiši, lastništvo določene imovine, zlatnine, oblek - vse to je osnova družine.

V drugih hišah živijo podobne družine, ki čutijo natančno isto, kot čutite vi, saj

imajo tudi čustva, ki jim govore: "moja žena", "moj mož", "moji otroci", "moja hiša", "moje obleke", "moj avto". Ogromno takšnih družin živi na enem področju, in ker so prišli do zaključka, da se morajo zaščititi pred novimi prišleki, so pričeli postavljati zakone.

Močne družine so si izborile boljši položaj, si nagrabile večje bogastvo in imajo več imetja, več denarja, več avtomobilov. "Velike" družine se zberejo, si prisvojijo zakon in pričnejo ukazovati vsem ostalim, kaj morajo početi. Počasi se zgradi družba z zakoni, predpisi, policijo, vojsko in mornarico, in končno je ves svet razdeljen na različne družbe.

Potem nekateri ljudje dobijo nasprotne ideje in strmoglavijo tiste ljudi na uveljavljenih položajih, ki imajo v rokah vsa orodja moči. Razbijejo določen družbeni red in zgradijo novega.

Družbo predstavljajo odnosi med ljudmi - odnosi med enim in drugim posameznikom, med eno in drugo družino, med eno in drugo skupino, med posameznikom in skupino. Družbo predstavlja medčloveški odnos, odnos med vami in menoj.

Če sem jaz zelo pohlepen, zelo premeten, če imam veliko moč in avtoriteto, vas bom preganjal in vi boste poskusili narediti enako z menoj. Torej odnose urediva z zakonom. Toda potem pride nekdo drug in podre te zakone, postavi nov sveženj zakonov. To se je dogajalo ves čas, vso zgodovino, prav tako kot se dogaja danes.

V družbi, ki je pokazatelj medčloveških odnosov, neprestano prihaja do trenj. To je preprosta osnova družbe, ki postaja vse bolj in bolj zapletena, kot ljudje postajajo bolj in bolj zapleteni v svoje ideje, v svoje želje in zahteve, v svoje zakone in svoje početje.

Učenec: Ali v tej družbi lahko živimo svobodno?

Krishnamurti: Če je moja zadovoljnost, moja potolaženost, odvisna od te družbe, ali sem kdaj lahko svoboden? Če sem odvisen od naklonjenosti, od denarja ali pobude mojega očeta ali če sem na kakršenkoli način odvisen od guruja, nisem svoboden, ali ne? Ali je možno biti svoboden, dokler sem psihološko odvisen od nekoga?

Svoboden sem lahko edino-le, ko imam svojo sposobnost, svojo pobudo, ko sem sposoben samostojnega poglobljanja, ko me ni strah jezikanja drugih, ko resnično hočem spoznati obstoječe, in ko nisem pohlepen, zavisten, ljubosumen. Dokler sem zavisten, pohlepen, sem psihološko odvisen od družbe in nisem svoboden. Če pa preneham biti pohlepen, sem prost.

Učenec: Zakaj hočejo ljudje živeti v družbi, če lahko živijo sami?

Krishnamurti: Ali ti lahko živiš sam?

Učenec: Jaz živim v družbi, ker moj oče in mati živita v družbi.

Krishnamurti: Da dobiš službo, da zaslužiš vsakdanji kruh, ali ti za to ni treba

živeti v družbi? Ali lahko živiš sam?

Ker potrebuješ hrano, obleko in streho nad glavo, si vedno odvisen od nekoga.

Nobeno bitje ne živi popolnoma samo.

Le v smrti si popolnoma sam. V življenju si vedno v odnosu - v odnosu z očetom, z bratom, z beračem, cestarjem, trgovcem. Vedno si v odnosu; in ker ne razumeš teh odnosov, nastane nasprotnost. Če pa spoznaš odnose med seboj in drugimi, potem ni nasprotij in vprašanje o "živeti sam" se sploh ne pojavi.

Učenec: Vedno smo torej v odnosu z drugimi. Ali ni torej res tudi, da nikoli ne moremo biti popolnoma svobodni?

Krishnamurti: Očitno ne razumemo, kaj pomeni pravi odnos. Recimo, da sem odvisen od svojih užitkov, od tvoje tolažbe, od občutka varnosti, ki mi ga daješ; kako se lahko tega osvobodim? Če pa nisem odvisen na tak način, sem s teboj še vedno v odnosu, ali ne?

Odvisen sem od vas zaradi čustvenega, fizičnega ali razumskega zadovoljstva, zatorej nisem svoboden. Oklepam se svojih staršev, ker si želim določeno varnost, kar pomeni, da je moj odnos do njih odvisnost in temelji na strahu. Kako imam potem lahko odnos, v katerem ni strahu?

Svoboden odnos obstaja le, ko ni strahu. Da bom imel torej pravi odnos, se moram pričeti osvobajati psihološke odvisnosti, ki pogojuje strah.

Učenec: Kako smo lahko svobodni, ko pa so naši starši v starosti odvisni od nas?

Krishnamurti: Ker so stari, so odvisni od vaše podpore. Kaj se torej zgodi?

Od vas pričakujejo, da boste dobili delo, ki vam bo omogočilo, da jih boste lahko oblekli in nahranili; in če vi hočete postati tesar ali umetnik, pa četudi ne boste zaslužili nič, vam rečejo, da tega ne smete, ker jih boste morali preživljati. Razmislite o tem. Ne trdim, da je to dobro ali slabo. Če rečemo, da je nekaj dobro ali slabo, o tem nehamo razmišljati.

Zahteva vaših staršev, da morate skrbeti zanje, vam prepreči živeti svoje lastno življenje. In ker imenujejo takšno življenje sebično, postanete sužnji svojih staršev. Mogoče boste rekli, da bi država morala poskrbeti za stare ljudi s pokojninami in z drugimi načini varnosti. Toda, v deželi, ki je prenaseljena, ki ima premajhen narodni dohodek, premajhno delavno storilnost, država ne more skrbeti za stare ljudi. Torej so stari ljudje odvisni od mladih in mladi se vedno vklopijo v šablono tradicije, ki jih uniči.

Toda to ni problem, o katerem naj bi jaz razpravljaj. Vi se morate z njim ukvarjati in ga rešiti.

Seveda hočem pomagati svojim staršem v razumnih mejah. Toda recimo, da se hočem ukvarjati z nečem, kar je zelo slabo plačano. Recimo, da hočem postati duhovno bitje in posvetiti svoje življenje spoznavanju Boga in Resnice. Takšen način življenja mi ne bo prinesel nič denarja, in če mu bom sledil, se bom mogoče moral odpovedati svoji družini - kar pomeni, da bodo starši najverjetneje

stradali, kot strada na milijone drugih ljudi.

Kaj naj torej storim?

Dokler me je strah, kaj bodo rekli drugi - da sem človek, ki ne pozna svoje dolžnosti do staršev, da sem nevreden - ne bom nikoli ustvarjalno človeško bitje. Da postanem srečno, ustvarjalno človeško bitje, moram imeti svojo lastno pobudo.

Učenec: Toda, ali ne bi bilo grdo pustiti svoje starše stradati?

Krishnamurti: Vprašanje nisi postavil na pravi način.

Recimo, da resnično hočem postati umetnik, slikar in vem, da mi bo slikanje prineslo zelo malo denarja. Kaj naj storim?

Žrtvujem svojo globoko nujo, hrepenenje po slikanju in postanem uradnik? To se največkrat zgodi, ali ne?

Postanem uradnik in do konca življenja živim v veliki razdvojenosti, v bedi. In ker trpim, ker sem razočaran, naredim življenje bedno tudi svoji ženi in otrokom. Če pa kot mlad umetnik vidim daljnosežne posledice moje odločitve, rečem svojim staršem: "Hočem slikati in dal vam bom, kar bom mogel od tega malega, kar bom imel. To je vse, kar lahko storim".

Postavili ste mi nekaj vprašanj in jaz sem vam na njih odgovoril, toda če ne boste resnično razmišljali o teh vprašanjih, če se sami ne boste v njih poglobljali globje in globje in jim pristopili z vseh možnih strani, si jih ogledali z vseh kotov, potem boste celo življenje govorili: "To je dobro in to je slabo; to je dolžnost in to je greh; to je prav in to narobe" - in to vas ne bo pripeljalo nikamor.

Če pa vi in jaz proučimo ta vprašanja skupaj, če se vi, vaši starši in učitelji skupaj poglobite v njih, se bo prebudila vaša inteligenca, in ko se bodo pojavili problemi v vašem vsakodnevnem življenju, se boste z njimi lahko soočili.

Toda ne boste sposobni soočiti se z njimi, če le slepo sprejmete, kar vam jaz govorim.

Edini namen mojih odgovorov na vaša vprašanja je prebuditi vašo inteligenco, da boste lahko sami reševali probleme in boste sposobni srečati življenje neposredno.

Do sedaj sem vam govoril o strahu in zelo pomembno je, da smo zavestni strahu. Ali veste, kako se rodi strah?

Vidimo, da so po celem svetu ljudje sprijeti zaradi strahu, izkrivljeni v svojih idejah, v svojem zaznavanju, mišljenju in akciji. Poglobiti se moramo v problem strahu iz vseh mogočih zornih kotov, ne le z moralnega in ekonomskega vidika

družbe, temveč tudi z gledišča naših notranjih, psiholoških bojov. Kot sem že rekel, strah pred notranjo in zunanjo ne-varnostjo izkrivi in pohabi našo zavest, naše razmišljanje.

Upam, da ste razmišljali o tem, kajti bolj ko globoko proučite in vidite resnico tega, bolj boste prosti odvisnosti.

Starejši niso prinesli čudovite družbe. Starši, ministri, vladarji, duhovniki niso usvarili dobrega, lepega sveta.

Nasprotno, ustvarili so strašen, nasilen svet, v katerem se vsakdo bori proti nekomu drugemu. Ena skupina se bori proti drugi skupini, en razred proti drugemu razredu, en narod proti drugemu narodu, ena ideologija ali niz prepričanj proti drugemu.

Svet, v katerega odraščate, je umazan svet, svet poln žalosti, svet, v katerem vas starejši poskušajo potlačiti s svojimi idejami, prepričanji, s svojo umazanostjo; in če boste slepo sledili umazane vzorce starejših, ki ustvarjajo to pošastno družbo, kakšen je potem sploh smisel, da se izobražujete, kakšen je potem smisel, da sploh živite?

Če pogledate okoli sebe, boste videli, da se po celem svetu dogaja strašno uničevanje in človeška beda. Najbrž ste brali o vojnah v preteklosti, toda ne poznate njihove resničnosti. Ne predstavljate si, kako je, ko so uničena cela mesta, kako vodikova bomba izbriše iz zemljevida celoten otok, kako cela ladja odleti v zrak.

Tako imenovan napredek povzroča grozljivo uničevanje in vi odraščate v takšen svet.

Dokler ste mladi, se imate lahko lepo, lahko ste srečni, toda ko boste odrasli in če ne boste zelo pozorni na svoje misli, čustva in občutke, boste tudi vi prispevali k temu svetu vojn, brezobzirnih ambicij, svetu, v katerem vsakdo tekmuje z vsakim, svetu bede, lakote, prenaseljenosti in bolezni.

Ali ni torej zelo pomembno, da vam, dokler ste mladi, pravi učitelji pomagajo spoznavati te stvari in vas ne pripravljajo le na neke neumne, dolgočasne izpite?

Življenje je žalost, umiranje, ljubezen, sovraštvo, krutost, bolezen, lakota in morate pričeti proučevati te stvari. Zato čutim, da je dobro, da se vi in jaz skupaj podamo v globino teh problemov, da se bo prebudila vaša inteligenca in boste dobili pravi odnos do teh stvari.

Potem ne boste odrasli le za to, da se poročite in postanete neobčutljivi uradniki ali stroji za rojevanje otrok, izgubljeni v umazanih vzorcih življenja.

Eden od vzrokov strahu je ambicija, častihlepje, ali ne?

Ali niste vsi vi častihlepni? Kaj je častihlepje?

Da narediš izpit? Da postaneš guverner?

Dokler ste še majhni, hočete biti le strojevodja, da bi se lahko v lokomotivi vozili preko mostu.

Kaj je torej častihlepje? Kaj pomeni?

Ali ste že kdaj razmišljali o tem? Ali ste opazili, kako so starejši ljudje častihlepni? Ali niste tudi v vaši družini slišali očeta ali strica, ko govori o večji plači in boljšem položaju?

V naši družbi - in razložil sem, kaj družba je - vsakdo poskuša splezati na vrh. Vsi hočejo nekaj pomeniti, ali ne?

Uradnik hoče postati direktor in direktor bi rad nekam višje in tako naprej in naprej v neprestano borbo za "postati nekaj več". Če sem učitelj, bi rad postal ravnatelj; če sem ravnatelj, bi rad postal upravnik. Če ste grdi, bi bili radi lepi. Ali pa hočete imeti več denarja, več oblek, več pohištva, hiš, imovine - več in več in več in več.

Ne le na zunaj, tudi notranje, v takoimenovanem duhovnem smislu, hočete postati "nekdo", čeprav svoje častihlepje skrijete za množico besed. Ali niste opazili tega?

In vi mislite, da je to povsem v redu, ali ne? Mislite, da je to popolnoma normalno, opravičljivo, prav. Toda, kaj častihlepje povzroča v svetu?

Tako malo nas o tem sploh kdaj razmišlja.

Ko vidite človeka, ki se bori za dosežek, za uspeh, da bi bil boljši od drugih, ali ste se že kdaj vprašali, kaj je v njegovem srcu?

Če boste pogledali v svoje lastno srce, kadar ste častihlepni, kadar se borite, da bi nekaj postali, duhovno ali posvetno, boste na dnu srca našli črva strahu.

Častihlepen človek je najbolj prestrašen med ljudmi, kajti strah ga je biti to, kar v resnici je. Pravi si: "Če ostanem to, kar sem, bom nihče, torej moram biti nekdo, pridobiti si moram magisterij, postati moram sodnik, minister!"

Če proučite ta proces zelo od blizu, če greste onkraj zaslona besed in idej, onkraj obzidja položaja in uspeha, boste našli strah; kajti častihlepen človek se boji biti to, kar je v resnici.

Misli, da je to, kar dejansko je, nezadostno, revno, neumno; počuti se osamljeno, popolnoma prazen in zato si reče: "Doseči moram nekaj!", torej se poda na lov za nečem, kar imenuje Bog, kar je le ena od oblik častihlepja ali poskuša pomeniti nekaj v tem svetu. Na ta način prikrije svojo osamljenost, svoj občutek notranje praznine, katere se v resnici tako zelo boji. Hoče zbežati stran od svoje osamljenosti. In častihlepje postane sredstvo bega.

Kaj se torej dogaja v svetu?

Vsakdo se bori z nekom. Vsakdo se počuti manjvrednega v primerjavi z nekom drugim in se bori, da bi prišel na vrh. V častihlepju ne obstaja ljubezen, ne pozornost. Častihlepje ne pozna globokih misli.

Naša družba je neprestana borba med ljudmi.

To borbo plodi častihlepje, želja po postati pomemben. In starejši ljudje vzpodbujajo vaše častihlepje. Hočejo, da nekaj pomenite, da se bogato poročite,

da imate vplivne prijatelje. Ker jih je strah in so zaradi strahu pokvarjeni v svojih srcih, vas silijo v njihov način življenja; in na drugi strani ste vi, ki, opazujoč blišč življenja, želite postati podobni njim.

Kadar pride kak voditelj, ga vsi sprejemajo s priklonom do tal, mu poklanjajo cvetje, prirejajo govore. On to ljubi in tudi vi to ljubite. Čutite se počaščenega, če poznate njegovega strica ali uslužbenca in se kopate v soncu njegovega častihlepja, njegovih dosežkov.

Torej vas je lahko ujeti v mrežo starejše generacije, v vzorec te grozljive družbe. Le če ste zelo čuječi, neprestano pozorni, le če vas ni strahu in nič ne sprejmete na slepo, če se venomer o vsem sprašujete - le tedaj vas ne bodo ujeli, le tedaj boste šli onkraj uveljavljenega in boste lahko zgradili boljšo družbo.

Zato je zelo pomembno, da sami najdete, spoznate svoj lastni notranji poklic.

Ali veste, kaj beseda "*poklic*" pomeni?

Nekaj, kar delate z ljubeznijo, kar je v vas naravno.

To je tudi osnovni namen izobraževanja - da vam pomaga svobodno zrasti, vas pusti proste vsakega častihlepja in vam pomaga najti svoj lastni notranji poklic.

Častihlepen človek nikoli ni našel svojega notranjega poklica; če bi ga, ne bi bil častihlepen.

Torej je odgovornost učiteljev in ravnateljev pomagati vam, da postanete inteligentni, neprestrašeni, da boste lahko zaznali svoj lastni notranji poklic, svojo lastno pot v življenju, svoj lastni vsakdanji kruh. To zahteva revolucijo v mišljenju, kajti v naši sedanji družbi smatrajo, da je človek, ki zna govoriti, ki zna pisati, ki "zna vladati", ki ima velik avto, visok položaj, čudovit človek; človek pa, ki obdeluje polje, ki kuha ali polaga opeko na opeko in gradi hišo, je preziran.

Ali ste zavestni svojih lastnih odzivov, ko vidite zidarja, človeka, ki pometa ceste ali vleče svojo cizo? Ali ste opazili, kako nanj gledate s popolnim prezirom? Za vas komaj da sploh obstaja. Zaničujete ga.

Če pa ima človek pred imenom kakšno titulo, če je bankir, trgovec, guru ali minister, ga takoj spoštujete.

Če pa najdete svoj lastni notranji poklic, boste pomagali popolnoma porušiti ta pokvarjeni sistem; kajti potem, pa naj boste vrtnar, slikar ali inženir, boste počeli nekaj, kar ljubite s svojim celim bitjem; in to ni častihlepje. Početi nekaj resnično dobro, z vsem srcem, v skladu s tem, kar globoko v sebi zaznavate - to ni častihlepje in v tem ni strahu.

Zelo težko vam je pomagati najti vaš notranji poklic, kajti to pomeni, da mora učitelj posvetiti ogromno pozornosti vsakemu učencu in odkriti njegove sposobnosti. Pomagati mu mora, da ne bo prestrašen, temveč da bo radoveden, da bo raziskoval. Lahko ste potencialni pisatelji, pesniki ali slikarji. Karkoli pač to je, če to počnete z ljubeznijo, potem niste častihlepni; kajti kjer je ljubezen, ni častihlepja.

Ali ni torej zelo pomembno, da vam v mladih letih pomagajo prebuditi vašo lastno inteligenco in tako najti vaš lastni notranji poklic? Potem boste ljubili svoje delo skozi celo življenje, kar pomeni, da ne boste častihlepni, da ne boste tekmovali, da se ne boste borili za položaj, za nadvlado; in potem boste mogoče lahko ustvarili nov svet. V tem novem svetu bodo vse grde stvari starejše generacije prenehale obstajati - njihove vojne, njihova krivičnost, njihovi razdvajajoči bogovi, njihovi obredi, ki so popolnoma brez pomena, njihove oblastne vlade, njihovo nasilje. Zato je odgovornost učiteljev in učencev tako velika.

Učenec: Če bi nekdo rad postal gradbenik, ali to ne pomeni, da ga veseli gradbeništvo?

Krishnamurti: Ali mislite, da je častihlepje, če vas nekaj zanima? Zanimanje ima lahko več pomenov.

Jaz mislim, da častihlepje izhaja iz strahu.

Če me kot dečka zanima gradbeništvo, ker si želim graditi čudovite zgradbe, namakalne sisteme, dobre ceste - pomeni, da me zanima gradbeništvo; in to ni častihlepje. V ljubezni ni strahu.

Častihlepje in zanimanje sta dve različni stvari, ali ne?

Če me resnično zanima slikanje, če ljubim slikanje, potem ne tekmujem, da bi postal najboljši ali najbolj znan slikar. Preprosto rad slikam. Vi ste lahko boljši slikar kot jaz, toda jaz se z vami ne primerjam. Kadar slikam, ljubim to, kar počnem in že samo slikanje me zadovoljuje.

Učenec: Kakšna je najlažja pot do Boga?

Krishnamurti: Bojim se, da ni nobene lahke poti, kajti spoznati Boga je zelo težko in težavno.

Ali ni Bog nekaj, kar je ustvarila zavest?

Ali veste, kaj je zavest?

Zavest je proizvod časa in zavest lahko ustvari karkoli, vsako prevaro. Ima moč ustvarjanja idej, snovanja izmišljotin, predstav. Nепrestano zbira, zavrača, izbira. Ker je polna predsodkov, ozka, omejena, si lahko zavest naslika Boga - lahko si predstavlja Boga v skladu s svojo lastno omejenostjo. Ker so določeni učitelji, duhovniki in tako imenovani odrešeniki rekli, da obstaja Bog in ga opisali, si zavest lahko predstavlja boga v določeni obliki, toda predstava ni Bog. Bog je nekaj, kar zavest ne more najti.

Da spoznaš Boga, moraš najprej spoznati svojo lastno zavest - kar je zelo težko. Zavest je zelo zapletena in ni je lahko razumeti. Zelo lahko pa je sestiti in se predati določenim sanjam, določenim predstavam, prividom in si domišljati, kako blizu Bogu si.

Zavest lahko sama sebe neskončno vara.

Da bi torej v resnici zaznali to, čemur pravimo Bog, morate biti v popolni tihoti;

in ali niste sami spoznali, kako težko je to?

Ali niste opazili, da celo stari ljudje nikoli ne sedijo mirno, kako so nemirni, kako neprestano zvišajo svoje prste in krilijo z rokami?

Težko je biti fizično pri miru in še veliko težje je umiriti svojo zavest. Lahko sledite svojemu guruju in prisilite zavest v tišino; toda vaša zavest v resnici ni tihotna. Še vedno je nemirna kot otrok, ki ga postavimo v kot.

Velika umetnost je, da brez vsake prisile zavest postane popolnoma tihotna; in le tedaj je mogoče zaznati to, kar imenujemo Bog.

Učenec: Ali je Bog povsod?

Krishnamurti: Ali bi to res radi spoznali?

Postavite vprašanje in nato se umaknete; ne prisluhnete.

Ali ste opazili, kako vam starejši skoraj nikoli ne prisluhnejo? Zelo redko vam prisluhnejo, ker so tako zaprti v svoje lastne misli, v svoja lastna čustva, v svoja lastna zadovoljstva in žalosti. Upam, da ste opazili to.

Če znate opazovati in prisluhniti, boste spoznali veliko stvari, ne le o ljudeh, tudi o svetu samem.

Tukaj deček sprašuje, če je Bog povsod. Precej mlad je za postavljanje takšnih vprašanj. Ne razume popolnoma njihov pomen.

Najverjetneje ima bežno slutnjo o nečem - o občutku lepote.

Zavesten je ptice v letu, potoka, prijetnega, smehljajočega obraza, lista, ki pleše v vetru, žene, ki nosi breme. Potem je tukaj še jeza, hrup, žalost - vse to je v zraku.

Zato je naravno radoveden in hoče spoznati, kaj je življenje.

Sliši starejše govoriti o Bogu in je zmeden, pred uganko.

Zanj je zelo pomembno postaviti to vprašanje, ali ne?

In za vas je prav tako pomembno, da iščete odgovor; kajti, kot sem že dejal, boste potem globoko v sebi, nezavedno pričeli razumevati pomen življenja in kasneje, ko boste odrasli, boste lahko sledili svoj lasten namig v tem umazanem svetu neprestane borbe.

Vesolje je čudovito, svet je čudovit, ljudje smo edini, ki ga uničujemo.

Učenec: Kakšen je resnični smisel, cilj, namen življenja?

Krishnamurti: Smisel življenja je predvsem to, kar iz življenja naredite.

Učenec: V resnici mora biti nekaj drugega. Ne zanima me osebni cilj, zanima me resnični smisel življenja.

Krishnamurti: Kako boš to odkril?

Kdo ti bo pokazal? Ali to lahko odkriješ v knjigah?

En avtor ti lahko ponuja nek določen odgovor, medtem, ko ti drug ponuja popolnoma drugačnega. Če greš in vprašaš trpečega, ti bo odgovoril, da je cilj življenja sreča. Cilj stradajočega, ki se že leta ni najedel, je poln želodec. Politiku je cilj postati gospodar sveta. Če vprašaš mlado dekle, ti bo odgovorilo: namen življenja je imeti otroka in cilj svetih mož je najti Boga.

Smisel, primarni cilj ljudi je običajno najti nek užitek, tolažbo; hočejo neke vrste varnost, zaščito, da se znebijo dvoma, vprašanj, negotovosti, strahu.

Večina nas hoče nekaj stalnega, česar se lahko oprimemo, ali ne?

Glavni smisel življenja je za človeka torej nekakšno upanje, nekakšna varnost, nekaj trajnega. Ne recite: je to vse? To je trenutno dejstvo, s katerim se morate najprej soočiti. Vprašati se morate o tem in vprašati morate le sebe.

Resnični smisel in cilj življenja je vtkan v vas, kajti vi ste delček celote. Toda vi sami zahtevate varnost, trajnost, srečo, vi se želite nečesa okleniti.

Da bi torej spoznali, ali je še kakšna resnica, še kakšen smisel izven polja naše zavesti, moramo končati z vsemi izmišljotinami zavesti, kar pomeni, da moramo spregledati vse te iluzije in jih odpustiti. Šele potem lahko odkrijete, ali v resnici obstaja smisel ali ne.

Če si le domišljamo ali verjamemo, da mora obstajati nek smisel, je to le naslednja iluzija, če pa se vprašate o vseh svojih razdvojenostih, borbah, bolečinah, napuhu, ambicijah, upanjih, strahovih in greste skozi njih in onkraj njih, potem boste spoznali smisel življenja.

Učenec: Če v sebi razvijem večje sposobnosti, ali lahko potem spoznam resničnost?

Krishnamurti: Ali lahko spoznaš resničnost, dokler obstajajo prepreke med teboj in resničnostjo?

Najprej moraš odstraniti prepreke. Ne moreš sedeti v zaprti sobi in zaznavati svež zrak.

Če hočeš občutiti svežino zraka, moraš odpreti okno. Prav tako moraš spoznati vse prepreke, vse omejitve in pogojenja v samem sebi, jih razumeti in jih odpustiti, šele potem lahko spoznaš resnično. Zgolj sedeti na tej strani in poskušati razumeti, kaj tiči na oni strani, nima nobenega pomena.

Veliko smo govorili o strahu, ker je tako močan dejavnik v našem življenju. Sedaj pa se pogovorimo malo o ljubezni.

Ugotovimo, ali se za to besedo, ki ima za vse nas tako velik pomen, ne skriva tudi nek poseben element strahu, nemira, ki ga odrasli ljudje poznamo kot osamljenost.

Ali veste, kaj je ljubezen?

Ali ljubite svojege očeta, svojo mater, svojega brata, svojega učitelja, svojega prijatelja? Ali veste, kaj pomeni ljubiti?

Ko rečete, da ljubite svoje starše, kaj vam to pomeni?

Ob njih se počutite varne, domače. Vaši starši vas varujejo, dajejo vam denar, streho, hrano in obleko in do njih čutite navezanost, ali ne? Čutite, da jim lahko zaupate, ali pa tudi ne. Verjetno se z njimi ne pogovarjate tako sproščeno in z veseljem, kot s prijatelji. Toda spoštujete jih, oni vas vodijo in vi jih ubogate. Do njih imate čut dolžnosti; čutite, da jim morate pomagati, ko bodo stari.

V zameno za to vas imajo radi, hočejo vas obvarovati, zato vas vodijo in vam pomagajo - vsaj pravijo tako. Hočejo, da živite tako-imenovano moralno življenje, hočejo, da se dobro poročite, da boste dobili soproga, ki bo skrbel za vas ali ženo, ki vam bo dobro kuhala in rodila otroke.

Vse to imenujejo ljubezen, ali ne?

Ne moremo takoj odgovoriti, kaj ljubezen v resnici je, kajti ljubezni ne moremo razložiti z besedami. Do ljubezni se ne da priti tako zlahka, toda brez ljubezni je življenje zelo pust, kajti brez ljubezni nimajo drevje, ptice, nasmešek, most čez reko, čolnar ali živali nobenega smisla. Brez ljubezni je življenje plitka luža. V globoki reki je bogastvo, v katerem lahko živi veliko rib, plitvo lužo pa hitro izsuši sonce in nič razen blata in prahu ne ostane za njo.

Večini nam je težko spoznati ljubezen, kajti naša življenja so tako plitka.

Hočemo biti ljubljani in hočemo ljubiti, toda za besedo "ljubezen" se skriva vpijoč strah.

Ali ni torej zelo pomembno za vsakega od nas spoznati, kaj ljubezen dejansko je?

In zaznamo jo lahko le, če smo zavestni svojega odnosa do drugih ljudi, svojega odnosa do dreves, živali, do tujega, do tujca in do lačnega. Zavestni moramo biti našega odnosa do prijateljev, do guruja, če ga imamo, in do naših staršev.

Kadar rečete: "Ljubim svoje starše, svojega skrbnika, svojega učitelja", kaj vam to pomeni?

Če nekoga zelo spoštujete in ga poveljučujete, če čutite, da je vaša dolžnost, da ga ubogate in če ta-isti v zameno pričakuje vašo ubogljivost, ali je v tem odnosu ljubezen?

Ali je v ljubezen vpleten strah?

Če nekoga poveljučujete, potem tudi na nekoga gledate zviška, ali ne?

Ali je v takšnem odnosu ljubezen?

Ali ljubezen kogarkoli povelčuje ali ponižuje? Ali ljubezen uboga?

Kadar rečete, da nekoga ljubite, ali niste notranje odvisni od njega?

Ko ste otroci, ste naravno odvisni od svojega očeta, od matere, od učitelja, od skrbnika. Potrebujete nego, potrebujete hrano, obleko in streho nad glavo, potrebujete občutek varnosti, občutek, da vam nekdo daje zavetje.

Toda, kaj se navadno zgodi?

Ko odrastete, se ta občutek nadaljuje, ali ne?

Ali niste opazili tega pri starejših ljudeh, pri svojih starših in učiteljih? Ali niste opazili, kako so čustveno odvisni od svojih partnerjev, od svojih otrok in od

svojih staršev?

Ko odrastejo, večina ljudi visi na nekom, se oklepa nekoga; njihova odvisnost se nadaljuje. Brez nekoga, na katerega se lahko naslonijo, nekoga, ki jim daje občutek varnosti in udobja, se počutijo osamljene, ali ne?

Počutijo se izgubljene.

To odvisnost imenujejo ljubezen, toda če ta odnos pogledate od blizu, lahko opazite, da je ta odnos, ta odvisnost v resnici strah in ne ljubezen.

Večino ljudi je strah samostojnosti, ne-odvisnosti.

Bojijo se samostojnega razmišljanja, bojijo se globokih občutkov, poglobljanja v smisel življenja in bojijo se odgovorov. Zatorej pravijo, da ljubijo Boga in so odvisni od tega, čemur pravijo Bog: vendar to ni Bog-nepredstavljivo, to je izmišljotina, predstava razuma.

Isto počnemo s prepričanji in ideali. Verjamem v nekaj ali se oklepam ideala, toda vzemite mi prepričanje ali ideal, in v trenutku sem izgubljen.

Isto je z gurujem. Odvisen sem, ker bi od njega rad nekaj pridobil, torej je v tem bolečina strahu.

Isto je z vašim odnosom do učiteljev in staršev.

Takšen odnos je naraven in pravilen, ko ste majhni, toda če ostajate odvisni, ko dozorite, vam tak odnos vzame kvaliteto svobode in samostojnega razmišljanja. Kjer obstaja odvisnost, obstaja tudi strah, in kjer obstaja strah, obstaja avtoriteta in ne more obstajati ljubezen.

Ko vam starši rečejo, da morate ubogati, da morate slediti določeni tradiciji, da morate opravljati le določeno službo ali delo - v vsem tem ni ljubezni. In ljubezni ni v vaših srcih, če ste odvisni od določene družbe v takšnem smislu, da brezpogojno, brez dvomov in vprašanj sprejmete določeno strukturo družbe, kakršna pač je.

Častihlepneži ne vedo, kaj je ljubezen, a vsem nam vladajo častihlepneži, zato ni veselja v našem svetu. Zato je tako pomembno, da vi, ko odrastete, vidite in spoznate vse to, ter se sami soočite z vprašanjem, ali je moč odkriti, kaj je ljubezen.

Lahko imate dober položaj, zelo lepo hišo, čudovit vrt, veliko oblek; lahko postanete ministrski predsednik, toda brez ljubezni vse to nima nobenega pomena.

Torej morate sami pričeti spoznavati - ne čakajte, da boste stari, ker potem nikoli ne boste spoznali - kaj v resnici občutite v odnosu z vašimi starši, učitelji, z vašim gurujem.

Ne morete le sprejeti besede "*ljubezen*" ali katerekoli druge besede, poglobiti se morate onkraj pomena besed in spoznati, kaj je resnično. In resnično je to, kar dejansko občutite, ne to, kar naj bi občutili.

Če ste zavistni ali jezni, je misel: "Ne smem biti zavisten, ne smem biti jezen!" zgolj želja, ni resnica.

Edino kar je pomembno, je videti sebe odkrito in jasno, spoznati, kaj v trenutnosti občutite, brez vključitve idealov o tem, kar "naj bi čutili" ali "kar boste čutili nekoč v prihodnosti", kajti edino v trenutnosti lahko nekaj storite. Zgolj reči: "Moram ljubiti svoje starše, moram ljubiti učitelje" je brez pomena, ali ne? V vas so popolnoma drugačna čustva, in besede postanejo le zaslon, za katerega se skrijete.

Ali ni inteligenca tista, ki pokuka onkraj sprejetega pomena besed? Besed, kot so "*dolžnost*", "*odgovornost*", "*Bog*", se drži tradicionalni pomen, toda inteligentna oseba, resnično izobrazena oseba, vidi onkraj tradicionalnega pomena teh besed.

Če bi vam nekdo povedal, da ne veruje v Boga, bi bili verjetno šokirani, ali ne, ker vi verujete v Boga - vsaj mislite, da verujete? Toda verjeti ali ne verjeti je brez vsakega pomena.

Pomembno je le to, da pogledate onkraj besede "*ljubezen*" in spoznate, ali v resnici ljubite svoje starše in ali vaši starši v resnici ljubijo vas. Če bi se vi in vaši starši resnično ljubili, bi bil ta svet popolnoma drugačen. Potem ne bi bilo nobene vojne, potem ne bi bilo lakote, rasnih razlik, bogatih in revnih.

Brez ljubezni poskušamo ekonomsko spremeniti družbo, poskušamo ustvariti red, toda dokler ni v naših srcih ljubezni, ne moremo rešiti razdvojene družbe pred nasprotji in pred bedo. Zato moramo raziskovati te stvari zelo previdno in mogoče bomo odkrili, kaj je ljubezen.

Učenec: Zakaj je svet poln žalosti in bede?

Krishnamurti: Zanima me, če se deček zaveda pomena besed, ki jih uporablja. Najbrž je videl osla s pretežkim tovorom, ki mu je lomil noge, jokajočega dečka ali mater, ki je tepla svojega otroka. Verjetno je videl starejše ljudi v prepiru. In potem je tukaj smrt, truplo, ki ga neso na sežiganje, berač, revščina, bolezen, starost. Obstaja torej žalost, ne le tam zunaj, tudi v nas samih. Zato otrok sprašuje: "Zakaj obstaja žalost?"

Ali bi vsi radi vedeli?

Ali ste se že kdaj vprašali za vzrok vaše lastne žalosti?

Kaj je žalost in zakaj obstaja?

Če nekaj hočem in ne morem dobiti, čutim potrtost. Če hočem nove obleke, več denarja ali če hočem biti lepši, pa ne morem do svoje želje, sem žalosten. Če bi rad ljubil neko osebo, pa me ne mara, sem zopet potrt. Umre mi oče in sem žalosten.

Zakaj? Zakaj smo nesrečni, kadar ne moremo dobiti, kar si želimo? Zakaj bi sploh morali dobiti, kar hočemo? Mislimo, da tako mora biti, da je tako prav, ali ne?

Toda, ali se kdaj vprašamo, zakaj bi mi morali dobiti vse, kar hočemo, medtem ko milijoni nimajo niti tistega, kar je najnujnejše?

In zakaj sploh nekaj hočemo?

Obstaja potreba po hrani, obleki in strehi nad glavo; toda te stvari nas ne zadovoljujejo.

Hočemo več.

Hočemo uspeh, spoštovanje, ljubezen, hočemo imeti moč, biti znan pesnik, svetnik, govornik, hočemo biti ministerski predsednik. Zakaj?

Ali ste se kdaj poglobili v to? Zakaj hočemo vedno več?

To ne pomeni, da moramo vedno biti zadovoljni s tem, kar pač smo. Ne mislim tega, to bi bilo neumno, toda zakaj to večno hlepenje po več in več in več?

To hlepenje kaže na dejstvo, da smo nezadovoljni, toda s kom?

S kom smo nezadovoljni?

Sem to, kar sem in to mi ni všeč, zato bi bil rad nekaj drugega, drugačen. Mislim, da bom lepši v novi obleki ali z novim plaščem, torej ga hočem imeti. To pomeni, da sem nezadovoljen s samim seboj in mislim, da od tega nezadovoljstva lahko zbežim s pridobivanjem novih oblek, več denarja, moči, več...

Toda nezadovoljstvo je še vedno tu, ali ne?

Le prikril sem ga z oblekami, avtomobili, močjo.

Spoznati moramo torej, kako opazovati in razumeti sebe takšne, kot smo v dejanjih. Če se le prekrijemo z imovino, z močjo in položajem, je to brez pomena, saj smo še vedno nesrečni.

Ko nesrečna, žalostna zavest vse to vidi, preneha bežati h guruju in se ne skriva več za imovino, za moč: nasprotno, zamika jo zvedeti, kaj leži onkraj njene žalosti.

Če greste onkraj svoje žalosti, boste spoznali, da ste omejeni, prazni, plehki in da je to izvor vaše borbe za dosežki. Sama ta borba za dosego, za pridobitev, je vzrok vaše žalosti.

Če pa pričnete spoznavati kdo ste, razumevati samega sebe in se poglobljati globlje in globlje, boste videli, da se zgodi nekaj popolnoma drugega.

Učenec: Če nekdo strada in začutim, da bi mu lahko pomagal, ali je to ambicija ali ljubezen?

Krishnamurti: Odvisno od motiva, od tega, zakaj mu pomagate. Rekoč, da bi radi pomagali ubogim, politiki pridejo v Delhi, živijo v ogromnih vilah in se razkazujejo.

Ali je to ljubezen? Ali razumete? Ali je to ljubezen?

Učenec: Če moja pomoč omili trpljenje stradajočemu, ali ni to ljubezen?

Krishnamurti: On je sestradan in vi mu pomagate s hrano. Ali je to ljubezen? Zakaj mu hočete pomagati?

Ali ste brez motiva, brez skritega interesa? Ali vas resnično ne vodi ničesar drugega, kot le sočutje, želja: pomagati mu? Ali od tega ne boste imeli nobene koristi?

Razmislite o tem, ne recite "ne" ali "da".

Če iščete politično ali kakršnokoli korist v pomoči drugemu, potem ga ne ljubite. Če ga nahranite z namenom, da postanete bolj znani ali da vas ta pomoč pripelje v Delhi, potem to ni ljubezen, ali ne?

Če pa ga resnično ljubite, potem ga boste nahranili brez vsakega skritega motiva in nikoli zahtevali karkoli v povračilo.

Če ga nahranite in vam za to ni hvaležen, ali ste prizadeti?

Če ste, potem ga ne ljubite.

Če vam in celi vasi govori, kako čudovita oseba ste in se počutite polaskani, pomeni, da razmišljate o sebi, da ste pomembni sami sebi in to gotovo ni ljubezen.

Zelo, zelo moramo biti pozorni, da opazimo, če se za "dobroto" ne skriva kakršnokoli pridobitništvo; da vidimo, kakšen motiv nas vodi v to, da nahranimo lačne.

Učenec: Recimo, da hočem iti domov in ravnatelj šole reče: "Ne smeš!". Če ga ne ubogam, se bom moral soočiti s posledicami. Če ubogam ravnatelja, mi bo počilo srce. Kaj storiti?

Krishnamurti: Ali hočeš reči, da se o tem ne moreš pogovoriti z ravnateljem, da mu ne moreš zaupati in razložiti svoj problem? Če je ravnatelj na mestu, mu lahko zaupaš in skupaj bosta razvozljala problem. Če ti še vedno ne dovoli iti, lahko pomeni, da je z njim nekaj narobe, da ne sliši tvojega problema; lahko pa ima tudi opravičljive razloge, da ti ne dovoli in ti jih moraš odkriti.

Vse to zahteva obojestransko zaupanje: ti moraš imeti zaupanje v ravnatelja in prav tako on vate. Življenje ni enostranski odnos. Ti si človeško bitje in ravnatelj je človeško bitje in tudi ravnatelj lahko naredi napako. V obeh mora torej biti pripravljenost za pogovor.

Lahko da si zelo želiš iti domov, vendar to ne zadostuje, kajti mogoče so tvoji starši pisali ravnatelju, naj te ne pusti domov. Torej morata oba biti odkrita in skupaj razrešiti problem, ali ne? Potem ne boš prizadet, ne boš imel občutek, da grdo ravnajo s teboj ali da te zapostavljajo.

To se lahko zgodi le, če med učitelji in učenci vlada medsebojno zaupanje. Z drugimi besedami: med vami mora vladati ljubezen in to je tudi okolje, vzdušje, kakršno bi moralo biti zagotovljeno na vsaki šoli.

Učenec: Zakaj naj ne bi molili?

Krishnamurti: Ali ste opazili, zakaj starejši ljudje molijo? Posnemajo, ali ne? Bolj smo nezreli, bolj hočemo posnemati. Ali ste opazili, kako vseč so ljudem uniforme?

Preden torej vprašate, zakaj naj ne bi molili, vprašajte starejše, zakaj oni molijo. Oni to počno predvsem zato, ker je to tradicija, ker so to počeli tudi njihovi dedki. Poleg tega jim ponavljanje besed daje določen občutek miru.

Ali razumete to?

Če neprestano ponavljamo določene besede, naša zavest postane plitka, kar nam daje občutek miru. Posebno določene besede v Sanskrtu imajo določene tresljaje, ki vam dajejo občutek globokega miru. Starejši ljudje molijo predvsem zato, ker pač vsi drugi molijo in vi, ki ste mladi, jih posnemate.

Ali hočete moliti zato, ker vam pač nekdo reče, da je tako prav? Ali hočete moliti zato, ker vam je vseč hipnotični učinek, ki ga prinese ponavljanje določenih besed?

Ali ni prav, da, preden storite karkoli, ugotovite, zakaj hočete to storiti?

Čeprav verjame v molitev na milijone ljudi, morate s svojim lastnim bitjem ugotoviti resnični pomen vsega tega.

Poglejte, golo ponavljanje besed v Sanskrtu ali določenih gibov, vam ne bo pomagalo spoznati, kaj je resnično, kaj je Bog.

Če hočete spoznati Boga, morate spoznati najprej, kaj je meditacija in to je nekaj popolnoma drugega kot molitev.

Na milijone ljudi moli.

Ali je to pripeljalo v boljši svet? Ali so takšni ljudje ustvarjalni?

Biti ustvarjalen pomeni biti poln poleta, poln ljubezni, prijaznosti, sočutja in obzirnosti. Če boste pričeli moliti kot otroci in s tem nadaljevali, brezglavo ponavljali, boste postali kot stroj. Če pa se pričnete spraševati, dvomiti, če se pričnete poglobljati, boste mogoče odkrili meditacijo, in meditacija, če jo spoznate, je eden največjih blagoslovov.

Mislím, da ne moremo razumeti zapletenega problema ljubezni, dokler ne spoznamo prav tako zapletenega problema, ki ga imenujemo zavest.

Ali ste opazili, kako radovedni smo, ko smo zelo mladi?

Zanima nas in tudi opažamo veliko več stvari kot odrasli ljudje. Če smo le malo pozorni, opazimo stvari, ki jih starejši nikoli ne opazijo. Naša zavest, ko smo mladi, je veliko bolj pozorna, prebujena, živa, veliko bolj radovedna in željna spoznanj. Zato se tako hitro in zlahka učimo matematiko, zemljepis ali karkoli drugega.

Ko postajamo starejši, naša zavest postaja vse bolj počasna, težka, plitka.

Ali ste opazili, koliko predsodkov imajo starejši? Njihove zavesti niso odprte, občutljive, na vse gledajo z določenih stališč.

Vi ste sedaj mladi, toda če ne boste pozorni, bodo tudi vaše zavesti postale

takšne. Ali ni torej zelo pomembno poglobiti se v delovanje zavesti in spoznati, ali lahko ostanete prožni, sposobni neposredne zaznave in stalne pobude? Ali lahko postanete sposobni globokega raziskovanja in spoznavanja vseh nivojev življenja, namesto da postopoma postanete omejeni?

Ali ni potrebno spoznati tudi vloge razuma, da lahko zaznamo ljubezen?

Kajti razum uničuje ljubezen. Ljudje, ki so zelo razumski, premeteni, ne vedo, kaj je ljubezen, kajti njihove zavesti so, čeprav ostre, zelo plitke, površne. Živijo na površju, ljubezen pa ni nekaj, kar živi na površju.

Kaj je zavest?

S tem ne mislim le na možgane, na fizični organizem, ki se odziva na dražljaje preko različnih živčnih impulzov, o čemer veliko znajo fiziologi.

Mi poskušamo spoznati, kaj je to zavest, zavest, ki pravi: "Jaz mislim", "To je moje", "Jaz sem prizadet", "Jaz sem ljubosumen", "Jaz ljubim", "Jaz sovražim", "Jaz sem musliman", "Jaz sem kristjan", "Jaz sem Indijec", "Jaz verujem v to in ne verujem v ono", "Jaz spoštujem", "Jaz preziram", "Jaz hočem", "Jaz nočem" - kaj in kdo je to?

Če sedaj ne boste pričeli spoznavati in popolnoma razumeli celoten proces mišljenja, ki se imenuje zavest, če ga ne boste do popolnosti spregledali v vas samih, boste postopoma, z leti, postali neobčutljivi, plitki, ujeti v določen način razmišljanja.

Kaj je torej to, kar imenujemo zavest?

To je način našega mišljenja, ali ne?

Govorim o vaši zavesti, ne o katerikoli zavesti - o načinu, kako vi mislite in čutite, o načinu, kako zaznavate drevesa, ribiča, o načinu vašega vedenja, o odnosu do kmeta, reveža, bogataša.

Vaša zavest, ko odrastete, počasi postaja zveržena ali ujeta v določen vzorec. Hočete nekaj, borite se za nekaj, želite biti ali doseči nekaj; in ta želja pogoji določen vzorec razmišljanja, kar pomeni, da vaš razum ustvari vzorec in se ujame vanj.

Vaša želja vam otrdi zavest.

Recimo, da hočete postati zelo bogati.

Želja "postati bogat" pogoji vzorec delovanja in vaše razmišljanje se ujame vanj. Razmišljate lahko le na ta način in ne morete več drugače. Zato vaša zavest počasi postane kristalizirana, trda in ozka.

Recimo, da verjamete v nekaj - v Boga, v komunizem, v določen politični sistem. Ta vera, to prepričanje ustvari vzorec dožemanja sveta, ker izhaja iz vaše želje in vaša želja utrdi zidove vzorca. Počasi vaša zavest postane nezmožna hitrega prilagajanja, poglobljene prodornosti, resnične jasnosti, kajti ujeti ste v labirint svojih lastnih želja.

Dokler torej ne pričnemo raziskovati tega procesa, ki ga imenujemo zavest,

dokler ne spoznamo in razumemo naše lastne poti razmišljanja, nikakor ne moremo spoznati, kaj je to ljubezen. Ljubezen ne more obstajati, dokler od nje karkoli želimo, dokler zahtevamo, da ljubezen deluje na določen način. Če si predstavljamo, kaj naj bi ljubezen bila in ji pripisujemo določene motive, si gradimo vzorce, ki naj bi bili ljubezen. Vendar to ni ljubezen, temveč le ideja, kaj naj bi ljubezen bila.

Recimo, da si lastim ženo, kot si vi lastite obleko ali plašč.

Če bi vam nekdo vzel plašč, bi bili zaskrbljeni, zmedeni, jezni. Zakaj?

Ker imate plašč za svojo lastnino: posedujete ga in s posedovanjem se počutite obogateni, ali ne?

S posedovanjem veliko oblek se počutite obogateni, bogati ne le fizično, temveč tudi notranje; in če vam nekdo to vzame, ste vznemirjeni, kajti vzeti vam je ta občutek notranjega bogastva, izgubite zadovoljstvo posedovanja.

Ali torej to zadovoljstvo posedovanja ne gradi prepreke ljubezni ?

Če te posedujem, če mislim, da si "moj", ali je v tem odnosu ljubezen?

Posedujem te, kot posedujem avto, plašč, obleko. Zadovoljstvo posedovanja plodi vzvišenost in odvisen sem od tega čustva. Za moje notranje ravnovesje je zelo pomemben. To zadovoljstvo posedovanja, občutek lastnine, to čustveno odvisnost od drugega imenujemo ljubezen, ali ne?

Toda če se v to poglobite, boste spoznali, da se za besedo "*ljubezen*" skriva zadovoljstvo posedovanja. Posedovanje veliko lepih oblek, lepega avtomobila ali lepe hiše vam torej daje občutek velikega zadovoljstva.

Z željami torej, s hotenji razum ustvari vzorce; in se v njih ujame. Zavest postane izkrivljena, neumna, plehka in neobčutljiva. Zavest je središče tega posedovanja, čustva "mene" in "mojega": "Jaz posedujem", "Jaz sem velik človek", "Jaz sem revež", "Jaz sem užaljen", "Jaz sem polaskan", "Jaz sem bister", "Jaz sem lep", "Jaz hočem biti pomemben", "Jaz sem sin ali hči nekoga".

To čustvo "mene" in "mojega" je ograja, lupina zavedanja, je zavest sama.

Bolj ko obstaja v zavesti to čustvo pomembnosti, veličine, bistrosti ali neumnosti, bolj si zavest gradi zid okoli sebe in postaja ujeta, omejena. Potem trpi, kajti v ujetosti je vedno bolečina.

Ker trpi, zavest sprašuje: "Kaj naj storim?"

Toda namesto da bi odstranila omejujoče zidove z ozaveščenjem in opazovanjem le teh, s previdnim poglobljanjem in spoznavanjem celotnega procesa nastajanja omejenosti, poskuša zavest najti nekaj drugega zunanjega, ki jo zapre v naslednji obroč.

Tako zavest postane prepreka ljubezni; torej brez razumevanja strukture zavesti, kar pomeni poglobljanja v poti in načine lastnega razmišljanja, ki je notranji izvir našega dejanja, nikakor ne moremo spoznati ljubezni.

Ali ni razum orodje primerjave?

Veste, kaj pomeni primerjava. Pravite: "To je boljše od onega". Primerjate sebe z nekom, ki je lepši ali manj bister. Če rečete: "Ta reka ni tako lepa, kot tista, ki

sem jo videl lani!", je to primerjava. Sebe primerjate s svetnikom ali herojem ali z idealom. Ta primerjalna presoja omeji zavest, ne prebudi zavesti, ne naredi jo občutljivo, sprejemljivo.

Kaj se zgodi, če neprestano primerjate?

Če vidite sončni zahod in ga primerjate s prejšnjimi ali če rečete: "Ta gora je lepa, toda pred dvema letoma sem videl lepšo!", v resnici ne vidite, ne občutite lepote, ki je pred vami. Primerjava nam torej prepreči zaznanje, občutenje dejanskega.

Če te pogledam in rečem: "Poznam veliko bolj prijazno osebo od tebe!", v resnici ne vidim tebe, ali ne?

Moja zavest v tem trenutku vidi nekoga drugega.

Če v resnici hočeš občutiti sončni zahod, ga ne smeš primerjati. Da v resnici občutim tebe, te ne smem primerjati z nekom drugim. Le kadar moja zavest zaznava samo tebe brez primerjalne sodbe, le takrat te lahko občutim, spoznavam in razumem.

Če te primerjam, te ne morem razumeti, le sodim te lahko; rečem, da si to ali ono.

Neumnost, ki je neobčutljivost, se torej rodi z primerjavo, kajti v primerjanju tebe z nekom drugim se kaže pomanjkanje človeškega dostojanstva. Če pa te opazujem brez primerjave, je moje edino zanimanje "razumeti te", in v tem neprimerjalnem zanimanju je inteligenca in človeško dostojanstvo.

Dokler zavest primerja, ne ljubi; in naša zavest vedno primerja, tehta, sodi, ali ne?

Vedno išče slabosti; in v tem ni ljubezni.

Če oče in mati ljubita otroka, ga ne primerjata z drugimi otroci.

Toda tudi vi se primerjate z "boljšimi", "bogatejšimi", "višjimi"; ves čas merite sebe v primerjavi z drugimi in v sebi ustvarjate pomanjkanje ljubezni. Na ta način zavest postaja bolj in bolj primerjalna, bolj in bolj lastniška, bolj in bolj odvisna, bolj in bolj ustvarja vzorce, v katere se ujame. Ker ne more videti ničesar brez pogojenja, ničesar novega, svežega, uničuje bistvo življenja, uničuje ljubezen.

Učenec: Za kaj naj prosimo Boga?

Krishnamurti: Veliko je vaše zanimanje za Boga, ali ne? Zakaj? Ker vaša zavest hoče nekaj, prosi za nekaj?

Zavest neprestano nekaj zahteva. Če prosim ali pričakujem nekaj od vas, pomeni, da moja zavest nekaj hoče, ali ne?

Ta deček hoče vedeti, za kaj naj bi prosil Boga.

Ne ve, kaj Bog je in ne ve, kaj bi v resnici rad. Toda v njem je splošen občutek strahu, ki pravi: "Moram prositi, moram moliti, moram biti zaščiten!"

Zavest vedno išče po vseh kotih, da bi nekaj našla; vedno nekaj hoče, se za nekaj

bori, opreza, pritiska, primerja, sodi; in tako nikoli ne obmolkne.

Opazujte svojo lastno zavest in videli boste, kaj počne, kako se poskuša nadzorovati, kako si hoče vladati, se omejiti, zatreti, kako išče različne oblike zadovoljstva. Opazili boste, kako neprestano sprašuje, prosi, se bori, primerja. Takšno zavest imenujemo "zelo prebujeno", ali ne?

Toda, ali je res prebujena?

Resnično prebujena zavest je tihotna zavest, ne tista, ki se kot metuljček spreletava s cveta na cvet; in le tihotna zavest lahko spozna, kaj je Bog. Tihotna zavest nikoli nič ne prosi Boga.

Le osiromašena zavest prosi in sprašuje. Kar prosi, nikoli ne more dobiti, kajti kar v resnici hoče, je varnost, udobje, gotovost.

Če karkoli prosite Boga, ga nikoli ne boste spoznali.

Učenec: Kaj je resnična veličina in kako naj postanem veličina?

Krishnamurti: Vidite, na nesrečo vsi hočemo biti veličine. Vsi mi hočemo postati veličine. Hočemo postati Gandi ali ministrski predsednik, hočemo biti veliki izumitelji, veliki pisatelji.

Zakaj?

V izobrazbi, v religiji, na vseh področjih našega življenja imamo vzornike.

Veliki pesniki, veliki govorniki, veliki državniki, veliki svetniki, veliki heroji - to so ljudje, ki so nam jih postavili za vzornike in hočemo jim biti podobni.

Toda, če hočete postati podobni nekemu drugemu, ste si predpostavili vzorec delovanja, ali ne? Postavili ste omejitev svojim mislim in si zgradili določeno ogrado. Vaše misli so torej že postale vzorčne, omejene, ozke.

Zakaj hočete postati veličine?

Zakaj ne pogledate, kaj ste v resnici, spoznate samega sebe?

Vidite lahko, da se v trenutku, ko poskušate biti podobni drugemu, prične razdvojenost, zavist, žalost in beda.

Če bi radi postali Buda, kaj se zgodi?

Večno se borite za dosego ideala. Če ste neumni in poskušate biti modri, neprestano poskušate zapustiti samega sebe, torej to, kar ste v resnici in si želite zbežati onkraj sebe. Če ste grdi in poskušate biti lepi, si želite biti lepi do smrti ali pa prevarate sebe in pričnete verjeti v svojo lepoto.

Dokler torej poskušate biti nekaj drugega, kot v resnici ste, vaša zavest vedno živi v mukah.

Če pa si rečete: "Takšen sem, takšno je dejstvo. Hočem se poglobiti v to dejstvo in se spoznati", potem greste lahko onkraj "sebe", kajti spoznali boste, da spoznavanje samega sebe prinese mir in spokojnost, celostni vpogled in ljubezen.

Učenec: Ali ljubezen temelji na privlačnosti?

Krishnamurti: Recimo, da vas privlači lepa deklica ali postaven fant. Ali je v tem kaj slabega?

Poskusimo ugotoviti.

Če vas privlači ženska, moški ali otrok, kaj se navadno zgodi?

Ne le da hočete biti s to osebo, hočete jo posedovati, kličete jo "moja". Vaše telo mora biti blizu telesa te osebe.

Kaj ste torej storili?

Dejstvo je, da kadar vas nekdo privlači, ga hočete posedovati; nočete, da ta oseba gleda za drugimi. Kadar smatrate neko osebo za lastnino, v tem ni ljubezni, ali ne?

Očitno ne. V trenutku, ko vaša zavest okoli druge osebe zgradi ograjo, ki se imenuje "moje", to ni ljubezen.

Dejstvo je, da naše zavesti to delajo ves čas. Zato se tudi pogovarjamo o teh stvareh - da vidimo, kako zavest deluje; in mogoče bo, ko se zave svojega lastnega delovanja, zavest utihnila sama od sebe.

Učenec: Kaj je molitev? Ali ima kakšen pomen v vsakdanjem življenju?

Krishnamurti: Zakaj molite? Kaj je pravzaprav molitev?

Večina molitev je le klic v sili, prošnja. K takšni molitvi se zatekate, kadar trpite. Kadar ste osamljeni, kadar ste zaskrbljeni ali žalostni, prosite Boga za pomoč; kar torej imenujete molitev, je le klic v sili. Oblika molitve se spreminja, toda njen namen je v glavnem isti. Za večino ljudi je molitev prošnja.

Ali vi molite? Za kaj molite? Za več znanja, za mir? Ali molite, da bi bilo na svetu konec žalosti? Ali obstaja kakšna druga vrsta molitve?

Obstaja molitev, ki v resnici ni molitev, temveč izražanje dobrih želja, izražanje ljubezni, izražanje idej.

Vendar, kadar molite, navadno prosite boga, takega svetnika, naj napolni vašo prazno kupo, ali ne?

Niste zadovoljni s tem, kar se vam dogaja, kar vam je dano, zato svojo kupo hočete napolnjeno v skladu s svojimi željami. Torej je vaša molitev le prošnja, zahteva po zadovoljstvu, in torej sploh ni molitev. Bogu rečete: "Trpim! Prosim, reši me trpljenja! Prosim, vrni mi brata, sina! Prosim, naredi me bogatega!"

Ponavljate svoje lastne zahteve in to očitno ni molitev.

Kar je pomembno, je spoznati sebe, spoznati, zakaj neprestano nekaj prosite, zakaj je v vas ta večna zahteva, nuja prositi. Bolj ko spoznavate sebe skozi opažanje vsega, kar preišljujete in kaj čutite, bolj boste odkrivali resnico tega, "kar je". In le ta resnica vam bo pomagala k svobodi.

Mislím, da je pomembno spoznati, kako prisluhñiti.

Če znate prisluhñiti, boste vsaki stvari v trenutku prišli do bistva, do korenin. Če prisluhnete čistosti zvoka, se v trenutku dotaknete njegove lepote. Če znate prisluhñiti temu, kar je povedano, prav tako v trenutku razumete.

Prisluhñenje je popolna usmeritev pozornosti.

Mislíte, da je pozornost utrudljíva in da je učenje koncentracíje odrešujoč proces. Toda, če v resnici znate prisluhñiti, potem slišanje ni težko; in spoznali boste, da bistvo stvari zaznate trenutno z nenavadno jasnostjo.

Večinoma v resnici ne slišimo.

Motíjo nas zunanji šumi ali določeni predsodki, določeni nameni, ki nam izkrivíjo zavest- vse to nam preprečuje dejansko slišati-zaznati tisto, kar je povedano.

Najpogosteje se to dogaja starejšim ljudem, kajti za seboj imajo vrsto dosežkov in polomov. Počutíjo se pomembne ali brezvredne v tem svetu, zato je tako težko predreti obzídje njihovih "dokončnih spoznanj" - predsodkov. Njihove predstave, njihovo pogojenje, njihova pomembnost ne dovoli povedanemu, da bi se jih dotaknilo.

Toda, če znamo prisluhñiti povedanemu, če znamo slišati neomejeni, brez vseh interpretacij, le prisluhñiti, kot prisluhñemo jutranjemu petju ptice, potem je slišanje nekaj izrednega, posebno kadar slišimo resnico. Mogoče nam resnica ni všeč, mogoče se ji nezavedno upiramo, toda če resnično prisluhñemo, bomo spoznali resnično.

Slišanje torej razbremenjuje zavest, zbríše zablode mnogoletnih napak, uspehov, hrepenenja.

Veste, kaj je propaganda, ali ne?

Pomeni sejanje, razmnoževanje, neprestano ponavljanje ideje. Na ta način propagandisti, politiki, religiozni voditelji vtisnejo v vaše zavesti, kar hočejo, da vi verjamete.

V ta proces je tudi vključeno slišanje.

Propagandisti neprestano ponavljajo, kaj bi vi morali storiti, katere knjige naj bi brali, komu naj bi sledili, katere ideje so prave in katere napačne; in to neprestano ponavljanje vtisne vzorce v vašo zavest.

Tudi če ne prisluhnete pozorno, vam vtisnejo vzorec v vašo zavest; in to je tudi namen propagande. Propaganda je torej le vsiljen interes, ne prinaša resnice.

Resnico lahko zaznate le trenutno, če resnično prisluhnete; ko ste torej pozorni brez vsakega napora.

Sedaj slišíte govoriti mene. Pozorni ste brez vsakega napora in če je resnica v tem, kar slišíte, boste zaznali v sebi opazno spremembo - spremembo, ki ni posledica razmišljanja ali želje. To slišanje povzroči preobrazbo, popolno revolucíjo, katere učitelj je resnica sama.

To je sprememba, ki je ne ustvari vaš razum.

In, če lahko dodam, vsemu bi morali prisluhniti na ta način, ne le temu, kar govorim jaz. Prisluhniti bi morali tudi govorjenju drugih ljudi, pticam, pisku lokomotive, mimovozečemu avtobusu.

Zaznali boste, da bolj ko prisluhnete okolju, večja je v vas tihota in te tihote hrup ne more zmotiti. Le če se nečemu upirate, če postavite pregrado med seboj in povedanim, ker nočete slišati resnice, le tedaj se prične borba.

Ali torej ni zelo pomembno, da se očistimo tako notranje kot zunanje?

Ali veste, kaj pomeni beseda "*očiščen*"?

Pomeni zaznavati celotno 'vsebino', tudi vaše misli, prepričanja, čustva, ki so v vas. Očiščenje se izraža v vaših oblačilih, obnašanju, v vaših kretnjah, v načinu vaše hoje, načinu govora, v odnosu do ljudi.

Očiščevanje je življenjskega pomena, ali ne?

Kajti brez očiščevanja se prične izrojevanje, propad.

Ali veste, kaj pomeni "*izroditi se*"?

To je nasprotje ustvarjanja, grajenja, pobude, razvoja. Izrojevanje pomeni počasno propadanje, izginjanje; in to se dogaja v našem svetu.

V šolah in univerzah, v narodih, v ljudeh, v posamezniku, se dogaja počasno izrojevanje, ves čas napreduje proces razgrajevanja, ker ni notranjega očiščevanja. Lahko se zunanje nekoliko očistite s tem, da nosite lepše obleke, živite v prijetnih hišah, jeste boljšo hrano, tanko vestno vzdržujete čistočo, toda brez notranjega očiščenja ima zunanja izpopolnitev oblike le majhen pomen. To je le druga oblika izrojenja.

Posedovati čudovite stvari in biti notranje istočasno "veličina", kar pomeni, biti preokupiran s svojimi ambicijami in dosežki, torej biti nečimern, je oblika izrojenja.

Obstaja lepota izraza v poeziji, lepota osebe ali drevesa, vendar ima pomen le skozi notranje očiščenje v ljubezni. Le ljubezen nas notranje in zunanje očisti. Očiščenje se izraža navzven v obzirnosti do drugih, v načinu odnosa do staršev, do sosedov, do služabnikov, do vrtnarja. Vrtnar vam lahko ustvari čudovit vrt, toda brez tega očiščenja v ljubezni, bo vaš vrt le izraz vaše nečimrnosti. Notranje in zunanje očiščevanje je torej življenjskega pomena.

Način, kako jeste je zelo pomemben, pomembno je vaše obnašanje, vaš odnos do prijateljev, vaše govorjenje o drugih - vse to je zelo pomembno, vse to so pokazatelji vaše notranjosti in izražajo stopnjo vašega notanega očiščenja. Pomanjkanje notranjega očiščenja se izraža v zunanjem izmaličenju, vendar brez ljubezni ima le površinsko-zunanje očiščenje zelo majhen pomen.

Videli smo, da ljubezni ni moč posedovati.

Rodi se le, ko zavest spozna in razume zapletene probleme, ki jih je sama ustvarila.

Učenec: Zakaj čutimo ponos, če uspemo?

Krishnamurti: Ali uspeh prinaša čustvo ponosa?

Kaj je uspeh? Ali ste se kdaj vprašali, kaj pomeni biti uspešen kot pisatelj, pesnik, slikar, poslovnež ali politik?

Čutiti, da ste notranje uspeli vzpostaviti določen nadzor nad seboj, obvladovanje, ki ga drugi nimajo ali da ste uspeli tam, kjer je drugim spodletelo; čutiti, da ste boljši kot nekdo drug, da ste postali uspešni, da vas spoštujejo, da vas občudujejo, postavljajo za vzor - kaj se za vsem tem skriva?

Kadar čutite: "Jaz sem to storil!", "Jaz sem pomemben!", je to seveda ponos.

Čutenje "sebe" je torej osnova ponosa. Ponos torej raste z uspehom, kajti ponosni smo, če se čutimo zelo pomembni v primerjavi z drugimi. Ta primerjava sebe z drugimi obstaja tudi, kadar sledimo vzoru, idealu.

Primerjava vam vzbuja somozaupanje, daje vam moč, pomen, zagnanost, ki le krepí "vas" - zadovoljujoče čustvo pomembnosti, prevlade nad drugimi; in to čustvo, to čutenje zadovoljstva je začetek prevzetnosti.

Ponos prinese veliko nečimrnosti, egoistične napihnjnosti.

Zelo lepo to lahko vidimo pri starejših ljudeh in tudi pri sebi. Ko položite izpit in čutite, da ste malo pametnejši od nekoga drugega, začutite zadovoljstvo. Isto je, kadar nekoga premagate v besednem dvoboju ali če čutite, da ste močnejši ali lepši od nekoga drugega - nemudoma se vtihotapi čustvo pomembnosti. To čustvo prevzetnosti neizbežno prinaša nasprotja, borbo, bolečino, kajti svojo pomembnost morate ves čas potrjevati.

Učenec: Kako se znebiti ponosa?

Krishnamurti: Če bi v resnici prisluhnili odgovoru na prejšnje vprašanje, bi slišali odgovor in bi spoznali, kako se osvoboditi ponosa in bi bili osvobojeni napuha; toda vi ste bili zaposleni s tem, kako postaviti naslednje vprašanje, ali ne?

Torej niste prisluhnili.

Če v resnici slišite, kar je povedano, lahko sami zaznate resnico.

Recimo, da sem ponosen, ker sem nekaj dosegel.

Postal sem ravnatelj, potoval sem v Anglijo ali Ameriko; storil sem pomembne stvari, moje slike so v časopisih itd. Čutim velik ponos in si rečem: "Kako naj se rešim prevzetnosti?"

Najprej se vprašam, zakaj se pravzaprav hočem napuha sploh znebiti?

To je pomembno vprašanje. Ni pomembno, kako naj se ga rešim.

Kakšen je moj motiv, kaj je vzrok, kaj je spodbuda za moje hotenje? Ali hočem biti prost ponosa, ker sem ugotovil, da mi škoduje, da zaradi njega trpim, da škoduje razvoju moje duhovnosti? Če je vzrok v tem, potem je poskus osvoboditi se ponosa le druga oblika ponosa, ali ne?

Še vedno me zanima dosežek.

Ko odkrijem, da ponos prinaša bolečino, da je duhovno "grd", si rečem, da se ga

moram znebiti. Toda, "moram se osvoboditi" vsebuje isti motiv kot "moram biti uspešen". "Jaz" je še vedno pomemben, saj je središče moje borbe za osvoboditev.

Pomembno torej ni "kako se osvoboditi napuha", temveč razumeti "sebe", toda "jaz" je zelo zvit in iznajdljiv. Letos hoče nekaj in naslednje leto nekaj drugega; in ko le-to izpade boleče, zahteva spet nekaj drugega.

Dokler to središče, imenovano "jaz", obstaja, je zelo majhnega pomena, ali smo prevzetni ali ponižni, kajti to je le različna preobleka. Če mi določen plašč ustreza, ga oblečem, naslednje leto pa si v skladu s svojimi željami, s svojimi muhami, oblečem drugega.

Najprej morate razumeti, kako "jaz" nastane.

"Jaz" se rodi skozi čustvo, ki ga rodi doseganje v vseh svojih oblikah. To ne pomeni, naj sploh ne bi nič počeli, toda to čutenje, da ste "vi" tisti, ki deluje; da ste "vi" tisti, ki dosega; da ste "vi" tisti, ki mora biti brez ponosa; - morate razumeti.

Spoznati morate strukturo "sebe - ega".

Postati morate zavestni svojega lastnega vzorca razmišljanja, opazovati morate vaš odnos do služabnika, do očeta in matere, do učitelja. Opaziti morate vaš odnos do tistih, ki so nad vami in tistih, ki so pod vami, do tistih, ki jih spoštujete, kot tudi do tistih, ki jih prezirate.

Vse to razkrinkava "jaz"; in v spoznavanju "sebe" - svojega odnosa do sveta, se skriva odpuščitev "sebe". In to je tisto, kar je edino pomembno, ne pa "kako se osvoboditi ponosa".

Učenec: Ali nam lepota lahko prinese trajno veselje?

Krishnamurti: Ali je to tvoja lastna misel ali citiraš nekoga? Ali bi rad vedel, ali je lepota minljiva in ali obstaja veselje brez konca?

Učenec: Lepota se pojavlja v določenih oblikah.

Krishnamurti: Lepota obstaja v drevesu, listu, reki, ženski, moškem, v vaščanih, ki na glavah nosijo svoja bremena.

Ali je lepota minljiva?

Učenec: Vaščani gredo mimo, vendar ostane vtis lepote.

Krishnamurti: Oni odidejo in spomin na njih ostane. Vidite drevo, list in spomin na lepoto ostane.

Ali je spomin na lepoto živa stvar?

Ko opazujete nekaj lepega, vam to prinese trenutno veselje: vidite lep sončni zahod in veselje je vaš trenutni odgovor. To veselje čez nekaj trenutkov postane spomin.

Ali je spomin na veselje živa stvar? Ali je spomin na sončni zahod živa stvar? Spomin je mrtev vtis, ali ne? In skozi ta mrtev vtis o sončnem zahodu hočemo podoživeti veselje. Toda spomin ne pozna veselja. Spomin je le predstava nečesa, kar je minilo; kar je nekoč povzročilo veselje.

Obstaja torej veselje, ki je neposreden odgovor lepoti, nato pa pride spomin in

uniči veselje.

Le če neprestano zaznavamo lepoto brez kopičenja spomina, je možno večno veselje. Toda zelo težko je biti prost kopičenja spomina, kajti v trenutku, ko vidite nekaj zelo prijetnega, shranite to v spomin, katerega se oklenete. Če vidite lep objekt ali lepega otroka, lepo drevo, se ga razveselite; in potem hočete to zadržati.

Hotenje trajnosti plodi kopičenje spomina.

Želja po trajnosti je pričetek procesa razkroja; in s tem konec veselja. Spomin nikoli ne more prinesti trajno veselje.

Večno trajajoče veselje se rodi le v neprestanem spontanem odzivu na lepoto in na grdoto, na celoto brez vključitve spomina - kar zahteva veliko notranje in zunanje občutljivosti, resnično ljubezen.

Učenec: Zakaj so revni srečni in bogati nesrečni?

Krishnamurti: Ali so revni bolj srečni?

Lahko da pojejo in plešejo, toda, ali so srečni?

Nimajo dovolj hrane, imajo malo ali nič obleke, ne morejo si privoščiti čistoče, delati morajo od jutra do večera leto za letom. Občasno poznajo trenutke veselja, toda, ali so resnično srečni?

In, ali so bogati nesrečni?

Vsega imajo v izobilju, sedijo na visokih položajih, potujejo. Nesrečni so, kadar so zaradi česa razočarani, kadar jih kaj ovira, kadar ne morejo izpolniti svojih zahtev.

Kaj imate v mislih, ko govorite o sreči?

Nekateri bodo rekli, da je sreča v izpolnitvi želja, zahtev.

Če si želite avto in se vam izpolni želja, ste srečni, vsaj trenutno. Enako je, če si želite sari ali potovanje v Evropo. Če dobite, kar želite, ste srečni. Če želite postati poznan profesor ali največji politik, ste srečni, če to dosežete in nesrečni, če vam spodleti.

Kar torej imenujete sreča je rezultat izpolnitve želja, doseženega uspeha, pomembnosti. Nekaj hočete, in dokler to dobivate ste popolnoma srečni oziroma niste razočarani, toda v trenutku, ko ne morete dobiti, kar hočete, se prične nesreča.

Vsak od nas je vključen v ta problem, ne le bogati ali revni. Tako bogati kot revni imajo svoje zahteve; in če jim je izpolnitev preprečena, so nesrečni.

Ne pravim, naj revni ne bi dobili tistega, kar si želijo ali potrebujejo. To ni predmet našega razglabljanja.

Mi bi radi spoznali, kaj je sreča in ali je sreča nekaj, kar se lahko zavedamo.

Kadar se zavedate, da ste srečni, ali je to sreča?

To ni sreča, ali ne?

S srečo je podobno kot s skromnostjo. V trenutku, ko se zavedate svoje skromnosti, niste skromni. Sreče torej ne moremo iskati, ne moremo jo slediti.

Pride sama, če pa jo iščeš, te obide.

Učenec: Svet se razvija, napreduje v vse smeri. Zakaj torej ne živimo v bratstvu?

Krishnamurti: Kaj je zate napredek?

Učenec: Znanstveni napredek.

Krishnamurti: Od volovske vprege do reaktivnega letala - to je napredek, ali ne?

Pred nekaj stoletji je bila le volovska vprega, toda počasi, sčasoma smo prišli do reaktivnega letala. Transportna sredstva v starih časih so bila zelo počasna in danes so zelo hitra. V London lahko pridete v nekaj urah. Izboljšano sanitarno stanje, pravilna prehrana in medicinska oskrba so prinesle izboljšanje tudi v fizičnem zdravju.

Vse to je znanstveni napredek in vendarle se v enaki stopnji ne razvijamo, v enakem sorazmerju ne napredujemo v medsebojnih odnosih, v bratstvu.

Ali je bratstvo torej stvar napredka?

Vemo, kaj pomeni beseda "napredek". To je razvoj, evolucija, doseči nekaj sčasoma. Znanstveniki pravijo, da smo se razvili iz opice, da smo se skozi milijone let razvijali od najnižje do najvišje oblike življenja, do človeka.

Toda, ali je bratstvo stvar napredka?

Ali je to nekaj, kar se lahko razvije sčasoma?

Obstaja družinska skupnost, skupnost določene družbe ali naroda, naslednja stopnja je internacionalizem in potem se pojavi ideja enega sveta. Planetarni koncept je tako imenovano bratstvo. Toda, ali je občutek bratstva stvar evolucije?

Ali lahko občutek bratstva počasi kultiviramo skozi stopnje: družina, komuna, narod, mednarodna skupnost, svetovna skupnost?

Bratstvo pomeni ljubezen, ali ne?

Ali ljubezen lahko postopoma vzgojimo? Ali je ljubezen stvar časa?

Ali razumete o čem govorim?

Če rečem, da bo bratstvo čez deset, štrideset ali čez sto let, kaj to pomeni?

Dejansko pomeni, da sedaj ne ljubim, da sedaj ne čutim bratsko. Če rečem: "Bom bratski, bom ljubil", izražam dejstvo, da sedaj ne ljubim, da sedaj ne čutim bratsko.

Če torej odstranim iz zavesti koncept bratstva v neki prihodnosti, potem lahko vidim, kaj sem dejansko; lahko spoznam, da v resnici nisem brat; in lahko pričnem spoznavati, zakaj nisem.

Kaj je pomembneje: da vidim kaj sem ali da razmišljam, kaj bom?

Gotovo je pomembneje videti, kaj sem v svojih dejanjih, kajti potem se lahko s tem spoprimem. Kar bom, je skrito v prihodnosti, in prihodnost je nenapovedljiva.

Dejstvo je, da v meni ni vzdušja bratstva, da v resnici ne ljubim; in s tem dejstvom lahko pričnem, v tem trenutku lahko nekaj storim glede tega.

Zgolj reči, da bo nekdo postal nekaj v prihodnosti, je čisti idealizem. Idealist je človek, ki beži od tega, kar dejansko je, beži stran od dejstva, ki ga spremenimo lahko le v sedanjosti.

II

Spominjate se, da smo govorili o strahu.

Ali ni strah odgovoren za nabiranje znanja?

To je težko vprašanje. Poglejmo, če mu lahko pridemo do dna. Proučimo ga zelo previdno.

Človeška bitja zbirajo in častijo znanje; ne le znanstveno, temveč tudi tako imenovano duhovno znanje. Mislijo, da je znanje vsepomembno v življenju - znanje o tem, kar "se je zgodilo" in o tem, kar se "bo/naj bi" zgodilo.

Ali se v ozadju tega zbiranja in čaščenja znanja ne skriva strah?

Bojimo se, da bomo brez znanja izgubljeni, da ne bomo vedeli, kako naj se obnašamo, kaj naj storimo.

Kadar torej govorimo o znanju, kaj si predstavljate pod to besedo?

Kaj je tisto, kar znamo? Kaj v resnici znate, če se poglobite v znanje, ki ste ga zbrali?

Na določenem nivoju, v znanosti, strojništvu in podobnem je znanje zelo pomembno, toda poleg tega, kaj v resnici znamo?

Ali ste se kdaj poglobili v proces nabiranja znanja?

Zakaj se učite, zakaj polagate izpite?

Znanje je na določenem nivoju potrebno, ali ne?

Brez znanja matematike in drugih predmetov ne bi mogli postati inženir ali znanstvenik. Družbeni odnosi so grajeni na tem znanju, in brez znanja ne bi mogli zaslužiti za življenje.

Toda, ali poleg te vrste znanja znamo še kaj? Kakšna je narava znanja onkraj te znanosti? Kaj imamo v mislih, ko rečemo, da je znanje potrebno, če hočemo najti Boga, da je znanje potrebno za razumevanje "sebe", da je znanje bistveno, če hočemo najti pot skozi vsa razburjenja življenja?

Tukaj mislimo na znanje kot izkušnjo, ali ne?

In kaj je izkušnja? Kaj se naučimo skozi izkušnjo?

Ali znanje-izkušnjo ne uporablja "jaz" za utrditev "sebe"?

Recimo, na primer, da sem dosegel določen socialni položaj. Ta izkušnja, ki jo spremlja čustvo uspešnosti, prevlade in moči, povzroči v meni določeno občutenje varnosti, zadovoljstva. 'Znanje' o moji uspešnosti, prepoznavanje sebe

kot pomembneža, zavedanje položaja in moči krepí "mene", "moj ego", ali ne? Ali niste opazili, kako naduti so zaradi znanja 'sveti možje' ali kako znanje vašemu očetu, materi, učitelju vzbuja odnos: "Jaz imam več izkušenj kot ti, zato jaz znam in ti ne znaš!"?

Znanje torej, ki je gol podatek, počasi prične vzpodbujati napuh, vzdrževati nečimrnost, postane hrana egu, "meni", kajti ego ne more obstajati brez te ali kake podobne zajedalske odvisnosti. Znanstvenik uporablja svoje znanje, da hrani svojo prevzetnost, da čuti, da je pomemben, prav tako kot 'prosvetljeni'. Učitelji, starši, guruji - vsi hočejo biti pomembni v tem svetu, torej uporabljajo znanje za doseganje, za izpolnitev svojih želja; toda če greste onkraj njihovih besed, kaj v resnici znajo?

Znajo le tisto, kar vsebujejo knjige ali kar so izkusili, a njihova izkušnja zavisi od njihovega pogojenega ozadja. Prav tako kot oni, je tudi večina nas polna besed, polna podatkov, ki jim rečemo znanje, in brez njega se počutimo izgubljene. Izza zavese besed, izza podatkov vedno preži strah.

Kjer je strah, ni ljubezni; in znanje brez ljubezni nas uničuje.

Danes imamo, na primer, dovolj znanja, da nahranimo človeška bitja po vsem svetu, dovolj znanja, da jih oblečemo in jim damo streho nad glavo, toda tega ne storimo, ker smo razdeljeni na različne nacionalistične skupine, katerih vsaka ima svoj lasten egoističen interes.

Če bi v resnici imeli željo ustaviti vojne, bi to lahko storili.

Toda, v nas ni te želje zaradi istega vzroka, zaradi naših lastnih egoističnih interesov. Znanje brez ljubezni torej postane sredstvo uničevanja.

Dokler vsega tega ne dojamemo, vsako golo polaganje izpitov za doseganje položaja, moči in nadvlade neizogibno vodi v razkroj, v podkupljivost, v počasno kopnenje človeškega dostojanstva.

Očitno je življenskega pomena imeti znanje na določenem nivoju, toda veliko bolj pomembno je videti, kako se to znanje egoistično uporablja za osebne interese.

Opazujte sebe in videli boste, kako zavest izkorišča izkušnjo kot sredstvo za širjenje "sebe", kot sredstvo moči in prestiža. Opazujte odrasle in videli boste, kako koprni po položaju in kako se oklepajo uspeha. Hočejo zgraditi zase gnezdo varnosti, hočejo moč, nadvlado, avtoriteto - in večina med nami jim na različne načine sledi.

Nočemo biti to, kar smo v resnici, hočemo biti "nekdo"- pomembni. Velika je razlika med "biti" in "hoteti biti".

Želja, da "bi" bil ali da "bi" dosegel, se nadaljuje in krepí skozi znanje, ki ga uporabljamo za samopovečevanje.

Ko odraščamo, je za vse nas pomembno, da se poglobimo v te probleme in jih spregledamo, da ne spoštujemo več človeka zaradi njegove titule ali položaja ali

zgolj zato, ker naj bi veliko znal.

V resnici znamo zelo malo.

Lahko preberemo ogromno knjig, toda zelo malo neposredno zaznavamo. Le neposredna zaznava resnice, Boga, je življenjskega pomena in za to je potrebna ljubezen.

12

Ali ni zelo pomembno, da nas ljubijo, ko smo mladi in da spoznamo, kaj pomeni ljubiti?

Toda meni se zdi, da večina nas ne ljubi in da zato nismo ljubljeni. In mislim, da je življenjskega pomena, da se, ko smo mladi, poglobimo v ta problem z vso resnostjo in ga spoznavamo, kajti potem bomo mogoče dovolj občutljivi, da začutimo ljubezen, da spoznamo njeno kvaliteto, njen vonj, in je v starejših letih ne uničimo.

Poglobimo se torej v to vprašanje.

Kaj pomeni ljubiti?

Ali je to ideal, nekaj oddaljenega, nedosegljivega?

Ali ljubezen lahko vsak od nas zaznava vsak trenutek dneva?

Imeti kvaliteto sočutja, razumevanja, pomagati nekomu naravno brez vsakega motiva, biti spontano prijazen, negovati drevo ali psa, sočustvovati s revežem, biti radodaren do prijateljev, do sosedov - ali vsemu temu ne rečemo ljubezen? Ali ni ljubezen vzdušje, ki ne pozna zamerljivosti, temveč večno odpuščanje? In ali ni mogoče v otroških letih vsega tega občutiti?

V mladih letih marsikdo med nami zazna in začuti ta občutek - nenaden val sočutja do vaščana, do psa, do vseh, ki so šibki in nemočni.

Ali ne bi morali to občutje negovati? Ali ne bi morali vedno del dneva nameniti pomoči drugim, negovanju drevesa ali vrta, pomagati doma ali v internatu, da boste, ko odrastete, vedeli, kaj pomeni biti obziren naravno, brez prisile, brez motiva? Ali ni potrebno imeti to kvaliteto resnične naklonjenosti?

Resnične naklonjenosti ne moremo vzgojiti umetno, morate jo začutiti; in tudi vaši varuhi, vaši starši in učitelji jo morajo začutiti.

V mnogih ljudeh ni te resnične naklonjenosti, preveč so zavzeti s svojim doseganjem, s svojimi željami, s svojim znanjem in uspehom. Tistemu, kar so storili in tistemu, kar hočejo storiti, prisojajo tako ogromno pomembnost, da jih končno uniči.

Zato je, ko ste mladi, tako zelo pomembno, da pomagate pri domačih delih, da negujete drevesa, ki ste jih posadili, da pomagate bolnemu prijatelju, da spoznate nežen občutek naklonjenosti, zanimanja, velikodušnosti - resnične velikodušnosti, ki ni zavedna, preračunljiva, občutek radodarnosti, ki vas sili deliti z drugim karkoli pač imate, pa naj je to še tako malo. Če v vas ni tega občutenja ljubezni, radodarnosti, prijaznosti, miline, ko ste mladi, jo boste zelo težko spoznali, ko ste stari.

Toda če se v vas rodi sedaj, jo boste mogoče lahko zbudili tudi v drugih.

V sočustvovanje in naklonjenost je vključena svoboda, prostost strahu, ali ne? Toda vidite lahko, da je zelo težko odrasti v ta svet brez strahu, brez vsakega osebnega motiva v svoji akciji. Starejši nikoli niso razmišljali o tem problemu strahu ali pa so o njem razmišljali abstraktno, brez vpliva nanj v vsakodnevnem bivanju.

Vi ste še zelo mladi, opazujete, ste radovedni, se učite, toda če ne boste spregledali vzrok strahu, boste postali podobni njim. Kot skrita rastlina bo strah rasel in se širil v vas; in izkrivil vašo zavest - vaše mišljenje, vaše zaznavanje sveta in vaše udejanjanje.

Torej morate opazovati vse, kar se dogaja okoli vas in v vas samih - kaj in zakaj govorijo učitelji, kaj in zakaj govorijo vaši starši in kakšen je vaš odziv na vse to - da boste spoznali problem strahu in ga razumeli.

Večina odraslih misli, da je določena disciplina potrebna.

Ali veste, kaj je disciplina?

To je proces prisile v nekaj, kar nočete storiti. Kjer je disciplina, tam je strah, torej disciplina ni pot ljubezni. Brezpogojni disciplini bi se torej morali izogibati - disciplini, ki je prisila, nasilje, ki vas sili v dejanja, ki jih ne razumete ali ki vas prepriča v dejanja z nagrajevanjem.

Če nekaj ne razumete, ne storite tega, ne pustite se v to prisiliti. Zahtevajte pojasnilo in ne bodite zgolj trmasti. Poskusite spoznati resničnost stvari brez vpliva strahu; in vaša zavest bo postala zelo gibka, zelo prožna.

Če ne razumete in zgolj ubogate avtoriteto odraslih, zatirate svojo lastno zavest; in rodi se strah. Ta strah vam kot senca sledi skozi življenje.

Zato je tako pomembno, da nismo ukročeni v sledenje nobenega načina razmišljanja, v noben vzorec delovanja.

Toda, večina starejših zna razmišljati le na določen način. Hočejo, da storite nekaj za tako-imenovano "vaše dobro". Ta proces prisile v "vaše dobro" imenujejo ljubezen, vendar ta proces uniči vašo občutljivost, vašo kapaciteto zaznavanja in spoznavanja, torej vašo ljubezen.

Upreti se tej prisili, temu nasilju je težko, kajti svet okoli vas je tako močan in krut, toda vdati se in početi stvari brez razumevanja, pomeni pasti v navado nerazmišljanja, slepega sledenja; in rešiti se te pasti, je še veliko težje.

Ali naj bi v vaši šoli torej obstajale avtoritete, disciplina?

Ali pa naj bi vas vaši učitelji vzpodbujali v poglobljanje o teh vprašanjih, se

pogovarjali o njih in jih razumeli, da boste, ko odrastete in se soočite s svetom, dozorela človeška bitja, sposobna srečati probleme tega sveta?

Ne morete postati globoko inteligentna bitja, če je v vas kakršenkoli strah. Strah vas napravi neumne-neobčutljive, omeji vašo pobudo in uniči ta plamen, ki mu pravimo sočutje, širokosrčnost, naklonjenost, ljubezen.

Ne dovolite sami sebi, da postanete ubogljivi, ukročeni v določen vzorec, temveč spoznavajte - kar pomeni, da morate imeti čas za vprašanja, za radovednost. In tudi učitelji morajo imeti čas. Če nimate časa, si ga morate vzeti.

Strah je izvor pokvarjenosti, podkupljivosti, strah je pričetek propadanja. Biti prost strahu je bolj pomembno, kot katerikoli izpit ali akademski naslov.

Učenec: Kaj je čista ljubezen?

Krishnamurti: Kaj je resnična ljubezen? Ali je to tisto, kar sprašuješ?

Pozorno prisluhni in slišal boš. Proučimo vprašanje in ne iščimo odgovora.

Pri učenju matematike, pri postavljanju vprašanj, večino bolj zanima odgovor, kot razvozlanje problema. Če se poglobite v problem, ga proučite in razumete, boste videli, da je rešitev skrita v problemu samem.

Razumeti moramo torej, v čem je problem in ne iščimo odgovora, ne v Bhagavad Giti, ne v Koranu, ne v Bibliji, ne pri profesorjih ali predavateljih. Če se resnično poglobimo v problem, se bo odgovor pojavil sam od sebe, kajti odgovor je v problemu samem, odgovor ni ločen od problema.

Problem je torej: kaj je ljubezen, nesebična akcija?

Ali obstaja početje brez spodbude, brez egoistične zahteve po dosežku? Ali poznamo vzdušje, v katerem ni pridiha prizadetosti, če nam naše razdajanje ni povrnjeno?

Če ti ponudim svoje prijateljstvo in ga ti zavrneš, ali nisem prizadet? Ali to čustvo prizadetosti izhaja iz prijateljstva, širokosrčnosti, naklonjenosti?

Dokler se počutim prizadet, dokler sem prestrašen, dokler ti pomagam v upanju, da boš tudi ti pomagal meni, čemur se reče "usluga", vse dotlej v meni gotovo ni ljubezni.

Če ste to razumeli, sem vam odgovoril na vprašanje.

Učenec: Kaj je duhovnost?

Krishnamurti: Ali hočete, da vam odgovorim jaz ali bi radi to spoznali sami? Ali iščete odgovor od kogarkoli, pa naj bo moder ali neumen? Ali pa mogoče resnično poskušate spoznati, kaj je duhovnost v resnici?

Da bi spoznali, kaj je prava duhovnost, morate odstraniti vse, kar stoji na poti. Če imate raznobarna ali umazana okna in hočete videti jasno sončno svetlobo, morate očistiti ali odpreti okna ali stopiti ven iz hiše. Podobno morate najprej videti, kaj duhovnost ni, in to 'kar ni' odpustiti, če hočete spoznati, kaj duhovnost je.

Šele potem lahko spoznavate, kajti potem obstaja neposredno zaznavanje.

Poglejmo torej, kaj duhovnost ni.

Molitev, izvajanje ritualov - ali je to duhovnost?

Neskončno ponavljate določen ritual ali mantra pred oltarjem ali idolom. To vam lahko daje občutek zadovoljstva, užitek - toda ali je to duhovnost? Če sledite sveti poti in se imenujete hindujec, budist ali kristjan, sprejmete določeno tradicijo, dogme, prepričanja - ali ima to kakršnokoli vezo z duhovnostjo?

Očitno ne.

Duhovnost mora biti torej nekaj, kar lahko zaznamo, ko je naša zavest spoznala lažno; in vse to odpustila, odložila proč. Duhovnost v pravem pomenu besede ne pozna razdvajanja.

Toda, kaj se zgodi, če ste vi musliman in jaz kristjan ali če jaz verjamem v nekaj, vi pa ne?

Naše vere nas razdvajajo, torej naše vere nimajo nobene veze z duhovnostjo. Če verjamemo v boga ali če ne verjamemo v boga je brez pomena, kajti kar verjamemo ali ne verjamemo je določeno z našim pogojenjem, ali ne?

Družba, kultura, v katero smo bili vzgojeni, vtisne v našo zavest določeno vero, strahove in verovanje v vraže, kar imenujemo vera, kar pa nima nobene povezave z duhovnostjo. Dejstvo, da vi verjamete nekaj in jaz nekaj drugega, je v veliki meri odvisno od tega, kje ste se rodili - v Angliji, Indiji, Rusiji ali Ameriki.

Vera torej ni duhovnost, je le rezultat pogojenja, enostranske vzgoje.

Obstaja še zasledovanje lastne, osebne rešitve.

Hočem biti varen, zato hočem doseči nirvano ali nebesa; moram najti mesto tik ob Jezusu, ob Budi ali ob strani kakega drugega boga. Vaša vera mi ne nudi občutka globokega zadovoljstva, tolažbe, torej imam svojo lastno vero, ki mi to daje.

Ali je to duhovnost?

Zavest mora torej biti prosta vseh teh omejenosti, da bi ugotovila, kaj je resnična duhovnost.

Ali je duhovnost le stvar dobrih del, služenju drugim?

Ali je kaj več?

To ne pomeni, da ne bodimo radodarni in prijazni. Toda, ali je to vse?

Ali ni duhovnost nekaj veliko večjega, čistejšega, obširnejšega, nekaj bolj vsezajemajočega kot karkoli, kar zavest lahko dojame?

Da bi torej odkrili, kaj je resnična duhovnost, se morate poglobiti globoko v vse to in biti prosti strahu. To pomeni stopiti iz temine hiše na sonce. Potem ne boste vprašali, kaj je resnična duhovnost, kajti potem boste tam, kjer je neposredno zaznavanje resničnosti.

Učenec: Če je nekdo nesrečen in hoče biti srečen, ali je to pohlep, ambicija?

Krishnamurti: Če trpite, hočete biti prosti trpljenja.

To ni ambicija, ni pohlep, ali ne? To je naravni instinkt vsakogar. Vsi imamo naravno notranjo potrebo po biti prosti strahu, prosti fizične in čustvene bolečine. Toda v življenju, kot ga živimo, neprestano izkušamo bolečino.

Pojem nekaj, kar mi ne odgovarja; in zaboli me trebuh. Nekdo mi nekaj reče; in počutim se prizadet. Preprečeno mi je, da bi storil nekaj, kar si želim; in začutim razočaranje, počutim se bedno. Nesrečen sem, ker mi je umrl brat ali oče.

Življenje nenehno vpliva name, če hočem ali ne, zato sem vedno prizadet, razočaran.

Odzivam se le na bolečino.

Torej moram spoznati celoten proces odzivanja. Toda, kot lahko vidite, večina zbeži.

Kadar trpite psihološko, notranje, kaj storite?

Pri nekom iščete tolažbo. Preberete knjigo, prižgete radio ali greste in molite.

Vse to so pokazatelji vašega bega pred trpljenjem. Če bežite stran od nečesa, očitno tega ne razumete.

Če pa pogledate v vaše trpljenje in ga opazujete iz trenutka v trenutek, pričnete razumevati problem, ki ga trpljenje vključuje; in to ni pohlep-ambicija.

Ambicija se pojavi, kadar bežite od trpljenja ali če se ga oklepate, če se z njim borite ali če ga ogradite s teorijami in upanji. V trenutku, ko pobegnete od trpljenja, cilj h kateremu bežite postane vsepomemben, ker se z njim poistovetite. Poistovetite se z vašo deželo, s svojim položajem, s svojim bogom - vse to so oblike ambicije-pohlepa.

To, kar vam govorim v vseh teh pogovorih ni nekaj, kar naj bi si zapomnili. Ni mišljeno, naj bi vi poskušali shraniti v vaš spomin, kar slišite, da bi se lahko spominjali in razmišljali o tem kasneje. Če povedano le shranjujete v vaš spomin, potem to ne bo nekaj živega, nekaj, kar resnično zaznavate.

Le zaznavanje in občutenje je pomembno, ne spominjanje.

Upam, da vidite razliko.

Spoznanje-spregledanje je trenutno, neposredno, nekaj, kar doživite živo.

Če pa si le zapomnite, kar ste slišali, bo to služilo le kot vzorec, vodilo, ki mu morate slediti, fraza, ki jo morate ponavljati, ideja, ki jo posnemate, ideal, na katerem gradite življenje.

Dojemanje ni stvar spomina. Dojemanje je trajajoča intenzivnost, trajajoče spoznavanje.

Če si boste torej le zapomnili, kar vam govorim, boste to primerjali in skušali spremeniti svojo akcijo, prilagoditi jo temu, česar se spominjate. Če pa resnično dojamete, bo sâmo to zaznanje resnice rodilo svojo akcijo; in potem vam ni treba delovati v skladu s spominom.

Zato je zelo pomembno, da ne pomnite, temveč da slišite-zaznate-spregledate-razumete trenutno. Če si le zapomnite določene besede, določene stavke ali če si prikličete v spomin določene občutke, ki so se vam prebudili tukaj, vedno nastane razkol med vašo akcijo in med tem, kar pomnite.

Če pa v resnici dojamete, potem ne posnemate.

Vsakdo z določeno sposobnostjo lahko pomni besede in naredi izpite; toda če pričnete dojemati vse, kar vidite, kar slišite, kar občutite, bo samo to dojemanje rodilo akcijo, ki vam je ni treba voditi, oblikovati ali nadzorovati.

Če le pomnite, boste vedno primerjali, in primerjava rojeva zavist, na kateri temelji celotna naša pridobitniška družba. Primerjava nikoli ne more prinesiti razumevanja.

V razumevanju je ljubezen, medtem ko je primerjava golo razumarstvo; to je razumski proces posnemanja, sledenja, v katerem vedno tiči nevarnost vodenja in vodenosti.

Ali vidite to?

V tem svetu struktura družbe temelji ne voditelju in vodenih, na vzoru in tistih, ki vzoru sledijo, na herojih in oboževalcih herojev. Če pogledate v zakulisje tega procesa voditelja in vodenih, boste odkrili, da kadar sledite nekemu, v vas ni nobene pobude. Ne vi in ne voditelj nista svobodna, kajti vi ustvarjate voditelja in voditelj nadzoruje vas. Dokler sledite primere samožrtvovanja, veličine, modrosti ali ljubezni, dokler imate v spominu ideal, ki ga posnemate, bo neizbežno nastala vrzel, nesloga med idealom in vašo akcijo.

Človek, ki resnično dojame resničnost povedanega, nima idealov, ne vzorov; ne sledi nikomur. Zanj ne obstaja guru, Mahatma, ne herojski voditelj.

Neprestano zaznava, kaj se dogaja v njem in kaj mu pripovedujejo drugi, pa naj bo to njegov oče, mati, učitelj ali oseba, kot sem jaz, ki se občasno pojavi v njegovem življenju.

Če ste sedaj prisluhnili in dojeli, potem ne sledite ali posnemate, potem v vas ni strahu, temveč ljubezen. Zelo pomembno je, da sami vidite vse to zelo jasno, da vas ne morejo začarati heroji ali hipnotizirati vzori, ideali.

Vzore, heroje, ideale si moramo zapomniti in jih zlahka pozabimo, zato morate imeti nekaj, kar vas neprestano spominja nanje v obliki slik, kipov, izrekov.

Sledenje idealov je golo pomnjenje; in v pomnjenju ni razumevanja.

Primerjanje tega, kar ste, s tistim, kar bi radi bili, rojeva avtoriteto, rojeva zavist in strah, v katerem ni ljubezni.

Prosim, prisluhnite vsemu temu pozorno in dojemite resnico povedanega, ker potem ne boste imeli nobenega voditelja, ki naj bi mu sledili, nobenega vzora, nobenega ideala, ki naj bi ga posnemali; in boste svobodni posamezniki z

človeškim dostojanstvom.

Ne morete biti svobodni, če se neprestano primerjate z idealom, s tem, kar naj bi bili. Razumevanje tega, kar v resnici ste - kakorkoli grdi ali lepi, kakorkoli prestrašeni pač ste - ni stvar spominjanja, golega spomina na ideal.

Opazovati se morate in biti zavestni iz trenutka v trenutek vseh vsakdanjih odnosov. Biti zavesten tega, kar se vam in v vas v resnici dogaja, je proces spoznavanja, učenja - ozaveščanje.

Če v resnici dojemate, o čem vam govorim, če ste dejansko prisluhnili, boste prosti grozljivih lažnosti, ki so jih ustvarile minule generacije. Ne boste obremenjeni s posnemanjem, s pomnjenjem idealov, ki le pohablajo zavesti in srca, ker pogojujejo strah in zavist.

Nezavedno ste prisluhnili vsemu temu zelo globoko. Upam vsaj, da ste, kajti potem boste spoznali, kako nenavadno spremembo povzroči globoko prisluhnenje in prostost vsakega posnemanja.

Učenec: Ali je lepota osebna - subjektivna ali objektivna - brezosebna?

Krishnamurti: Vidite nekaj lepega, npr. reko ali otroka v cunjah, ki joče. Če niste občutljivi, če niste zavestni vsega okoli vas, potem odhitite mimo in dogodek nima za vas nobenega pomena. Ženska z bremenom na glavi pride mimo vas. Njeno oblačilo je umazano. Lačna je in utrujena. Ali se zavedate lepote njenega koraka, ali ste občutljivi na njeno psihično stanje? Ali opazite barvo njenega sarija, pa čeprav je še tako blaten?

Vsi ti objektivni vplivi so okoli vas in če niste občutljivi, jih nikoli ne boste opazili, ali ne?

Biti občutljiv pomeni opazovati, biti zavesten ne le stvari, ki jih imenujete lepe, temveč tudi stvari, ki jih imenujete grde.

Reka, zelena polja, drevesa v daljavi, oblaki na večernem nebu - to imenujemo lepota. Umazanija, napol sestradani vaščani, ljudje, ki živijo v bedi ali ki imajo majhne sposobnosti razmišljanja, malo občutka - temu rečemo grdota.

Če resnično opazujete, boste videli, da se večina nas oklepa tistega, čemur rečemo lepota in obrača stran od tistega, čemur pravimo grdo.

Toda, pomembno je biti občutljiv tako na lepo, kot tudi na grdo. Pomanjkanje občutljivosti je tisto, kar razdvaja življenje na lepo in grdo.

Če pa smo odprti, dojemljivi, občutljivi tako na grdo kot na lepo, bomo opazili, da ima oboje globok pomen; in zaznavanje vsega tega nam obogati življenje.

Ali je torej lepota subjektivna ali objektivna?

Če bi bili slepi, če bi bili gluhi in ne bi mogli slišati glasbe, ali bi bili brez lepote?

Ali je lepota nekaj notranjega?

Mogoče ne vidite z očmi, mogoče ne slišite z ušesi, toda če doživite stanje resnične odprtosti, občutljivosti do vsega okoli vas, če ste globoko zavestni vsega, kar se dogaja v vas samih, vsake misli, vsakega občutka - ali ni lepota tudi

v tem?

Toda, vidite lahko, da mislimo, da je lepota nekaj izven nas.

Zato kupujemo slike in jih obešamo na stene. Hočemo posedovati veliko lepih sarijev, oblek, turbanov, hočemo se obkrožiti z lepimi stvarmi, kajti strah nas je, da bomo brez nečesa objektivnega, kar nas spominja na lepoto, notranje nekaj izgubili.

Ali lahko torej razdvojite življenje, celoten proces bivanja na objektivno in subjektivno? Ali ni življenje celosten proces?

Brez zunanjega ni notranjega in brez notranjega ni zunanjega.

Učenec: Zakaj močnejši zatirajo šibkejše?

Krishnamurti: Ali vi zatirate šibkejše?

Poglejmo. Ali v prepiru ali ker ste močnejši ne zatirate vašega mlajšega brata, manjše od sebe? Zakaj?

Ker hočete potrditi sebe. Hočete pokazati, koliko boljši, močnejši ste. Hočete pokazati svojo nadmoč, dokazujete se, zato hočete prevladati; in odrinete manjšega od sebe.

Isto je s starejšimi ljudmi. Večji so kot vi, nekoliko več posedujejo znanja, ker so čitali knjige; in zato, ker posedujejo imetje, denar in avtoriteto, zatirajo in odrivajo druge.

In vi sprejmete, da ste odrinjeni, toda pokazatelj upora proti temu je vaše zatiranje nekoga, ki je pod vami.

Vsakdo se hoče potrditi, nadvladati, pokazati svojo moč nad drugimi. Večina nas noče biti nepomembna. Hočemo biti pomembni, in izkazovanje moči nad drugimi nam daje občutek zadovoljstva, občutek pomembnosti.

Učenec: Ali zato večje ribe jejo manjše ribe?

Krishnamurti: V živalskem svetu je mogoče naravno, da večja riba živi od manjše ribe. To je nekaj, kar ne moremo spremeniti.

Toda 'velikim' ljudem ni trebe jesti 'malih' ljudi.

Če prepustimo vodstvo svoje akcije inteligenci, potem lahko nehamo 'žreti' eden drugega, ne le fizično, temveč tudi psihološko. Opazovati ta problem in ga spregledati, kar pomeni biti inteligenten, pomeni prenehati živeti na račun drugega. Toda večina nas hoče zažirati okolje, zato izkoristimo nekoga, ki je šibkejši od nas.

Svoboda ni to, da poseduješ svobodo in lahko delaš kar hočeš. Resnično svobodni smo le, ko smo inteligentni. In inteligenca se rodi skozi spoznavanje odnosov - odnosa med menoj in teboj, med vsemi nami in z vsem drugim.

Učenec: Ali nam znanstvena odkritja resnično olajšujejo življenja?

Krishnamurti: Ali vam ne naredijo življenje lažje?

Imate elektriko, ali ne? Dotaknete se stikala; in soba se razsvetli. V sobi imate telefon in če si zaželite, se lahko pogovarjate s prijateljem v Bombayu ali New Yorku. Ali ni to olajšava? Letalo vas danes hitro prepelje v Delhi ali London. Vse te stvari so rezultat znanstvenih odkritij; in ta so nam napravila življenje lažje. Znanost je pomagala ozdraviti bolezni, toda dala nam je tudi nevtronsko bombo, ki v trenutku lahko ubije na tisoče človeških bitij. In ker znanost odkriva več in več, bomo uničili sami sebe, če ne pričnemo uporabljati znanstveno znanje z inteligenco, z ljubeznijo.

Učenka: Kaj je smrt?

Krishnamurti: Kaj je smrt?

Takšno vprašanje od tako majhne deklice!

Videli ste trupla, ki jih nosijo k reki, videli ste mrtve, suhe liste, mrtva drevesa.

Veste, da sadje dozori in zgrije. Ptice, ki zjutraj pojejo, so polne življenja.

Čivkajo, se pogovarjajo, a zvečer so lahko že mrtve. Človeka, ki je danes živ, jutri lahko zasuje plaz. Kar naprej lahko to vidimo.

Smrt je vsem nam nekaj naravnega. Vse naše poti se končajo tako. Lahko doživite trideset, petdeset ali osemdeset let, pa naj uživajte, trpite ali živite v strahu, na koncu vsega vas ni več.

Kaj je to, čemur rečemo življenje in kaj je to, čemur pravimo smrt?

To je resnično zapleten problem in ne vem če vi hočete pogledati vanj. Če bomo spoznali, kaj je življenje, bomo mogoče spoznali tudi, kaj je umiranje.

Kadar izgubimo nekoga, ki ga imamo radi, se počutimo oropane, osamljene, zato rečemo, da smrt nima nič opraviti z življenjem.

Oddvojili smo smrt od življenja.

Toda, ali je umiranje oddvojeno od življenja?

Ali ni življenje sâmo proces umiranja?

Kaj večini pomeni življenje?

Pomeni zbiranje nečesa, odločanje, trpljenje, smeh. In v zakulisju, za vsemi užitki in bolečinami se skriva strah - strah pred priti do konca, strah pred tem, kaj se bo zgodilo jutri, strah pred biti neopažen, pred biti nepomemben, brez imovine in položaja, toda najbolj od vsega hočemo, da bi se to večno nadaljevalo.

Toda smrt je neizogibnost, zato sprašujemo: "Kaj se zgodi po smrti?"

Vprašajmo se, kaj je tisto, kar pride do svojega konca v smrti?

Kaj je življenje?

Ali je življenje le proces vdihavanja in izdihavanja zraka? Prehranjevanje, sovraštvo, ljubezen, posedovanje, primerjanje, zavist - to večina nas pozna kot življenje. Večini je življenje trpljenje, neprestana borba bolečine z užitkom, upanja z razočaranjem. Ali naj ne bi bilo temu nikoli konec?

Ali naj ne bi umrli?

Jeseni, ko pride mrzlo vreme, listi padejo z drevesa, toda spomladi se zopet pojavijo. Ali podobno ne bi morali umreti tudi mi za vse preteklo, za vsa upanja,

za vse zbrano in za vse uspehe, ki smo jih dosegli? Ali ne bi moralo v nas vse to umreti, ali ne bi morali vse to odpustiti v preteklost, da bi bili naslednji trenutek, kot list spomladi, sveži, nežni, občutljivi?

Za človeka, ki neprestano umira, odpušča preteklo, smrt ne obstaja. Toda za človeka, ki reče: "Sem pomemben in moram se nadaljevati", vedno obstaja smrt in grmada, kajti tak človek ne čuti ljubezni.

14

Različni dejavniki so vključeni v razkroj človečnosti in različne so poti razkroja človeških bitij.

Postati celosten pomeni sestaviti skupaj, postati popoln.

Če ste celostni, so vaše misli, občutenje in akcija eno, gibanje v eno smer; niso v medsebojnem nasprotju. Biti popolno človeško bitje, nerazdvojeno, torej brez nasprotij, pomeni biti celosten.

Razkroj je nasprotje tega: razpasti na delčke, razdvojiti se, razbiti nekaj, kar je bilo v enem kosu.

Veliko je načinov, kako se človeško bitje razkrajaja, uniči samo sebe. Mislim, da je eden glavnih dejavnikov čustvo zavisti, ki je tako prefinjeno, da ga smatramo, pod različnimi imeni, za pomemben, dobrodelen, hvalevreden element človeškega prizadevanja.

Ali veste, kaj je zavist?

Prične se, ko ste še zelo majhni - zavirate prijatelju, ki ima lepši izgled kot vi, ki poseduje lepše stvari ali boljši gmotni položaj. Ljubosumni ste, če ima drug deček ali deklica boljše ocene, če ima bogatejše starše ali če pripada bolj pomembni družini.

Ljubosumje-zavist se torej prične v najnežnejših letih; in počasi prevzame obliko tekmovalnosti. Hočete storiti nekaj, kar bi vas odlikovalo - dobiti boljše ocene, postati boljši atlet, kot je nekdo drug. Hočete premagati, zasenčiti druge. Ko postanete starejši, zavist postaja močnejša in močnejša. Revni zavidajo bogatim in bogati zavidajo bogatejšim. Izkušeni hočejo še več izkušenj in pisatelj hoče pisati še boljše.

Sama želja po "postati boljši", postati nekaj vrednega-pomembnega, imeti več tega ali onega - je pridobitništvo, proces zbiranja, posedovanja.

Če opazujete, boste videli, da je v večini nas nagon po pridobiti, po imeti več in več oblek, hiš, posedovati več in več.

Če v nas ni pohlepa po materialnem, potem hočemo več izkušenj, več znanja. Hočemo imeti občutek, da znamo več kot drugi, da smo bolj načitani kot drugi. Hočemo biti bliže od drugih kakemu vladnemu pomembnežu ali čutiti, da smo duhovno, notranje bolj razviti od drugih. Hočemo priznanje svoje skromnosti, svojih vrlin, hočemo poznati razlage, ki jih drugi ne poznajo.

Več ko torej pridobimo, večji je naš razpad, bolj smo torej razdvojeni, oddvojeni od drugih. Večja je naša posest, večja je naša slava, več izkušenj imamo, večje znanje zberemo v svojem spominu, hitrejši je naš razkroj.

Iz želje po "biti več" in "imeti več", izvira univerzalna bolezen, ki se imenuje zavist, ljubosumje.

Ali niste opazili tega pri sebi in pri starejših ljudeh okoli vas?

Ali niste opazili, kako si učitelji želijo biti profesorji in profesorji hočejo postati ravnatelji? Kako si vaš oče, vaša mati želi večje imetje, več spoštovanja?

V tej bitki doseganja postanemo kruti.

V pridobitništvu ni ljubezni. Pridobitniški način življenja je brezkončna bitka s sosedi, z družbo, bitka, polna večnega strahu. Toda mi vse to opravičimo in sprejmemo zavist kot nekaj neizogibnega. Mislimo, da moramo biti pridobitniški, zato to zavijemo v lepozveneče besede. Tako zavisti pravimo evolucija, rast, razvoj, napredek in trdimo da je to bistvo življenja.

Vidite lahko, da večina vsega tega ni zavestna. Ne opazimo svojega pohlepa-pridobitništva, nismo zavestni dejstva, da nam zavist razžira srce in da se naš odnos do sveta, naše mišljenje in akcija izrojevajo.

In če za hipec opazimo svojo zavist, to takoj opravičimo ali kvečjemu rečemo, da to ni prav ali pobegnemo na različne načine.

Zavist v nas samih je zelo težko razkriti in spregledati, kajti zavest sama je središče zavisti. Zavest sama je zavistna.

Osnovni vzorec "mene"-ega temelji na zavisti in pridobitništvu.

Če opazujete svoje lastne misli, opazujete način svojega lastnega razmišljanja, boste opazili, da je to, čemur pravimo mišljenje, večinoma proces primerjanja: "Jaz znam razložiti bolje, jaz imam večje znanje, sem bolj moder". Razmišljanje v terminu "več" in "bolj" je pokazatelj delovanja pridobitniške zavesti; to je način njenega "življenja". Če ne razmišljate v terminih "več" in "bolj", boste spoznali, da je sploh težko karkoli razmišljati.

Sledenje "večjemu" in "boljšemu" je primerjalno gibalno misli, ki ustvarja čas - čas, v katerem bomo dosegli, v katerem bomo nekaj postali. Tako deluje zavist, pridobitništvo. Razmišljujoč primerjalno, zavest pravi: "Sem to in nekoč bom ono. Sem grd in v prihodnosti bom postal lep".

Pridobitništvo, zavist, primerjalno mišljenje torej povzroča nezadovoljstvo-nemir.

Naša reakcija na to je lahko naša odločitev, da moramo biti zadovoljni s tem, kar imamo. Tako govorijo ljudje, ki so na vrhu lestve. Vse religije pridigajo zadovoljnost-ponižnost.

Resnična zadovoljnost ni reakcija in ni nasprotje pridobitništvu. Je namreč nekaj veliko obširnejšega in vsezajemajočega.

Človek, katerega zadovoljstvo temelji na ponižnosti, nasprotju zavisti, je kot zelenjava; notranje je mrtva enota, prav tako kot večina ljudi.

Večina ljudi je zelo tihih, kajti notranje so mrtvi, a notranje so mrtvi, ker so v sebi vzgojili nasprotje - nasprotje vsega, kar v resnici so. So pohlepni in si rečejo: "Ne smem biti pohlepen!"

Lahko zanikate v sebi večno bitko zavisti, si oblečete preprosto obleko in se odpoveste pridobitništvu, toda sama ta želja po "biti dober", "biti nezavisten", ki je sledenje nasprotnemu, je še vedno v polju časa, je še vedno del občutka zavisti, kajti še vedno hočete nekaj postati.

Resnična zadovoljnost je nekaj drugega, veliko bolj poglobljena in ustvarjalna. Zadovoljnosti ni, če izberete, če se odločite za zadovoljstvo. Zadovoljnost se ne rodi na ta način. Zadovoljnost se rodi, ko spoznate, kaj v resnici ste. In ne sledite nečemu, kar naj bi bili.

Mislite, da boste zadovoljni, ko boste dosegli, kar hočete. Mogoče hočete postati guverner ali svetnik in mislite, da bo zadovoljnost prišla z dosego cilja. Z drugimi besedami: do zadovoljnosti naj bi prišli skozi proces zavisti, užitka, zadovoljstva.

Z napačnimi metodami upate v dosego pravega rezultata.

Zadovoljnost ni zadovoljstvo. Zadovoljnost je nekaj zelo vitalnega; stanje ustvarjalnosti, katere jedro je spoznanje tega, "kar je", kar obstaja. Če pričenjate spoznavati, kaj ste v resnici, spoznavati od trenutka do trenutka, od dneva do dneva, boste videli, da se iz tega spoznavanja rodi občutenje neizmernosti, brezmejnega razumevanja. Kar pomeni, da je, če ste pohlepni, pomembno spoznati svoj pohlep; in ne poskušati postati nepohlepen, kajti sama želja po "postati ne-pohlepen" je še vedno oblika pohlepa.

Naša duhovna sestava, naš način razmišljanja, naše socialno življenje, vse kar počnemo, temelji na pridobitništvu, na zavistnem upanju, kajti stoletja so nas vzgajali v ta vzorec. Tako smo pogojeni, da ne moremo razmišljati mimo "boljšega" in "več", zato smo zavist sprejeli kot zaželjeno. Ne imenujemo jo zavist. Imenujemo jo s kakim visokozvenečim imenom: toda če greste onkraj besed, boste opazili, da je ta nenavadna želja po "več" egoistična, vase zapirajoča in da omejuje zaznavo in mišljenje.

Zavest, ki jo omejuje zavist, "jaz", pridobitniška želja po stvareh ali vrlinah, ne more nikoli biti resnično duhovna zavest. Duhovna zavest ni primerjajoča zavest. Duhovna zavest vidi in spoznava celosten pomen tega, kar dejansko obstaja. Zato je tako pomembno, da spoznavate sebe, kar pomeni dojeti delovanje vaše

lastne zavesti: motivov, namenov, hrepenenj, želja - njihov neprestan pritisk in primerjanje, ki rodi zavist, prizadevanje in pridobitništvo.

Le, ko vse to premine v spregledanju celotne vpletenosti zavisti v vaše življenje, boste spoznali, kaj je skromnost, resnično zaupanje, kaj je Bog.

Učenec: Ali je resnica relativna ali absolutna?

Krishnamurti: Najprej pogledjmo besedni pomen vprašanja. Hočemo nekaj absolutnega, ali ne?

Človeško prizadevanje je usmerjeno v nekaj stalnega, trajnega, nepremakljivega, večnega, v nekaj, kar naj ne bi propadlo, ker ne pozna smrti - v idejo, občutek ali stanje, ki naj bi trajalo večno, v nekaj, česar se zavest lahko oklene.

Najprej moramo spoznati to prizadevanje, preden bomo spoznavali vprašanje in našli resen odgovor.

Človeška zavest hoče trajnost v vsem - v odnosih, imovini, vrlini. Išče nekaj, kar je neuničljivo. Zato pravimo, da je bog večni in resnica absolutna. Toda, kaj je resnica? Ali je resnica neka nenavadna skrivnost, nekaj daleč proč, nepredstavljivega, izmišljenega? Ali pa je resnica nekaj, kar spoznavamo od trenutka do trenutka, iz dneva v dan?

Če jo lahko nakopičimo, zberemo z izkušnjami, potem to ni resnica, kajti za zbiranjem leži duh pridobitništva. Če je nekaj deleč stran, kar lahko najdemo le s sistemom, s sledenjem določenim vzorcem meditacije ali skozi navado zanikanja ali žrtvovanja, potem tudi ni resnica, kajti tudi to je proces pridobitništva.

Resnico moramo opazovati in spoznavati v vsaki akciji, v vsaki misli, v vsakem občutku, pa če je še tako vsakdanji in bežen; opazovati moramo vsak trenutek dneva. Slišati morate, kaj govori mož in kaj žena, kaj pravi vrtnar, kaj govorijo vaši prijatelji in spoznati proces vašega lastnega razmišljanja.

Vaše razmišljanje je mogoče napačno, lahko je pogojeno, omejeno; in spoznanje tega, da je vaše razmišljanje pogojeno, je zaznanje resničnosti. In le to odkritje-spregledanje ujetosti pogojenja osvobodi vašo zavest omejenosti. Če odkrijete, da ste pohlepni - če odkrijete to sami, ne da bi vam to kdo povedal - je samo to odkritje resnica; in ta resnica ima svoj lastni učinek na vašo zavest.

Resnica ni nekaj, kar lahko zberete, nakopičite, shranite in potem to sprejmete kot vodilo, ker je to le druga oblika posedovanja.

In za zavest je zelo težko, da ne zbira, shranjuje, ali ne?

Ko spregledate pomen vsega tega, boste spoznali, kako nenavadna stvar je resnica. Resnica je brezčasna, toda v trenutku, ko jo ujamete - ko rečete: "Našel sem resnico, imam jo!" - ni nič več resnica.

Ali je torej resnica "*absolutna*" ali "*brezčasna*" je odvisno od zavesti. Če zavest reče: "Hočem absolutno, nekaj, kar nikoli ne propade, kar ne pozna smrti!", v resnici hoče nekaj trajnega, česar bi se lahko oprijela; torej si ustvari trajnost. Če pa je zavest zavestna vsega, kar se dogaja znotraj in zunaj nje in spoznava

resnico le v trenutnem dogajanju, je taka zavest brezčasna. In le takšna zavest lahko spozna tisto, kar je onkraj imen, onkraj končnega in neskončnega.

Učenec: Kaj pomeni zavestnost zunanjega?

Krishnamurti: Ali niste zavestni, da sedite v tej sobi? Ali niste zavestni dreves, sončne svetlobe? Ali niste zavestni krakanja vrane in pasjega laježa? Ali ne vidite barv cvetlice, šelestenja listov, mimoidočih?

To je zavestnost zunanjega. Če opazite sončni zahod, zvezde na nočnem nebu, mesečino v vodi - vse to je zavestnost zunanjega, ali ne?

In tako kot ste zavestni zunanjega, prav tako ste lahko zavestni notranjega - vaših misli in občutkov, vaših motivov in potreb, vaših predsodkov, zavisti, pohlepa in napuha. Če smo resnično zavestni zunanjega, se pričenjamo prebujati tudi v zavestnost notranjega; in vedno bolj in bolj postajamo zavestni naših odzivov na to, kar ljudje govorijo, kar preberemo itd.

Zunanji odziv v našem odnosu do drugih ljudi je rezultat notranjega stanja - naših želja, upanj, zmedenosti, strahu.

Ta zavestnost notranjega in zunanjega je celosten proces, ki rojeva popolno poenotenje človeškega zaznavanja.

Učenec: Kaj je resnična in večna sreča?

Krishnamurti: Ko ste popolnoma zdravi ne čutite svojega telesa, ali ne? Le ko pride bolezen, neugodje, bolečina, se ovedete svojega telesa.

Če ste svobodni v razmišljanju, niste zavestni svojega razmišljanja. Le ko pride do trenja, prepreke, omejitve, postanete zavestni misleca. Ali ni podobno z zavestnostjo sreče? Ali ste zavestni veselja v trenutku veselja?

Le kadar ste nesrečni hočete srečo, le takrat se pojavi vprašanje: "Kaj je resnična in večna sreča?"

Ali opazite, kako se zavest igra sama s sabo. Ker ste nesrečni, v slabih okoliščinah, si želite nekaj večnega, trajno veselje.

Ali obstaja kaj takega?

Namesto da se sprašujete o trajni sreči, raje spoznajte bolezen, ki vas muči in vam povzroča bolečino, tako fizično kot psihično. Kadar ste svobodni, ko nimate problemov, takrat ne sprašujete, ali obstaja večna sreča, niti tega, kaj sreča sploh je.

Le lenuh in neumnež, živeča v ječi, hočeta vedeti, kaj je svoboda, in lenuhi in neumneži jima odgovarjajo. Za človeka v ječi je svoboda le predstava. Toda, če gre iz zapora, si ne predstavlja svobode, saj je tam.

Ali ni torej pomembneje, da spoznamo, zakaj smo nesrečni, namesto da sprašujemo, kaj je sreča.

Zakaj je vaša zavest prizadeta?

Zakaj so vaše misli omejene, plehke, neumne?

Če spregledamo omejenost misli, če vidimo resnico tega, že samo to spoznanje

resnice osvobaja zavest omejenosti.

Učenec: Zakaj ljudje hočejo posedovati stvari?

Krishnamurti: Ali ti nočeš hrane, če si lačen? Ali nočete oblek in zavetje nad glavo?

To so normalne želje, ali ne? Zdravi ljudje naravno spoznajo stvari, ki jih potrebujejo. Le bolan ali neuravnotežen človek reče: "Ne potrebujem hrane!" Le izkrivljena zavest hoče posedovati veliko hiš ali sploh nobene hiše.

Vaše telo postane lačno, ker trošite energijo; to je normalno. Toda če rečete: "Moram imeti najbolj okusno hrano. Hočem le hrano, ki je vseč mojemu okusu!", se začne sprijenost.

Vsi - ne le bogati, temveč vsakdo na svetu - potrebujemo hrano, obleko in zavetje. Toda, če so te fizične potrebe omejene, pod nadzorom in v uporabo le nekaterim, je to sprijenost; dogaja se nenaraven proces.

Če rečete: "Moram zbirati stvari, vse moram imeti zase!", prikrajšujete druge za tisto, kar je življenskega pomena za njihovo preživetje.

Vidite, problem ni preprost, kajti imeti hočemo še druge stvari poleg tistih, ki jih neobhodno potrebujemo.

Lahko bi bil zadovoljen z nekaj hrane, nekaj obleke in majhno sobo na podstrešju, toda hočem nekaj več. Hočem biti zelo poznan človek, hočem položaj, moč, nadvlado, hočem priti bliže bogu, hočem, da prijatelji mislijo dobro o meni itn. Ta notranja zahteva po veličini popači zunanje interese vsakega človeškega bitja.

Problem je malo zapleten, kajti notranja želja po biti najbogatejši ali najvplivnejši, 'potreba' po pomembnosti vidi izpolnitev v posedovanju stvari vključno s hrano, obleko in zavetjem. Oklepam se teh stvari z namenom, da bi postal notranje bogatejši, toda dokler sem v stanju odvisnosti, je nemogoče, da bi bil notranje bogat, kar pomeni biti notranje preprost.

Mogoče vas je nekaj, ki vas je zanimalo, kar sem vam govoril o zavisti. Nisem rekel: "ali se spomnite?", ker, kot sem razložil, golo pomnenje besed ali stavkov naredi zavest neumno, zaspano, težko, neustvarjalno.

Golo pomnenje je zelo uničevalno.

Kar je pomembno, posebno ko ste mladi, je spoznavanje in ne vzgoja spomina,

kajti spoznavanje osvobaja zavest, prebuja kritično sposobnost analize. Omogoča vam videti pomen dejstva in ne le golo prepoznavanje dejstva.

Če se le spominjate nekaj stavkov ali idej o zavisti, vam pomnenje preprečuje opazovanje delovanja zavisti. Če pa vidite in spoznate vpletenosti zavisti, ki je skrita za fasado dobrih del, človekoljubja, religije in za vašimi lastnimi željami po pomembnosti, svetosti - če resnično spregledate in spoznate to sami, boste odkrili, kako nenavadna je prostost onkraj zavisti, onkraj ljubosumnja.

Resnično je torej pomembno opazovati-zaznavati-spoznavati, kajti spomin je mrtva stvar in je eden glavnih vzrokov človeškega razkroja. Vsi smo zelo nagnjeni k posnemanju, k sledenju idealom, herojem in - kaj se zgodi?

Postopno izgubimo plamen ustvarjalnosti in ostanejo le slike, simboli, besede brez vsakega pomena.

Učijo nas pomnenja; in to očitno ni ustvarjalno. V golem pomnenju tega, kar ste prebrali v knjigi - in na ta način vas učijo - ni razumevanja, in če skozi celo življenje vzgajamo le spomin, neposredno zaznavanje in spoznavanje zamre. Prosim, pozorno prisluhnite, kajti tole je zelo pomembno. Spoznavanje je ustvarjalno, ne pa spominjanje. Spoznavanje iz opazovanja je osvobajajoč dejavnik, ne osvobaja vas tisto, kar ste shranili v svojo zavest.

In spoznavanja ni v prihodnosti.

Gola vzgoja spomina prinese idejo o prihodnosti. Če pa spoznavate neposredno, kar pomeni, da nekaj vidite jasno sami, potem problemov ni.

Problem nastane le, kadar ne vidimo jasno. Torej ni pomembno, kaj znate. Niti znanje niti izkušnje, ki ste jih zbrali, niso pomembne, pomembno je videti stvari takšne, kot dejansko so in jih takoj spregledati, kajti zaznavanje je neposredno, trenutno, nikoli v prihodnosti.

Če izkušnja ali znanje nadomestita zaznavanje-spoznavanje, postaneta uničujoč dejavnik v življenju. Večini sta nam znanje in izkušnja zelo pomembna, toda če greste onkraj besed in vidite resničen pomen znanja in izkušnje, boste videli, da sta postala glavna dejavnika propada človeka.

To ne pomeni, da znanje nima mesta na določeni ravni našega bivanja. Dobro in potrebno je znati, kako se posadi drevo in kakšno nego naj bi potem imelo, kako nahraniti piščance, kako pravilno vzgajati otroke, kako zgraditi most itd.

Ogromno je znanstvenega znanja, ki ga lahko pravilno uporabljamo. Dobro je znati, kako narediti dinamo ali motor. Toda, kjer ni občutljivosti, znanje, ki je spomin, postane zelo uničujoče.

Spoznali boste, da tudi izkušnja postane zelo uničujoča, kajti izkušnja krepi ozadje spomina.

Sprašujem se, če ste opazili, kako mnogo odraslih ljudi misli birokratsko, uradniško. Če so učitelji, je njihovo razmišljanje omejeno z njihovo pomembnostjo; niso človeška bitja v katerih utripa življenje. Znajo pravila slovnice ali matematike, nekaj zgodovine in ker je njihovo razmišljanje omejeno z znanjem, z izkušnjo, jih lastno znanje uničuje.

Življenje ni nekaj, kar se lahko naučiš od drugega.

Življenje je nekaj, čemur prisluhneš in spoznaš od trenutka do trenutka, ne da bi nabiral izkušnje.

Konec koncev, kaj pridobite, ko zbirate izkušnje?

Če rečete: "Imel sem ogromno izkušenj!" ali "Poznam pomen besed!", je to spomin, ali ne?

Imeli ste izkušnje, naučili ste se, kako voditi podjetje, kako zgraditi stavbo ali most; in v skladu s tem ozadjem doživljate nove izkušnje. Vzgajate izkušnjo, ki je spomin, in skozi to spominjanje srečujete življenje.

Kakor reka, tudi življenje teče, deroče in nestanovitno nikoli ne miruje; in če srečujete življenje obremenjeni s težkim bremenom spomina, se ga gotovo ne morete dotakniti, kajti življenje srečate in vidite skozi zaveso spomina, skozi izkušnjo, kar le povečuje breme spomina. Tako znanje in izkušnja postopoma postaneta uničujoča dejavnika v življenju.

Upam, da ste globoko uvideli, kajti kar vam govorim, je čista resnica in če ste jo dojeli, boste uporabljali znanje na pravem področju. Če pa ne razumete in le nabirate znanje in izkušnje kot sredstvo za napredovanje v življenju, kot sredstvo krepitve svojega položaja v svetu, potem bosta znanje in izkušnja postala zelo uničujoča, uničila bosta vašo pobudo in vašo ustvarjalnost.

Večina nas je tako obremenjena z avtoriteto, s tem, kar pravijo drugi, z Bhagavad Gito, Biblijo, z idejami, da so naša življenja postala zelo neumna. Kajti vse to so spomini, spominjanje; to niso stvari, ki smo jih sami spoznali. Ne živijo. Ničesar novega ne more biti, dokler smo obremenjeni s spomini.

Življenje je vedno novo, zato ga ne moremo spoznavati skozi spomin. Ker vedno prepoznavamo spomin, so naša življenja tako dolgočasna. Postanemo zaspani, duhovno in fizično postanemo debeli in grdi.

Zelo pomembno je to dojeti.

Preprostost pomeni neposredno zaznavanje onkraj izkušnje, onkraj bremena spomina.

Mislimo, da je preprostost stvar posedovanja le nekaj oblek in beraške palice.

Mislimo, da preprosto življenje vključuje zunanjo skromnost. Mogoče je to prav, toda resnična preprostost je svoboda zaznavanja onkraj znanja, onkraj spomina in zbiranja izkušenj.

Ali ste opazili ljudi, ki poudarjajo, kako malo posedujejo in ki mislijo, da so preprosti? Ali ste jim prisluhnili?

Čeprav imajo le eno obleko in palico, so polni idealov. Notranje so zelo zapleteni, neprestano v borbi s samim seboj. Borijo se, da bi sledili svojim lastnim projekcijam, lastnim prepričanjem. Notranje niso preprosti, polni so navlake, ki so jo zbrali iz knjig, polni idealov, dogem, strahov, čeprav na zunaj izgledajo navidez skromno.

Živeti resnično preprosto pomeni biti notranje prazen, nedolžen, brez zbranega

spomina, brez prepričanj, dogem, brez strahu pred avtoriteto; in to stanje notranje preprostosti se lahko rodi le, če resnično spoznavate vsako izkušnjo od trenutka do trenutka.

Če ste razumeli izkušnjo, potem je izkušnje konec, in v vas ne pusti nobenega ostanka. Le zato, ker ne spregledamo izkušnje, ker si jo zapomnimo le kot bolečino ali užitek, notranje nikoli nismo preprosti.

Tisti ki so nagnjeni k religijam, sledijo zunanji preprostosti, toda notranje so zmedeni, obremenjeni z brezštevilnimi hrepenenji in željami, z znanjem; bojijo se življenja, izkušanja.

Če opazujete, boste videli, da je zavist globoko zakoreninjena oblika spomina in da je zelo uničevalen, zelo razdiralen dejavnik v našem življenju, prav tako kot izkušnja.

To ne pomeni, da morate pozabiti vsakdanja dejstva in se izogniti izkušnjam.

Tega ne morete. Toda človek, ki je poln izkušenj, ni nujno tudi moder človek.

Človek, ki je doživel izkušnjo in se oklepa te izkušnje ni moder; je kot učenec, ki čita in nabira informacije iz knjige.

Moder človek je nedolžen, prost vsake izkušnje; notranje je preprost, čeprav ima na zunaj vse dobrine tega sveta - ali nobene.

Učenec: Ali inteligenca gradi karakter?

Krishnamurti: Kaj mislite z besedo "*karakter*"? In kaj mislite z besedo "*inteligenca*"?

Vsak politik - pa naj bo v Delhiju ali vaše lokalno trobilo - neprestano uporablja besede kot "*karakter*", "*ideal*", "*inteligenca*", "*vera*", "*Bog*". Očarani poslušamo te besede, ker se nam zdijo tako pomembne. Večino nas vodijo besede in bolj zapletene, bolj zveneče so te besede, bolj se čutimo zadovoljene.

Odkrijmo torej pomen "*intelligence*" in kaj pomeni beseda "*karakter*". Ne recite, naj vam odgovorim z definicijo. Iskati definicijo, zaključek, je ena od prevar zavesti, ker to pomeni, da v resnici nočete sami preučiti in spoznati, hočete le slediti besedam.

Kaj je inteligenca?

Če je človek prestrašen, zmeden, zavisten, pohlepen; če njegova zavest posnema; če je polna znanja in izkušenj drugih ljudi; če je njegovo razmišljanje omejeno, oblikovano od družbe, okolja - ali je takšen človek inteligen? Ni, ali ne?

In ali je prestrašen-neinteligenten človek karakteren, kajti karakter pomeni nekaj originalnega, ne le golo ponavljanje tradicionalnih "smeš" in "ne smeš"?

Ali karakter vključuje spoštljivost?

Ali veste, kaj beseda "*spoštljivost*" pomeni?

Spoštovani ste, kadar vas občudujejo ljudje okoli vas; toda, kaj občuduje večina, kaj spoštuje družina, kaj spoštuje množica?

Spoštujete stvari, ki bi jih sami radi imeli in ki jih sami vidijo pred seboj kot cilj ali ideal. Spoštujete to, kar vidijo nasprotno svojemu nižjemu položaju.

Če ste bogati in vplivni ali imate znano politično ime ali če ste napisali

uspešnico, vas večina spoštuje. Kar govorite, je mogoče čista neumnost, toda ko govorite, vas ljudje poslušajo, ker vas imajo za veličino. In ko ste uspeli pridobiti spoštovanje množice, ko vam množica sledi, vam to da občutek veličine, občutek, da ste dosegli cilj.

Toda, takoimenovani grešnik je bliže bogu kot spoštovan človek, kajti spoštovanje je oblečeno v hinavščino.

Ali karakter izhaja iz posnemanja, ali je podvržen strahu pred mnenjem drugih?

Ali je karakter gola krepitev lastnih namer in predsodkov? Ali je karakter oklepanje tradicije, pa naj bo indijske, evropske ali ameriške?

Temu običajno pravijo karakter - biti močna osebnost, ki podpira lokalno tradicijo in zato to mnogi spoštujejo. Toda, če si poln predsodkov, če posnemaš, če si zvezan z tradicijo ali če si prestrašen, ali lahko obstaja inteligenca, ali obstaja karakter?

Posnemanje, čaščenje, oklepanje idealov - te poti vodijo v spoštljivost, toda nikoli v razumevanje, občutljivost. Človek idealov je spoštovan, toda nikoli ne bo bliže Bogu, nikoli ne bo spoznal, kaj je ljubezen, kajti njegovi ideali so sredstva za prikritje njegovega strahu, posnemanja, osamljenosti.

Brez samospoznavanja, brez spregledanja celotnega delovanja vaše lastne zavesti - vašega razmišljanja, vašega posnemanja, strahov, iskanja moči - ne morete biti inteligentni. In le inteligenca gradi karakter, ne gradi ga čaščenje herojev ali sledenje idealu.

Spoznavanje sebe je pričetek inteligence, ki gradi karakter.

Učenec: Zakaj človeka moti, če ga nekdo drug nepremično gleda?

Krishnamurti: Ali ste živčni, če vas nekdo opazuje?

Kadar vas opazuje služabnik ali kmet - nekdo, ki ga imate za nekaj nižjega, sploh ne opazite, da je tam. Greste mimo njega. Njegovi pogledi vas ne motijo. Toda, kadar vas opazuje oče, mati ali učitelj, se počutite nekako nelagodno, kajti posedujejo več znanja kot vi in lahko bi o vas kaj odkrili.

Pojdimo malo višje. Če vas kak vladni uslužbenec ali pomemben obiskovalec opazi, ste zadovoljni, ker upate, da boste od njega nekaj dobili - službo ali kako drugo nagrado. Če vas pa opazuje nekdo, od katerega nič ne pričakujete, vam je popolnoma vseeno, ali ne?

Pomembno je torej spoznati, kaj se dogaja v vaši zavesti, ko vas ljudje opazujejo, kajti pomembno je, kako se notranje odzovemo na pogled ali smehljaj.

Na nesrečo nas večina ni zavestna vseh teh stvari. Nikoli ne opazimo berača, vaščana, ki nosi težko breme ali ptice v letu. Tako zelo smo zaposleni s svojo lastno žalostjo, željami, strahovi, z užitki in rituali, da ne opazimo mnogih pomembnih stvari v življenju.

Učenec: Ali lahko vzgojimo razumevanje? Če se neprestano trudimo spoznavati, ali to ne pomeni, da vadimo razumevanje?

Krishnamurti: Ali razumevanje lahko vzgojimo? Ali lahko to treniramo, kot

treniramo tenis, klavir, petje ali ples?

Neprestano lahko prebirate knjigo, dokler je ne znate na pamet. Ali je tudi s spoznavanjem tako?

Ali se zaznavanja lahko naučimo z neprestanim ponavljanjem, ki v resnici vzgaja spomin? Ali ne zaznavamo-spoznavamo iz trenutka v trenutek in je to torej nekaj, kar ne moremo vaditi?

Kdaj razumete? Kakšno je stanje vaše zavesti in srca, kadar zaznavate-spoznavate-dojemate?

Kadar slišite, da rečem nekaj zelo resničnega o ljubosumju - da je ljubosumje uničujoče ali da je zavist glavni dejavnik izkrivljanja medčloveških odnosov - kakšen je vaš odziv na to?

Ali vidite-zaznate resnico tega trenutno?

Ali pa pričnete razmišljati o ljubosumju, govoriti o njem, ga opravičevati, analizirati? Ali je razumevanje proces opravičevanja ali počasne analize? Ali razumevanje lahko vzgajamo, kot vzgajate sadje in rože na vašem vrtu?

Razumetje-dojetje je zaznanje-spoznanje-videnje resnice nečesa neposredno, brez vsake prepreke besed, predsodkov ali motivov.

Učenec: Ali je moč spoznavanja enaka v vseh ljudeh?

Krishnamurti: Če vam predstavimo nekaj resničnega in vi vidite to resnico zelo jasno, je vaše razumevanje trenutno zato, ker nimate nobenih prepek. Niste polni lastne pomembnosti, temveč ste željni spoznati, zato zaznavate neposredno-trenutno.

Toda, jaz imam mnogo prepek, predsodkov.

Sem ljubosumen, zastrupljen z nasprotji, ki temeljijo na zavisti, poln lastne pomembnosti. Veliko stvari sem zbral v življenju in resnice nočem videti; torej ne vidim, ne spoznam, ne razumem.

Učenec: Ali lahko odstranimo prepreke počasi, če neprestano poskušamo razumeti?

Krishnamurti: Ne. Prepek ne morem odstraniti tako, da poskušam razumeti, odstranim jih lahko le, če resnično čutim nujno biti brez prepek - kar pomeni, da resnično hočem videti prepreke.

Recimo, da vi in jaz slišiva nekoga reči, da je zavist uničujoča.

Vi slišite in spoznate pomen, resnico tega; in s tem ste svobodni občutka zavisti, ljubosumja. Toda jaz nočem videti resnice, kajti, če bi jo, bi le-ta uničila celoten vzorec-navado mojega življenja.

Učenec: Jaz čutim nujnost odstraniti prepreke.

Krishnamurti: Zakaj tako čutite?

Ali hočete odstraniti prepreke zaradi razmer? Ali jih hočete odstraniti zato, ker vam je nekdo povedal, da bi jih morali?

Prepreke se odstranijo le, če vi spoznate sami, da kakršnakoli prepreka ustvari zavest, ki je v stanju počasnega propadanja.

In kdaj to spoznate? Ko trpite?

Toda, ali trpljenje nujno prebudi v vas nujno po odstranitvi preprek?

Ali vas nasprotno ne vodi v ustvarjanje novih preprek?

Spoznali boste, da vse prepreke odpadejo, ko vi sami pričnete slišati, opazovati, spoznavati.

Ne obstaja vzrok za odstranitev preprek; in v trenutku, ko vključite razum, jih ne odstranjujete. Čudež, največji blagoslov je, dati vaši notranji zaznavi možnost odstraniti prepreke. Toda, ko rečete, da prepreke morate odstraniti in vadite njihovo odstranjevanje, je to delo razuma, a razum ne more odmakniti niti ene prepreke.

Spoznati morate, da jih noben poskus z vaše strani ne more odstraniti. Potem zavest postane zelo tiha, zelo mirna - in v tej tihoti zaznate resničnost in neposredno spoznavate to, kar je resnica.

16

Govorili smo o dejavnikih, ki povzročajo propad človekovega bivanja in rekli smo, da je strah eden od osnovnih vzrokov. Rekli smo tudi, da vsako sledenje avtoriteti v kakršnikoli obliki, pa naj bo samoiniciativno ali vzpostavljeno z zunanjim pritiskom, prav tako kot vsaka oblika posnemanja, uničuje pobudo, ustvarjalnost in prepreči zaznavanje resničnosti in spoznavanje resnice.

Resnica ni nekaj, čemur lahko sledimo, resnico lahko le spoznavamo. Resnice ne morete najti s pomočjo nobene knjige, niti z nabiranjem izkušenj. Spoznali smo že, da vsaka izkušnja, ki postane spomin, uniči ustvarjalno spoznavanje. Vsako čustvo zlobe ali zavisti, pa naj bo še tako majhno, je prav tako uničujoče za to ustvarjalno spoznavanje, brez katerega ni veselja.

Veselja ne moremo kupiti, niti ga ne moremo ujeti, če ga sledimo; pojavi se, ko ni razdvojenosti.

Ali ni torej zelo pomembno, posebno, ko ste še v šoli, da začnete spoznavati pomen besed?

Beseda, simbol je postal nenavadno uničujoč dejavnik za večino nas; in tega nismo zavestni. Ali veste kaj pomeni simbol?

Simbol je senca resnice. Posnetek na gramofonu npr. ni resnični glas, toda glas smo posneli na ploščo in to poslušamo.

Beseda, simbol, predstava, ideja ni resničnost, toda mi častimo predstavo, spoštujemo simbol, veliko pomembnost pripisujemo besedi, a vse to je zelo

uničujoče, kajti potem beseda, simbol, predstava, postane vsepomembna. Na ta način so templji, cerkve, in različne organizirane religije s svojimi simboli, prepričanji in dogmami, postali dejavniki, ki preprečujejo zavesti iti onkraj simbolov in zaznati resnico.

Ne pustite se torej ujeti besedam, simbolom, ki avtomatično vzgajajo navado. Navada je zelo uničujoč dejavnik, kajti če hočete razmišljati ustvarjalno, vam navada tega ne pusti.

Mogoče ne razumete celotnega pomena tega, kar se pogovarjamo, toda razumeli boste, če se boste v to poglobljali. Pojdite včasih sami na sprehod in razmišljajte o tem. Spoznajte, kaj se skriva za besedami kot so *"življenje"*, *"Bog"*, *"dolžnost"*, *"sodelovanje"* - o vseh teh nenavadnih besedah, ki jih tako svobodno uporabljamo.

Ali ste se kdaj vprašali, kaj pomeni dolžnost?

Dolžnost do česa?

Do starejših, do tradicije: da morate žrtvovati sebe za svoje starše, za domovino, za boga?

Ta beseda *"dolžnost"* je za vas postala nenavadno pomembna, ali ne? Polna je različnih pomenov, ki so vam bili vsiljeni. Učijo vas, da imate dolžnost do domovine, do bogov, do sosedov; toda, veliko bolj pomembno kot vsaka dolžnost je, da sami spoznate, kaj je resnica.

Vaši starši in družba uporabljajo besedo *"dolžnost"* kot sredstvo, da vas ukalupijo, oblikujejo v skladu z njihovimi ideologijami, z njihovimi navadami mišljenja, z njihovimi všečnostmi in odpori, upajoč, da si bodo s tem zagotovili svojo lastno varnost.

Vzemite si torej čas, bodite potrpežljivi, analizirajte, poglobljajte se v to in sami odkrijte, kaj je resnica. Ne sprejmite besedo *"dolžnost"*, kajti kjer obstaja dolžnost, ne more obstajati ljubezen.

Vzemite podobno besedo - *"sodelovanje"*.

Država hoče, da sodelujete z njo. Če sodelujete z nečem brez razumevanja, potem je to golo posnemanje. Če pa spoznate resnico nečesa, potem kadar sodelujete, živite s tem, se gibljete v tem, je to del vas.

Zelo pomembno je torej vpogledati v pomen besed, simbolov, predstav, ki pohabljuje vaše razmišljanje. Spregledati njihov pomen in spoznati, kaj se skriva onkraj njih, je življenjskega pomena, če hočete živeti ustvarjalno, brez nasprotij.

Ali ste zavestni dejstva, da dovolimo besedi *"dolžnost"*, da nas ubije? Ideja, da imamo dolžnost do staršev, do sorodnikov, do domovine, vas žrtvuje. Prisili vas, da greste v borbo, da ubijete in da ste ubiti ali pohabljeni.

Politik, voditelj pravi, da je neobhodno uničiti druge, da bi zaščitili družbo, državo, ideologijo ali način življenja. Ubijanje torej postane del vaše dolžnosti in kmalu vas potopijo v militanten duh. Militanten duh vas naredi ubogljivega,

naredi vas fizično zelo discipliniranega, toda notranje se vaša zavest postopno razkraja, kajti slepo ubogate, posnemate in sledite. Postanete golo orodje starejših ljudi, politikov, orodje propagande. Sprejmete ubijanje kot neizbežno za zaščito vaše domovine, ker je nekdo rekel, da je to pomembno.

Toda ni važno, kdo pravi, da je to potrebno.

Ali ni pomembneje, da vi sami zelo jasno razmislite o tem?

Ubijanje je očitno najbolj destruktivno in pokvarjeno dejanje v življenju, posebno, če ubiješ drugo človeško bitje, kajti, ko ubijaš, si poln sovraštva, ne glede, kako to razumsko opravičiš.

Istočasno ustvarjaš še nasprotja v drugih.

Prav tako kot z akcijo, lahko ubiješ tudi z besedo, toda ubijanje drugih človeških bitij še nikoli ni rešilo nobenega problema. Vojna še nikoli ni ozdravila nobenih ekonomskih ali socialnih bolezni, niti ni prinesla razumevanje v človeške odnose; pa vseeno se celoten svet neprestano pripravlja na vojno.

Veliko razlogov je navedenih, zakaj naj bi bilo neobhodno ubijati druge in mnogo je razlogov proti ubijanju.

Toda naj vas ne zavede nobeno razumarstvo, kajti danes imate mogoče dober razlog proti ubijanju in jutri boste imeli še močnejši razlog za ubijanje.

Najprej spoznajte resnico tega, začutite življenjski pomen ne-ubijanja. Ne glede na to, kaj o tem pravijo drugi, od najvišje do najmanjše avtoritete, sami spoznajte resnico življenja; in ko ste notranje razčistili, potem lahko osmislite detajle.

Toda, ne pričnite z razumom, kajti vsako opravičevanje lahko sreča nasprotno nerazumevanje in ujeli se boste v mrežo razumarstva.

Pomembno je, da sami vidite resnico in šele potem, ko sami spoznate resnico, ko spoznate, da ubijanje ni ljubezen, lahko pričnete uporabljati razum. Ko notranje začutite resnico, da v vaših odnosih do drugih ne sme biti sovraštva, potem nobeno razumarstvo ne more uničiti te resnice. Potem vas noben politik, noben duhovnik, niti starši ne bodo mogli žrtvovati za svoje ideje ali za svojo varnost.

Stari so vedno žrtvovali mlade.

Ali boste tudi vi, ko odrastete, žrtvovali svoje otroke?

Ali si ne želite napraviti konec temu žrtvovanju, kajti to je najbolj uničujoč način življenja in eden največjih dejavnikov človeške razdvojenosti?

Če hočete narediti konec temu, morate vi kot posameznik spoznavati resnico sami. Brez pripadanja kakršnikoli grupi ali organizaciji morate spoznavati resničnost, v kateri ni ubijanja, kjer ni sovraštva, kjer je vzdušje ljubezni. Potem vas noben slap besed, nobeno razumarstvo ne bo moglo več prepričati v ubijanje in žrtvovanje drugega.

Zelo pomembno je torej, ko ste mladi, da spoznate, da začutite te stvari sami in s tem ustvarite podlago za zaznavanje resničnosti.

Učenec: Kaj je smisel ustvarjanja?

Krishnamurti: Ali vas resnično zanima? Kaj mislite z besedo "ustvarjanje"?

Kakšen je pomen življenja? Zakaj obstajate, berete, študirate, delate izpite?

Kakšen je pomen odnosov - odnosov med starši in otroci, med možem in ženo?

Kaj je življenje?

Ali to mislite, ko postavljate vprašanje: "Kaj je namen ustvarjanja"?

Kdaj postavite to vprašanje?

Kadar notranje ne vidite jasno, kadar ste zmedeni, nesrečni, v temi; kadar sami ne zaznavate ali ne čutite resnice, takrat hočete vedeti, kakšen je smisel življenja. Veliko je ljudi, ki vam bo povedalo, kaj je smisel življenja. Povedali vam bodo, kaj govorijo svete knjige. Razumniki-intelektualci si bodo še naprej izmišljevali različne smisle življenja. Politična skupina ima en smisel, religiozna drugega itn. In kako boste vi sami odkrili, kaj je smisel življenja, ko pa ste sami zmedeni?

Dokler ste zmedeni, lahko dobite le odgovor, ki je tudi zmeden. Če je vaša zavest motena, če ni resnično tihotna, bo vsak odgovor, ki ga dobite, odsev te zmede, strahu, torej bo tudi odgovor popačen.

Ni torej pomembno vprašati, kaj je smisel življenja, temveč razčistiti zmedo, v kateri ste. To je kot bi slepec spraševal, kaj je svetloba. Če mu poskušate povedati, kaj je svetloba, bo slišal v skladu s svojo slepoto, v skladu s svojo temo; toda v trenutku, ko spregleda, ne bo nikoli več vprašal, kaj je svetloba. Podobno, če lahko razčistite zmedo v sebi, boste zaživel svoj smisel življenja; ne bo vam treba spraševati, ne bo vam ga treba iskati.

Če hočete biti prosti zmede, morate opazovati in spoznavati vzroke, ki povzročajo zmedo in vzroki zmede so zelo jasni. Zakoreninjani so v ego, "meni", ki se neprestano hoče širiti s posedovanjem, pridobivanjem, skozi uspeh, skozi posnemanje; in simptomi so ljubosumje, zavist, pohlep, strah.

Vse dokler obstaja ta notranja zmeda, vedno iščete zunanje odgovore, toda, ko se notranja zmeda razčisti, boste zaznali smisel življenja.

Učenec: Kaj je karma?

Krishnamurti: Karma je ena najbolj čudnih besed, ki jih uporabljamo. To je ena tistih besed, ki ujamejo, 'začarajo' našo zavest.

Revež mora sprejeti življenje v obliki teorije.

Sprejeti mora nesrečo, bedo, lakoto, ker je podhranjen in nima energije, da bi se odtrgal od tega in naredil spremembo. Sprejema, kar mu nudi življenje in zato pravi: "Takšna je moja karma!"; in politiki, veličine ga vzpodbujajo v sprejetje te bede. Nočejo, da bi se uprl temu, ali ne? Ker plačujejo revežu tako malo, medtem ko imajo sami tako veliko, bi se revež lahko uprl, zato uporabljajo besedo karma, da vzpodbujajo reveževo pasivno sprejemanje bednega življenja.

Izobraženec, človek, ki je dosegel, ki je podedoval, ki je prilezel na vrh, človek, ki ima moč, položaj in sredstva za podkupovanje - tudi on pravi: "To je moja karma. V prejšnjem življenju sem si zaslužil, sedaj pa žanjem nagrado za pretekla dejanja".

Toda, ali je to smisel karme? Sprejeti stvari, kot pač so? Ali dojemate? Ali karma pomeni sprejemanje stvari, kot so brez vprašanj, brez iskre upora, kar je stališče mnogih med nami?

Vidite lahko torej, kako z lahkoto določene besede postanejo mreža, v katero se ujamemo, ker v resnici nismo živi. Resnični pomen besede karma ne moremo spoznati skozi teorije, ne moremo je spoznati, če rečemo: "Tako pravi Bhagavad Gita".

Veste, da je zavest, ki primerja, najbolj neumna zavest, kajti sama ne razmišlja, temveč pravi: "Prečital sem to in to knjigo in kar vi pravite, se sklada z njo". Če rečete tako, ste prenehali spoznavati. Če primerjate, pomeni, da nič več sami ne spoznavate, kaj je resnica; da ste odvisni od tega, kar pravi knjiga ali guru.

Edino kar je torej pomembno, je odpustiti vse avtoritete in samostojno raziskovati, spoznavati in nikoli primerjati. Primerjanje je čaščenje avtoritete, je posnemanje, lahkomiselnost. Primerjanje je osnova zavesti, ki ni prebujena v samostojno odkrivanje resnice.

Pravite: "To je tako, ker je tako rekel Buda!" in mislite, da ste tako rešili problem. Toda če resnično hočete dojeti resnico nečesa, morate biti skrajno dejavni, odločni, zaupati morate sebi, a ne morete se zanesti nase, dokler razmišljate primerjalno.

Prosim, prisluhnite temu. Če ni samozaupanja, izgubite vso moč raziskovanja in spoznavanja resnice. Samozaupanje prinese določeno prostost, v kateri lahko raziskujete. A ta neomejenost vam je odtegnjena, če primerjate.

Učenec: Ali je v spoštovanju element strahu?

Krishnamurti: Kaj vi mislite?

Če izkazuje spoštovanje vašemu učitelju, vašim staršem, vašemu guruju in zaničevanje služabniku; če brcate ljudi, ki vam niso pomembni in ližete čevlje tistim, ki so nad vami - uradnikom, politikom, "pomembnim" - ali ni v tem element strahu? Upate, da boste od veličin, od politikov, od bankirja, od staršev, učiteljev imeli korist, zato jih spoštujete.

Kaj pa vam lahko dajo revni ljudje?

Zato jih zaničujete, obsojate; in ko gredo mimo vas na ulici, jih sploh ne opazite. Sploh jih ne vidite, ne zanimajo vas in vseeno vam je, če se tresejo od mraza, če so umazani in lačni. Toda tistim, ki so veličine, ki so pomembni v vaši deželi, boste dali, pa čeprav imate malo, ker upate, da vam bodo povrnili z "več".

V tem je prav gotovo element strahu, ali ne? V tem ni ljubezni.

Če bi čutili ljubezen v svojem srcu, bi spoštovali tiste, ki nimajo nič prav tako, kot spoštujete tiste, ki imajo vse; ne bi vas bilo strah tistih, ki imajo, kot tudi ne bi zaničevali tiste, ki nimajo. Spoštovanje v upanju po nagradi je rezultat strahu. Toda v ljubezni strah ne obstaja.

Proučevali smo različne dejavnike, ki povzročajo razkrajanje našega življenja, brezobzirnost našega početja, plehkost naših misli, in videli smo, da je razdvojenost eden glavnih dejavnikov tega razkrajanja.

Ali ni tudi mir, kot ga na splošno razumemo, razdvojevalni dejavnik? Ali razum lahko ustvari mir?

Če naš razum ustvarja mir, ali ne vodi to tudi v pokvarjenost, razdvajanje?

Če nismo zelo ozaveščeni-prebujeni in če ne opazujemo, ta beseda "*mir*" postane kot majhno okno, skozi katerega gledamo svet in ga poskušamo razumeti. Skozi majhno okno lahko vidimo le delček neba in ne celotne širjave čudovitosti.

Ni mogoče doseči miru s tem, da sledimo mir, ker je "sledenje miru" očitno proces razuma.

Mogoče je to malo težko razumeti, toda poskušal vam bom to približati preprosto in jasno, kot je pač mogoče. Če lahko zaznamo, kaj pomeni "biti v miru", potem bomo mogoče spoznali resnični pomen ljubezni.

Mislimo, da je mir nekaj, kar lahko dosežemo z razumom, toda, ali je to mogoče? Ali mir lahko nastane skozi umirjanje, skozi kakršenkoli nadzor ali prevlado misli?

Vsi hočemo mir, a večini nam mir pomeni, da nas pustijo pri miru, da nas ne motijo in se ne vmešavajo v nas, zato gradimo zid okoli naše zavesti, zid, ki ga ustvarjajo ideje. Zelo je pomembno, da to spoznate, kajti, ko boste odrasli, se boste soočili s problemom vojne in miru.

Ali je mir nekaj, čemur lahko sledimo, nekaj, kar zavest lahko ujame in neguje?

Kar večina nas imenuje mir, je proces stagnacije, počasno propadanje. Mislimo, da bomo našli mir z oklepanjem določenih idej, z grajenjem notranjega obzidja varnosti, gotovosti, z grajenjem obzidja navad, prepričanj. Mislimo, da je mir stvar sledenja principov, vzgoje določenih namer, določenih nagnjenj, določenih želja. Hočemo živeti brez motenj, zato si poiščemo določen kot v veselju, oziroma v našem lastnem bitju in se splazimo vanj, ter živimo v temi lastne samo-omejenosti.

Takšen mir večina nas išče v naših odnosih z možem, ženo, s starši, s prijatelji. Nezavedno si želimo mir za vsako ceno; in to je tisto, čemur sledimo.

Toda, ali razum kdajkoli lahko najde mir?

Ali ni razum sam izvor motenj?

Razum lahko le zbira, shranjuje, zanika, zagovarja, pomni, sledi. Mir je

življenjskega pomena, kajti brez miru ne moremo živeti ustvarjalno. Toda, ali je mir nekaj, kar lahko uresničimo z borbo, z zanikanjem, z žrtvovanjem?

Ali dojemate, kaj govorim?

Lahko da nismo zadovoljni, dokler smo mladi, ko pa odrastemo, se bo to nezadovoljstvo, če ne bomo modri in zelo pozorni, usmerilo v določeno obliko mirne vdanosti v usodo, sprijaznjenje z določenim načinom življenja. Potem razum neprestano išče osamitev-varnost v navadah, prepričanjih, željah; nekaj, kjer lahko živi v miru s svetom.

Toda, razum ne more najti miru, kajti deluje lahko le v terminu časa, v terminu preteklosti, sedanjosti in prihodnosti; v tem, "kar je bilo", "je" in "bo".

Neprestano obsoja, primerja, meri, sodi, sledi svoji lastni nečimrnosti, svojim lastnim navadam, prepričanjem; in takšna zavest nikoli ne more biti tihotna.

Razum lahko hipnotizira sebe s ponavljanjem določenih besed in misli, s sledenjem kakemu voditelju ali z nabiranjem znanja; vendar takšna zavest ni tihotna, je sama po sebi središče motnje, saj je po svoji naravi osnova časa.

Zavest, s kakršno razmišljamo, s kakršno računamo, s kakršno nasprotujemo in primerjamo, je nesposobna najti mir.

Mir ni rezultat razuma, pa vendar lahko opazite, če jih opazujete, da so organizirane religije ujete v to sledenje miru skozi razum.

Resnična mirnost je prav tako ustvarjalna in čista, kot je vojna uničevalna; in če hočemo spoznati to mirnost, moramo spoznati lepoto.

Zato je pomembno, da imamo, dokler smo mladi, lepoto okoli sebe - lepoto narave, lepoto snažnosti, tihega pogovora med odraslimi. V spoznavanju lepote bomo spoznali ljubezen, kajti v spoznavanju lepote je izvor miru, ki izhaja iz srca.

Mirnost prihaja iz srca, ne iz razuma.

Če hočete spoznati stanje miru, morate zaznavati lepoto.

Način govorjenja, besede in kretnje, ki jih uporabljamo - vse te stvari so zelo pomembne, kajti skozi njih se kaže očiščenje našega lastnega srca.

Lepote ne moremo definirati, ne moremo je razložiti z besedami. Lahko jo zaznamo le, ko je zavest zelo tiha.

Dokler ste torej mladi in občutljivi, je tako za vas, kot tudi za tiste, ki so odgovorni za vas, pomembno, da ustvarijo vzdušje lepote. Način vašega oblačenja, način hoje, način sedenja, način, kako jeste - vse te stvari in stvari okoli vas so zelo pomembne.

Ko boste odrasli, se boste soočili z grdo platjo življenja, z grdimi zgradbami, grdimi ljudmi z njihovo zlobo, zavistjo, ambicijami, krutostjo; in če v vaših srcih ni zasnovano in vzcveteno občutenje lepote, vas bo zlahka odnesel ogromen tok sveta.

Potem boste ujeti v brezkončno borbo iskanja miru preko razuma. Razum projecira idejo, kaj naj bi mir bil; in ji skuša slediti. S tem se zaplete v mrežo besed, v mrežo doseganja in iluzij-izmišljotin.

Mir-vzdušje nenemira lahko nastane le, če obstaja ljubezen.

Če imate lažni občutek miru zaradi finančne ali kakšne drugačne varnosti, zaradi določenih dogem, ritualov, manter ali molitev, v tem ni ustvarjalnosti, v vas ni nuje po temeljni spremembi v odnosih tega sveta.

Takšen mir vodi le v zadovoljstvo in vdanost.

Če pa v vas zaživi zaznavanje lepote in ljubezni, boste spoznali nenemir, ki ni gola projekcija razuma. Takšna mirnost je ustvarjalna, takšen mir razčiščuje zmedo in prinaša v nas svoj red.

Toda, takšen nenemir ne more nastati skozi noben napor, da bi ga našli.

Rodi se, če neprestano opazujete, če ste občutljivi tako na lepo kot na grdo, na dobro in slabo, na celotno valovanje življenja.

Mir ni nekaj neznatnega, kar lahko ustvari razum, mir je nekaj nepojmljivo ogromnega, neskončno širokega; in spoznamo ga lahko le, ko je srce polno.

Učenec: Zakaj pred našimi predpostavljenimi čutimo podrejenost?

Krishnamurti: Koga imate za višjega od sebe? Tiste, ki jih poznate? Tiste, ki imajo nazive, diplome? Tiste, od katerih bi radi nekaj dobili, nagrado ali položaj? Ali v trenutku, ko nekoga smatrate za višjega, ne smatrate tudi nekoga za nižjega? Zakaj imamo to delitev na višje in nižje, na vzvišene in podrejene?

Delitev obstaja le tedaj, če nekaj hočemo, ali ne?

Počutim se manj inteligenten kot vi, nimam toliko denarja ali takšne sposobnosti kot vi, nisem tako srečen, kot se mi zdite vi, ali pa nekaj pričakujem od vas, zato se počutim manjvrednega pred vami. Če vam zavidam ali če bi vam bil rad podoben ali če od vas nekaj pričakujem, v trenutku postanem nekaj manj od vas, ker sem vas postavil na tron, ker sem vam prisodil večjo vrednost.

Psihološko, notranje, v sebi torej sam ustvarjam tako večvrednost kot manjvrednost, sam ustvarjam ta občutek neenakovrednosti med tistimi, ki imajo in tistimi, ki nimajo.

Med človeškimi bitji obstaja ogromna razlika v sposobnosti, ali ne? Nekdo sestavi reaktivni motor in nekdo orje zemljo. Ta ogromna razlika v sposobnosti - razumski, govorni, fizični - je neizbežna.

Toda opazimo lahko, da dajemo velikanski pomen nekaterim funkcijam-položajem. Mislimo, da je guverner, ministerski predsednik, izumitelj ali znanstvenik veliko pomembnejši od služabnika.

Delavno sposobnost torej enačimo s položajem.

Vse dotlej, dokler položaj enačimo z določeno sposobnostjo, mora obstajati občutek neenakovrednosti; in prepad med tistimi, ki so sposobni in tistimi, ki enake sposobnosti nimajo, ostaja nepremostljiv.

Če sposobnost lahko oddvojimo od položaja, potem obstaja možnost vzpostaviti resnični občutek enakovrednosti.

Vendar, za to mora obstajati ljubezen, kajti ljubezen je tista, ki uniči občutek večvrednosti in manjvrednosti.

Svet je razdeljen na tiste, ki imajo vse - bogate, vplivne, sposobne - in tiste, ki nimajo nič. Ali je torej mogoče ustvariti svet, v katerem razdvajanje na "imam" in "nimam" ne obstaja več?

V resnici se dogaja tole: ker vidijo nasprotja in brezno med bogatimi in revnimi, med sposobnimi in nesposobnimi, politiki in ekonomisti poskušajo rešiti ta problem s političnimi in ekonomskimi reformami.

Mogoče je to v redu. Toda, resnična sprememba se ne more zgoditi, dokler ne spoznamo celotno dejstvovanje nasprotij - zavisti, zlobe - kajti le tedaj, ko ta proces z rojstvom inteligence-občutljivosti zamre, se lahko rodi srčna ljubezen.

Učenec: Ali je lahko naše življenje mirno, ko pa se vsak trenutek moramo boriti proti našemu okolju?

Krishnamurti: Kaj je naše okolje?

Naše okolje je družba; ekonomsko, religiozno, nacionalno in razredno okolje dežele, v kateri odraščamo, kot tudi podnebje. Večinoma se borimo, da bi se prilagodili, da bi se vklopili v to okolje, v vzorec, kajti želimo si dobiti službo od tega okolja, upamo, da bomo imeli korist od te določene družbe.

Toda, iz česa se sestoji družba?

Ali ste kdaj razmišljali o tem? Ali ste si kdaj od blizu ogledali družbo, v kateri živite in kateri se skušate prilagoditi?

Družba temelji na vrsti prepričanj in tradicij, ki jih imenujemo religija, prav tako kot na določenih ekonomskih vrednotah, ali ne? Vi ste delček te družbe in borite se za prilagoditev tej družbi. Toda, ta družba je rezultat pridobitništva, rezultat zavisti, strahu, pohlepa, egoističnih stremeljenj, z občasnimi prebliski ljubezni. Če hočete biti inteligentni, brez strahu, nepridobitniški, ali se potem lahko prilagodite tej družbi?

Ali je to možno?

Jasno je, da morate vi zgraditi novo družbo, kar pomeni, da morate biti svobodni vsakega pridobitništva, prosti zavisti, pohlepa, prosti morate biti nacionalizma, patriotizma in vseh omejujočih religioznih misli.

Le tedaj je možno ustvariti nekaj novega, popolnoma novo družbo.

Toda, dokler se brez razmišljanja borite za prilagoditev v obstoječo družbo, le slepo sledite starim vzorcem zavisti, vzorcem moči in prevlade, torej sledite prepričanjem, ki so pokvarjeni.

Zelo pomembno je torej, da se sedaj, ko ste mladi, pričnete poglobljati v te probleme in v sebi spoznavate prostost, kajti potem boste ustvarili nov svet, novo družbo, nove odnose med ljudmi. In namen prave vzgoje je predvsem ta, da vam v tem pomaga.

Učenec: Zakaj trpimo? Zakaj se ne moremo osvoboditi boleznin in smrti?

Krishnamurti: S pomočjo sanitarij, s pravilnimi pogoji življenja in prehrane se človek osvobaja določenih boleznin. S pomočjo kirurgije in različnih oblik

zdravljenja, s pomočjo medicinske znanosti poskuša najti zdravilo za določene bolezni, kot je rak. Sposobni zdravniki storijo vse, kar morejo za zdravljenje in odstranjevanje bolezni.

Ali lahko premagamo tudi smrt?

Zelo nenavadno je, da se v vaših letih zanimate za smrt.

Zakaj vas to obremenjuje? Ker vidite toliko smrti okoli sebe - goreče grmade, trupla, ki jih nosijo k reki?

Za vas je smrt nekaj vsakdanjega, neprestano je okrog vas; in tako se rodi strah pred smrtjo. Če se ne poglobljate in sami spoznavate pomen umiranja, boste brezkončno tavalili od enega pridigarja do drugega, od enega upanja do drugega, od enega prepričanja do drugega, poskušajoč najti rešitev tega problema smrti. Ne nadaljujte s spraševanjem drugih, temveč sami poskušajte zaznati-spoznati resničnost. Postavljati brezštevilna vprašanja in nikoli sam poskusiti spoznavati in odkrivati, je značilnost neumne zavesti.

Vidite lahko, da se bojimo smrti, ker se oklepamo življenja. Spoznavanje celotnega procesa življenja je tudi spoznavanje procesa umiranja. Umiranje je le prekinitev trajnosti; in nas je strah, da se ne bi mogli nadaljevati; toda tisto, kar se nadaljuje-ponavlja-vztraja, nikoli ne more biti ustvarjalno.

Razmislite to.

Sami spoznavajte resnico. Resnica osvobaja strahu pred umiranjem, ne pa kake religiozne teorije, niti prepričanje v reinkarnacijo ali v življenje po smrti.

Ko smo še zelo mladi, se nas večinoma ne dotaknejo premočno nasprotja življenja, skrbi, minljiva veselja, psihični pretresi, strah pred smrtjo in mentalna izkrivljenja, ki obremenjujejo starejšo generacijo. Ko smo mladi, večinoma, na srečo, nismo sredi bojnega polja življenja.

Toda, ko odraščamo, se problemi, beda, dvomi, ekonomski in notranji boji nagrmadijo nad nas in potem poskušamo spoznati pomen življenja, hočemo spoznati smisel življenja.

Blodimo med nasprotnostmi, zgubljeni v bolečini, revščini in nesreči. Hočemo vedeti, zakaj so nekateri ljudje dobro preskrbljeni in drugi niso, zakaj je eno človeško bitje zdravo, inteligentno, nadarjeno, sposobno, medtem ko drugi to ni. In če se hitro zadovoljimo, se hitro ujamemo v kakšno domnevo, v kakšno teorijo ali prepričanje. Najdemo odgovor, toda ta odgovor ni resničnost.

Spoznamo, da je življenje umazano, polno bolečin, polno žalosti; in pričnemo

poizvedovati. Toda, ker nimamo dovolj samozaupanja, odločnosti, inteligence in nedolžnosti za raziskovanje, se hitro ujamemo v teorije, prepričanja, v določeno vrsto špekulacij ali doktrino, ki zadovoljuje razlaga življenje.

Postopoma naša prepričanja in dogme poženejo globoke korenine, postanejo nepremakljive, kajti za njimi se skriva globok strah pred neznanim.

Nikoli ne pogledamo v ta strah, obračamo se stran od njega in se zatekamo v varnost naših prepričanj.

Toda, če se poglobimo v ta prepričanja - v Hinduizem, Budizem, v Krščanstvo, Islam - lahko opazimo, da razdvajajo ljudi. Vsak skupek dogem in prepričanj ima vrsto ritualov, vrsto prisil, ki omejijo zavest in razdvojijo človeka od človeka. Ko torej pričnemo raziskovati, da bi spoznali, kaj je resnično, kakšen je globji pomen vse te bede, te borbe, belečine, končamo v vrsti prepričanj, ritualov, teorij.

Nimamo samozavesti, odločnosti, niti nedolžnosti, da bi odstranili prepričanja in raziskovali sami; tako prepričanja postanejo uničujoč dejavnik v našem življenju. Prepričanje je pokvarjenost, kajti za prepričanjem ali idealistično moralo se skriva "jaz", ego, ki neprestano raste in je vse močnejši.

Mislimo, da je prepričanje, vera v boga duhovnost.

Prepričani smo, da biti veren pomeni biti duhoven. Če ne verjamete, vas smatrajo za ateista; in družba vas obsodi. Ena družba obsoja tiste, ki ne verjamejo v boga in drugačna družba obsodi tiste, ki verjamejo. Vsi so isti.

Vera postane stvar prepričevanja in prepričanj, toda prepričanje omeji zavest; zavest torej ne more biti več svobodna. Toda, le prosti lahko spoznate, kar je resnično, kar je Bog, nikoli skozi prepričanje.

Vaše prepričanje projicira to, kar mislite, da bi Bog moral biti; kar mislite, da bi resnica morala biti. Če verjamete, da je Bog dober, da je Bog ljubezen, da je to ali ono, vam samo to prepričanje preprečuje, da bi spoznali, kaj Bog v resnici je, kaj je dejanska resnica.

Vidite, da zaradi prepričanja hočete pozabiti nase, hočete žrtvovati sebe, premagati drugega ali zapustiti to neprestano bitko, ki se bije v vas in slediti izbrani vrlini. Vaše življenje je neprestana borba, polna žalosti, trpljenja, zavisti, minljivega zadovoljstva, veselja, ki pride in odide; toda zavest hoče nekaj nemerljivega, česar bi se lahko oklenila. Išče nekaj onkraj sebe, s čemer bi se lahko poistovetila. To nekaj razum imenuje Bog, resnica. Preko vere, prepričanj, razumarstva, z določenimi oblikami discipline in idealistične morale se poistoveti s predstavo o Bogu.

Toda, ta predstava je še vedno del "mene", projekcija zavesti, ki bi rada zbežala stran od trušča življenja.

Poistovečate se z določeno deželo - Indijo, Anglijo, Nemčijo, Rusijo, Ameriko. O sebi razmišljate kot o hindujcu, kristjanu. Zakaj?

Zakaj se poistovečate z Indijo? Ali ste se kdaj poglobili v to, šli onkraj besed, ki so ujele vašo zavest?

Živeč v mestu ali v vasici, živeč bedno življenje sredi borbe in družinskih

prepirov, nezadovoljni, razočarani, nesrečni, se poistovetite z deželo, ki se imenuje Indija. To vam daje občutek veličine, pomembnosti, psihološko zadovoljstvo, zato pravite: "Sem Indijec!"; in za to ste pripravljeni ubijati, umreti ali biti pohabljeni.

Ker ste nebogljeni, v neprestani bitki s seboj in drugimi, ker ste zmedeni in nesrečni in ker veste, da vas čaka smrt, se podobno kot z deželo, poistovetite z nečem, kar je onkraj vsega tega, z nečem ogromnim, pomembnim, polnim pomena, čemur rečete Bog. To poistovetenje s tem, čemur pravite Bog, vam daje občutek velepomembnosti; in počutite se srečni.

Poistovetenje z neko veličino je torej proces samopoveščevanja in je še vedno prevara ega, "jaza".

Religija, kakršno v glavnem poznamo, je vrsta prepričanj, dogem, praznoverja; je čaščenje idolov, vračev in gurujev; in mi verjamemo, da nas bo to pripeljalo do končnega cilja.

Končni cilj je naša lastna projekcija: to, kar si želimo, kar mislimo, da nas bo osrečilo; garancija nesmrtnega stanja.

Ujeta v to željo po varnosti, zavest ustvari vero v dogme, v duhovne učitelje, vražjeverje in čaščenje idolov; in tam stagnira.

Je to duhovnost?

Ali je duhovnost stvar prepričanj, stvar sprejemanja ali posedovanja znanja, ki izhaja iz izkušenj in trditev drugih ljudi? Ali je duhovnost zgolj vzgoja morale? Veste, da je sorazmerno lahko biti moralen - početi to in ne početi ono. Lahko le ubogate moralni sistem, toda za takšno moralo je skrit agresivni "jaz", ki raste, se širi in vlada.

Ali je to duhovnost?

Sami morate zaznavati resnico, kajti to je edino resnično pomembno, ni pomembno to, ali ste bogati ali revni, ali ste srečno poročeni in imate otroke, kajti vse to nekoč pride do konca; in na koncu je vedno smrt. Prosti vsake oblike prepričanja morate torej imeti odločnost, samozaupanje, pobudo za samostojno spoznavanje tega, kar je dejansko, kar je Bog.

Prepričanje ne bo osvobodilo vaše zavesti; prepričanje le kvari, veže, zatemnjuje. Zavest se lahko osvobodi le z lastno odločnostjo in samozaupanjem.

Gotovo je ena od nalog vzgoje ustvariti posameznike, ki niso ujeti v nobeno obliko prepričanja, v noben moralni vzorec ali spoštljivost. Le zavist-"jaz" hoče postati moralen, spoštovan.

Pravi duhovni posameznik je tisti, ki odkriva, ki neposredno spoznava, kaj je Bog, kaj je resnično.

Neposredno spoznavanje ni nikoli možno s pomočjo kakega prepričanja, kakega rituala, s pomočjo sledenja in čaščenja kogarkoli drugega.

Resnično duhovna zavest je prosta vseh gurujev.

Vi kot posameznik, ko odrastete in zaživite življenje, lahko sami odkrivате

resnico od trenutka do trenutka in ste torej lahko prosti vseh spon.

Večina ljudi misli, da je biti svoboden materialnih stvari tega sveta prvi korak proti duhovnosti.

Ni. To storiti je ena najlažjih stvari.

Prvi korak je biti popolnoma prost v zaznavanju in razmišljanju, popolnoma neodvisen, kar pomeni, da vas ne omejuje nobeno prepričanje, ne usmerjajo okoliščine in ne okolje. Potem ste celostno človeško bitje, ki je sposobno, odločno in ki se zanese le nase. Le tedaj lahko vaša svobodna, nepristranska, nepogojena zavest spozna, kaj je Bog.

To je gotovo osnovni namen vsake vzgojne ustanove: pomagati vsakemu posamezniku, ki pride vanjo, svobodno spoznavati resnico.

To izključuje sledenje kakršnemukoli sistemu, izključuje vsako prepričanje, vse rituale ali čaščenje kake avtoritete-voditelja.

Posameznik mora prebuditi lastno inteligenco, ne s kako oblike discipline - ne z upiranjem, prisilo, priganjanjem- temveč svobodno. Le z inteligenco, ki se rodi v svobodi, posameznik lahko odkrije tisto, kar je onkraj omejenosti zavesti.

To neimenljivo brezmejnost, ki ni merljiva z besedami in v kateri je ljubezen, ki ni proizvod razuma, moramo spoznavati neposredno.

Zavest si te ogromnosti ne more predstavljati, zato mora zavest biti zelo tiha, nenavadno tihotna, brez vsake želje ali zahteve; in le tedaj je mogoče, da v nas zaživi tisto, čemur lahko rečemo Bog ali stvarnost.

Učenec: Kaj je ubogljivost? Ali naj bi ubogali ukaz, ki ga ne razumemo?

Krishnamurti: Ali tega ne počne večina?

Starši, učitelji, starejši rečejo: "Napravi to!" To rečejo prijazno ali s palico; in ker nas je strah, ubogamo.

Isto počne vlada, vojska. Od otoštva naprej nas učijo ubogati, ne da bi nam povedali, zakaj gre. Bolj ko so naši starši avtoritativni, bolj ko je tiranska vlada, bolj nas strašijo, izsiljujejo, oblikujejo; in zato brez jasnega vpogleda v vzrok, brez uvida v "zakaj naj bi nekaj storili", ubogamo.

Ukazujejo nam tudi, kaj naj mislimo.

Naše zavesti očistijo vsake misli, ki jo ne odobrava država ali lokalna oblast.

Nikoli nas ne učijo ali pomagajo razmišljati, spoznavati, temveč od nas zahtevajo poslušnost. Duhovniki zapovedujejo, religiozne knjige zapovedujejo in naš notranji strah nas sili v poslušnost, kajti če ne ubogamo, smo zmedeni, se počutimo izgubljene.

Ubogamo torej zato, ker sami ne razmišljamo.

Nočemo razmišljati sami, kajti razmišljanje povzroča motnje.

Če razmišljamo, se moramo spraševati, se poglobljati, sami spoznavati in starejši nočejo, da bi bili radovedni, nimajo potrpljenja, da bi slišali naša vprašanja.

Preveč so zaposleni s svojimi lastnimi prepiri, s svojimi ambicijami in predsodki, s svojimi moralnimi "moraš" in "ne smeš" in spoštljivostjo; in nas, ki smo mladi, je strah, da bi naredili napako, kajti tudi mi hočemo biti spoštovani.

Ali ni res, da vsi hočemo nositi enake obleke, si biti podobni? Nočemo storiti nič drugačnega, nočemo samostojno razmišljati in ostati sami proti družbi, kajti to je zelo vznemirjujoče; torej se priključimo klapi.

Ne glede na to, koliko smo stari, nas večina uboga, sledi, posnema, kajti notranje nas je strah negotovosti, ne-varnosti. Hočemo biti varni, tako finančno, kot moralno. Hočemo se potrjevati. Hočemo imeti varen položaj, biti zavarovani in nikoli biti soočeni s problemi, z bolečino, s trpljenjem.

Strah, zaveden ali nezaveden, nas sili v uboganje gospodarja, voditelja, duhovnika, vlade. Strah pred kaznijo nam preprečuje škodovati drugim. Za celotnim našim početjem, za našim pohlepom in težnjami, je torej skrita želja po varnosti.

Če nismo prosti strahu, je golo uboganje brez pomena.

Kar je pomembno, je torej neprestano opazovanje tega strahu, neprestano opazovati, kako se en in isti strah kaže na različne načine.

Le če odpustimo ta strah, lahko obstaja notranja tihota spoznavanja, ta samota, v kateri ni zbiranja znanja ali izkušenj.

Ko odrastemo in zapustimo šolo po tako-imenovanem izobraževanju, se moramo soočiti z mnogimi problemi.

Kakšen poklic naj si izberemo, da bomo lahko izpolnili sebe in živeli srečno? V katerem poklicu ali službi bomo čutili, da ne izkoriščamo druge in da nismo kruti?

Soočiti se moramo s problemom trpljenja, nesreče, smrti. Soočiti se moramo z lakoto, prenaseljenostjo, spolnostjo, bolečino, užitkom. Opravka imamo z mnogimi zmedenimi nasprotji v življenju: s prepiri med ljudmi, med možem in ženo, z notranjimi razdvojenostmi in zunanji borbami. Spoznati moramo zavist, vojno in vojaški duh in to nenavadno vzdušje imenovano tihota, ki je veliko bolj življenska, kot si predstavljamo. Spoznati moramo pomen duhovnosti, ki ni le golo sklepanje ali čaščenje predstav, kot tudi nenavadno preprostost, ki jo imenujemo ljubezen. Občutljivi moramo biti do lepote življenja - do ptice v letu, kot tudi do berača, do bede revnih, do ostudnih zgradb, ki so jih zgradili ljudje, do umazanih cest in še bolj umazanih templjev.

Soočiti se moramo z vsemi temi problemi.

Soočiti se moramo z neobhodnim vprašanjem, komu slediti oziroma ali naj sploh karkoli sledimo.

Večino nas zanima vpeljati kakšno majhno sprembo tu in tam, in s tem smo

zadovoljni.

Bolj ko se staramo, manj si želimo globokih, temeljnih sprememb, ker nas je strah. Ne razmišljamo več v smislu popolne spremembe, razmišljamo le o površnih spremembah; in če se poglobite v to, boste videli, da površna sprememba sploh ni nobena sprememba. Je le spremenjeno nadaljevanje tega, kar je bilo, ne pa temeljna revolucija.

Z vsemi temi stvarmi se morate soočiti, od vaše sreče in bede do sreče in bede drugih. Soočiti se morate z lastnimi ambicijami in spoznavanjem samega sebe, kot tudi z ambicijami, pobudami in iskanji drugih. Soočiti se morate s tekmovalnostjo, pokvarjenostjo v sebi in v drugih, z izkrivljenostjo zavesti in praznino srca. Z vsem tem se morate soočiti in sami spoznavati. Toda na nesrečo na vse to niste pripravljeni.

Kaj smo se naučili, ko zapustimo šolo?

Mogoče smo zbrali nekaj znanja, vendar smo prav tako neumni in prazni kot takrat, ko smo prišli. Naš študij, naša prisotnost pri pouku, naš odnos z učitelji nam ni pomagal razvozlati te zapletene probleme življenja.

Učitelji so neumni in mi postanemo prav tako neumni, kot so oni. Bojijo se in tudi mi smo prestrašeni. Njihov strah postane naš lasten problem in naša odgovornost, vendar je tudi odgovornost učiteljev, da poskrbijo, da odidemo v svet zreli, globoko razmišljajoči, brez strahu in da se lahko inteligentno soočimo z življenjem.

Pojavi se torej nujnost najti odgovor na vse te zapletene probleme; toda odgovora ni.

Vse kar lahko storite je, da inteligentno srečujete te probleme sproti, kot se pojavljajo. Prosim, razumite to.

Instinktivno hočete odgovor, ali ne?

Mislite, da boste z branjem knjig ali s sledenjem nekoga našli odgovor na vse najbolj zapletene in prefinjene probleme življenja. Našli boste le prepričanja, teorije, vendar to ne bodo odgovori, kajti vse te probleme povzročajo človeška bitja, kot ste vi sami.

Grozljivo neobčutljivost, stradanje, krutost, ostudnost, bedo - vse to so 'ustvarila' človeška bitja in če hočete napraviti temeljno spremembo, morate spoznati človeško zavest in srce, kar pomeni - "sebe".

Golo iskanje odgovora v knjigi ali poistovetenje sebe z določenim političnim ali ekonomskim sistemom, pa naj še toliko obeta, vaditi kake religiozne neumnosti z njihovim praznoverjem ali sledenje guruja - nič od tega vam ne bo pomagalo razvozlati te človeške probleme, kajti ustvarili ste jih vi in vam podobni.

Da jih razumete, morate spoznavati "sebe" - spoznavati sebe v svojem življenju od trenutka do trenutka, od dneva do dneva, iz leta v leto; in za to potrebujete inteligenco, globok vpogled, ljubezen, potrpežljivost.

Spoznati morate torej, kaj je inteligenca, ali ne?

To besedo uporabljate zelo svobodno, toda samo pogovarjanje o inteligenci ne rodi inteligence.

Politiki neprestano ponavljajo besede kot so *"inteligenca"*, *"integracija"*, *"nova kultura"*, *"združitev sveta"*, toda to so le besede, ki imajo zelo majhen pomen. Ne uporabljajte torej besed, dokler ne spoznate vsega, kar te besede zajemajo.

Poskušajmo ugotoviti, kaj je to inteligenca - ne le golo definicijo, ki jo lahko najdete v vsakem slovarju, toda njen pomen, pomembnost in vpliv inteligence, kajti če zaznamo to inteligenco, bo vsem nam, ko bomo odrasli, pomagala rešiti probleme življenja.

Ne glede na to, koliko knjig preberemo, koliko študiramo, koliko naberemo znanja in spreminjamo vzorce družbe, brez te inteligence ne more biti temeljne spremembe, niti trajnega veselja.

Kaj torej pomeni inteligenca?

Ugotovili bomo, kaj to pomeni. Mogoče bo za nekatere med nami to težko, toda ne trudite se preveč slediti besedam. Namesto tega poskusite zaznati vsebino tega, kar vam govorim. Poskusite zaznati preprostost inteligence. Če jo boste občutili zdaj, boste, ko odrastete, bolj in bolj jasno videli pomen tega, kar vam govorim.

Večina nas misli, da je inteligenca rezultat zbranega znanja, podatkov, izkušenj. Če imamo veliko znanja in izkušenj, mislimo, da se bomo sposobni inteligentno soočiti z življenjem. Toda, življenje je nenavadna stvar, nikoli ne miruje. Kot reka tudi življenje vedno teče, nikoli ne obstane.

Mislimo, da bomo z zbiranjem več izkušenj, več znanja, več vrlin, več bogastva, več imetja, postali inteligentni. Zato spoštujemo ljudi, ki so zbrali veliko znanja, učenjake, kot tudi ljudi, ki so bogati in polni izkušenj.

Toda, ali inteligenco prinese pridobivanje, pohlep po "več"?

Kaj se skriva za procesom imeti več, hoteti več? Če hočemo več, nas zanima zbiranje, ali ne?

Kaj se zgodi, če imate zbrano znanje, izkušnje?

Vsako naslednjo izkušnjo, ki jo pač imate, nemudoma postavite v odnos z "več" in nikoli v resnici ne doživite izkušnje, le zbirate; in to zbiranje je proces zavesti, katere center je "več". "Več" je "jaz", ego, vase zaprta enota, ki je neprestano zaposlena z zbiranjem, pozitivnim ali negativnim. In s temi zbranimi izkušnjami zavest srečuje življenje. V tem srečevanju z življenjem zavest išče "več", torej nikoli ne doživi izkušnje, le shranjuje, zbira. Vse dokler je zavest le sredstvo zbiranja, ne more biti izkušnje resnice.

Kako naj bi bili odprti do izkušnje, če neprestano razmišljate, da bi nekaj pridobili iz izkušnje, dosegli nekaj več?

Človek, ki torej le zbira, shranjuje, ki si želi več, nikoli ne more sveže, neobremenjeno doživeti življenja. Le ko zavest nič več ne zanima zbiranje, ko ni več osredotočena v "več", je možno, da zavest postane inteligentna. Če je zavest

ujeta v "več", vsaka nadaljna izkušnja le jača obzidje vase zaprtega ega, egoističnega procesa, ki je središče vseh nasprotij.

Prosim, sledite mi.

Mislite, da izkušnja osvobaja zavest, vendar je ne.

Dokler vašo zavest zanima zbiranje, "več", vas vsaka izkušnja krepi v vašem egoizmu, v vaši sebičnosti, v vašem vase zaprtem krogu razmišljanja.

Inteligenca se lahko rodi le, kjer je resnična svoboda, kjer ni "mene", kar pomeni, da zavest ni več središče zahteve po "več", ko zavest ni več ujeta v željo po večji, širši, bolj razsežni izkušnji.

Inteligenca je svoboda onkraj pritiska časa, ali ne? A "več" vedno zahteva čas in dokler je zavest središče zahteve po "več", je rezultat časa. Vzgajanje v pohlep torej ni vzgajanje inteligence.

Spoznavanje vseh teh procesov je samospoznavanje.

Ko človek spozna sebe, kakršen pač je, brez središča, ki shranjuje, se iz tega samospoznavanja rodi inteligenca, ki se lahko sooči z življenjem; in ta inteligenca je ustvarjalna.

Poglejte svoja lastna življenja.

Kako neumna, kako ozka so, ker niste ustvarjalni. Ko odrastete, boste mogoče imeli otroke, toda to ne pomeni biti ustvarjalen. Lahko postanete uradnik, toda v tem ni življenske sile, ali ne? To je mrtva rutina, čisti dolgčas.

Vaše življenje je omejeno s strahom in zato ustvarjate avtoriteto in posnemate.

Ne veste, kaj pomeni biti ustvarjalen.

Z ustvarjalnostjo ne mislim slikanje slike, pisanje pesmi ali sposobnost petja.

Govorim o globji naravi ustvarjalnosti, ki, ko jo enkrat odkrijemo, postane večni izvir, nepresihajoči vrec in to ustvarjalnost lahko najdemo le s pomočjo inteligence. Ta izvir je brezčasen, toda zavest ne more najti brezčasno, dokler je središče "mene", ega, enote, ki večno hoče "več".

Ko vse to razumete, ne le besedno, temveč globoko v sebi, boste spoznali, da s prebujeno inteligenco pride ustvarjalnost, ki je resničnost, ki je Bog, o kateri ne moremo razmišljati ali o njej meditirati. Do tega nikoli ne morete z meditacijskimi vajami, z vašimi molitvami po "več" ali z bežanjem od "več". Ta resničnost lahko oživi le, ko spoznavate stanja svoje lastne zavesti - zlobo, pohlep, zavist - vse te zapletene odzive sproti, kot se pojavljajo od trenutka do trenutka vsakodnevno. V spoznavanju vsega tega se rodi vzdušje, katerega lahko imenujemo ljubezen.

Ta ljubezen je inteligenca - zaznavanje, ki prinaša ustvarjalnost, ki ne pozna časa.

Učenec: Družba temelji na naši soodvisnosti. Zdravnik je odvisen od kmeta in kmet od zdravnika. Kako je lahko človek popolnoma neodvisen?

Krishnamurti: Življenje je odnos. Celo sannyasi ima odnose; lahko da se je odpovedal tosvetnemu, vendar je še vedno v odnosu s svetom.

Ne moremo pobegniti od odnosov.

Večini nam je odnos izvor nasprotij; v odnosu obstaja strah, ker smo psihološko odvisni od drugih, pa naj bo to mož, žena, starši ali prijatelj. Odnos ne obstaja le med menoj in starši, med menoj in otrokom, temveč tudi med menoj in učiteljem, kuharjem, služabnikom, guvernerjem, med menoj in celotno družbo; in dokler ne spoznamo te odnose, nismo prosti psihološke odvisnosti, ki prinaša strah in iskoriščanje.

Svoboda se rodi le s pomočjo inteligence. Brez celostnega vpogleda in občutljivosti je golo iskanje neodvisnosti-svobode v odnosih sledenje iluziji. Edino pomembno je torej spoznavanje naše psihološke odvisnosti v odnosih. Le v odkrivanju skritih stvari srca in razuma, v spoznavanju naše lastne osamljenosti, praznine, se rojeva svoboda, ki ni svoboda izven odnosa, temveč prostost psihološke odvisnosti - odvisnosti, ki je vzrok nasprotij, bede, bolečine, strahu.

Učenec: Zakaj ne maramo resnice?

Krishnamurti: Če mislim, da sem lep in mi vi poveste, da nisem, kar je mogoče res, ali mi je to všeč? Če mislim, da sem zelo inteligenten, zelo pameten in mi vi pokažete, da sem v resnici neumen človek, je zame to zelo boleče.

In vaš dokaz moje neumnosti daje vam občutek zadovoljstva, ali ne?

Laska vaši nečimrnosti, saj kaže, kako pametni ste vi.

Toda, vi tudi nočete videti svoje lastne neumnosti, hočete pobegniti stran od tega, kar v resnici ste, hočete se skriti pred seboj, hočete prikriti svojo lastno praznino, svojo lastno osamljenost. Zato si najdete prijatelje, ki vam nikoli ne povedo, kaj ste v resnici.

Drugim hočete pokazati, kakšni so, toda ne marate, da drugi pokažejo vam, kakšni ste vi. Izogibate se vsemu, kar izpostavi vašo lastno notranjo naravo.

Učenec: Do sedaj so bili naši učitelji zelo samozavestni in so nas učili na običajen način; toda odkar so prisluhnili temu, kar je bilo tukaj povedano in se o tem pogovarjali, so postali zelo negotovi. Inteligentni učenec bo vedel, kako se obnašati pod takimi pogoji; toda kaj bodo storili tisti, ki niso inteligentni?

Krishnamurti: V čem so postali učitelji negotovi?

Gotovo ne v tem, kaj naj učijo, kajti z matematiko, zemljepisom lahko nadaljujejo po učnem načrtu. V tem torej niso postali negotovi. Neodločni so postali v tem, kako naj delujejo z učenci, ali ne? Negotovi so v svojem odnosu do učencev.

Do nedavnega nikoli niso bili posebno pozorni na njihov odnos z učenci; enostavno so prišli v razred, odpredavali snov in odšli ven iz razreda. Toda, sedaj so pozorni na to, ali ustvarjajo strah z izvajanjem svoje avtoritete, ki sili študente v poslušnost. Pozorni so postali na to, ali zatirajo študente ali pa spodbujajo njihovo pobudo in jim pomagajo najti pravi poklic.

Vse to jih je naredilo negotove. Toda, tako učitelj, kakor tudi učenec morata biti negotova, pozorna v odnosu, oba se morata poglobljati.

Takšen je celoten proces življenja od začetka do konca, ali ne?

Nikoli se ne smete ustaviti na določenem mestu in reči: "znam"! Inteligentni človek ni nikoli gotov-statičen, nikoli ne reče "znam", vedno raziskuje, vedno dvomi, vedno opazuje, se pogloblja, spoznava. V trenutku, ko reče "znam", je že mrtev.

In čeprav smo stari ali mladi, je večina med nami - zaradi tradicije, strahu, prisile, zaradi birokracije in neumnosti religij - na pol mrtvih, brez življenske sile, brez odločnosti, brez samozaupanja.

Tudi učitelj se torej mora učiti. Sam mora spoznati svoje lastne birokratske težnje in prenehati ubijati zavesti drugih; in to je zelo težek proces. Zahteva ogromno potrpežljivega spoznavanja.

Intelligentni študent torej mora pomagati učitelju in učitelj mora pomagati učencu; in oba morata pomagati neobčutljivemu dečku ali deklici, ki ni inteligentna. To je pravi odnos.

Jasno je, da je učitelj sam veliko bolj pozoren, kadar se še uči, da je bolj toleranten, bolj neodločen, bolj potrpežljiv in naklonjen zaostalim študentom; a le na ta način se lahko prebudi tudi njihova inteligenca.

Učenec: Kmet se mora zanesti na zdravnika, da mu pozdravi fizično bolečino.

Ali je tudi ta odnos odvisnost?

Krishnamurti: Opazimo lahko, da moj odnos z vami ne temelji na strahu. Če pa sem psihološko odvisen od vas, dokler torej obstaja strah, ni neodvisnosti v odnosu. Problem osvoboditve zavesti od strahu je zelo zapleten.

Poglejte, ni pomembno, kaj rečemo v odgovor na vsa ta vprašanja, pomembno je, da vi sami spoznavate resnico z neprestanim poglobljanjem - kar pomeni, da se ne ujamete v nobena prepričanja ali sistem razmišljanja.

Le neprestano poglobljanje ustvari pobudo in rodi inteligenco. Biti zadovoljen z odgovorom je poneumljanje zavesti.

Zelo je torej pomembno, da ničesar ne sprejmete na slepo, temveč, da neprestano raziskujete in pričnete sami svobodno odkrivati celosten pomen življenja.

Drugi del

Sprašujem se, zakaj vas izobražujejo? Ali vi veste?

Takoj, ko ste dovolj stari, vas starši pošljejo v šole.

Oni mogoče vedo, za kaj vas pošiljajo tja, toda ali veste vi, zakaj se morate učiti?

Vse, kar veste vi in kar vaši starši vedo, je to, da morate hoditi v šolo in se izobraževati. Toda, kaj pomeni biti izobražen?

Ali to pomeni le narediti izpite, da se boste potem lahko poročili in si pridobili službo, ki vam bo, ali pa tudi ne, všeč; in vztrajali boste v tej službi do konca življenja?

Ali je to izobraženost?

Hodite v različne šole in se izobražujete, kar pomeni, da se učite matematiko, zgodovino, zemljepis, znanost. Zakaj? Ali ste se kdaj o tem vprašali?

Ali le zato, da si boste služili vsakdanji kruh?

Ali je to namen izobraževanja? Ali je izobrazba le stvar položitve izpitov in dodanja nekaj črk pred ime, ali je to čisto nekaj drugega?

Če pogledate okoli sebe, boste opazili v kakšni strašni zmedi je današnji svet. Ali vidite revne, ki imajo premalo hrane, ki nikoli ne morejo na dopust in morajo garati dan za dnem od zore do mraka, medtem ko se vaši starši vozijo v klube v luksuznih avtih in se tam zabavajo?

Takšno je življenje, ali ne?

Obstajajo bogati in revni, bolani in zdravi; in po celem svetu so vojne, nesreče, problemi vseh vrst.

Ali ne bi torej morali pričeti razmišljati o teh stvareh sedaj, ko ste še zelo mladi?

Toda vidite lahko, da vam v šoli ne pomagajo pripraviti se na soočenje s to ogromno širino življenja, z njegovimi nenavadnimi borbami, bedami, trpljenjem, vojnam; nihče vam ne govori o tem.

Podajajo vam gola dejstva, podatke, znanje in to ni dovolj, ali ne?

Izobraževanje ni le golo usposabljanje na službo; to je nekaj, kar naj bi vas pripravilo na življenje.

Lahko da boste postali uradnik, guverner ali znanstvenik, toda to ne zajema celotnega življenja. Življenje zajema ogromno področje. Življenje je kot ocean. Ocean ni le tisto, kar vidite na površju, ali ne? Je presenetljivo globok, v njem se pretakajo mogočni tokovi in polno je različnih vrst življenja, različnih vrst rib; kjer velike živijo od malih. Vse to je morje in prav tako je z življenjem, v katerem je mnogo vrst veselja, užitkov, bolečin, nenavadnih odkritij, brezštevlnih sistemov meditacij in množično iskanje sreče.

Vsa ta celota je življenje, toda vi niste pripravljeni nanj. V šoli vam nihče o tem ne pripoveduje.

V vsakem razredu je preveč dečkov in deklic; in učitelje zanima le vaša priprava na izpite, ne zanima jih očiščenje vaših src. Toda, izobraževanje gotovo ni le trpanje podatkov v vaš spomin. Če znate čitati, lahko vzamete v roke enciklopedijo in pridete do vseh podatkov, ki jih hočete.

Mislim, da je pravo izobraževanje torej nekaj popolnoma drugega, kot le pomnenje določenih dejstev in polaganje izpitov.

Opazite lahko, da se ne moremo izobraževati, dokler nas je strah.

Ali veste, kaj je strah?

Veste, da vas je strah. Otroci so prestrašeni, odrasli so prestrašeni, vse je strah, toda dokler smo strah, se ne moremo izobraževati, ne moremo biti inteligentni.

Izobraževanje torej ni le golo pitanje spomina s podatki, temveč pomaganje študentu spoznavati to zapletenost življenja brez strahu.

Vas je strah svojih učiteljev, vaših staršev, vaših starejših bratov, vaših tet in drugih, ali ne?

Starejši imajo moč kaznovanja, moč, da vas odrinejo ali pošljejo v svojo sobo.

Tako v šoli kot doma nas neprestano vzgajajo v strah. Naše življenje je izmaličeno od strahu; in od mladosti do smrti nas je strah.

Ali veste kaj stori strah?

Ali ste kdaj opazili, kako vas stisne v želodcu, kako dihate, kako vas mučijo nočne more, kadar vas je strah? Nočete biti v družbi z ljudmi, ki se jih bojite, ali ne? Hočete pobegniti kot prestrašena žival.

Vidite, s tem strahom gremo v šolo ali na fakulteto, in s tem strahom zapustimo šolo in se srečamo z nenavadno stvarjo, s to široko in globoko reko, ki ji rečemo življenje.

Zdi se mi, da je v izobraževanju najbolj pomembno paziti, da smo vzgajani tako, da smo prosti strahu, kajti strah poneumlja zavest, strah pohablja razmišljanje, strah vodi v temo; in dokler nas bo strah, ne bomo mogli ustvariti novega sveta.

Ali dojemate, o čem vam govorim ali je to nekaj, kar še nikoli niste slišali?

Seznanjeni ste, da v svetu izven vaše družine, izven vašega doma, v Evropi, Ameriki in Rusiji pripravljajo pripomočke za množično uničevanje. Svet gre skozi strašno obdobje in vsi politiki, vsi voditelji so zelo zmedeni, čeprav trdijo, da niso, kajti povsod so vojne, povsod so problemi. Svet trenutno torej ni nekaj lepega, mesto srečnega življenja; in če vi, ki ste še mladi, ne boste deležni prave vzgoje, boste očitno nadaljevali z ustvarjanjem sveta, ki bo ravno tako nesrečen, enako beden, enako zmeden.

Ali ni torej zelo pomembno spoznati pravi način izobraževanja, da boste sposobni ustvariti popolnoma drugačen svet? Svet, v katerem bomo lahko skupaj živeli srečno, v katerem ni revnih in ne bogatih, niti velikih politikov, ki imajo vso moč, prestiž, sijaj, niti zatiranih, ki nimajo nič in garajo do smrti.

Vi ste tisti, ki boste ustvarili nov svet, ne starejši ljudje, kajti starejši delujejo v smislu popolne zmede.

S pravilno vzgojo torej lahko ustvarite nov svet. Vse je v vaših rokah, ne v rokah politikov ali duhovnikov.

Če ste pravilno vzgajani, boste ustvarili čudovit svet - ne indijski, evropski ali ameriški svet, temveč svet, ki bo naš, od vseh, svet, v katerem bomo vsi živeli skupaj v sreči. In zagotavljam vam, da je stvarjenje takega sveta odvisno od vas, od nikogar drugega in zato je tako pomembno, kako vas izobražujejo in kakšne

učitelje imate.

Če je učitelja strah, bo strah tudi njegove učence. Če je učitelj omejen, plehek, malenkosten in vam le podaja podatke, potem boste tudi vi imeli zavesti, ki so omejene, plehke, malenkostne in odrasli boste v neobčutljivost in nerazumevanje življenja.

Torej je resnično zelo pomembno, da vas vzgajajo pravilno, kar pomeni, da zrastete v svobodo; toda ne morete biti svobodni, če se bojite svojih staršev, učiteljev, javnega mnenja ali mnenja stare mame. Če ste prestrašeni, nikoli ne morete biti svobodni.

Najbrž ste opazili, da se učitelji nikoli niso poglobili v ta problem strahu, kajti v trenutku, ko vas s prisilo - z "grozečo" prijaznostjo ali z discipliniranjem - pripravijo v uboganje, se prične strah.

Če sem učitelj in vas z namenom, da vas prisilim v učenje, primerjam z drugim učencem, če rečem, da ste manj inteligentni, kot nek drug deček ali deklica, vas uničujem, ali ne?

V sedanjih šolah imamo izpite, ki pogojujejo strah in imamo sistem ocenjevanja, kar pomeni, da je učenec vedno primerjan z nekom drugim; zato pametnejši postane bolj-pomemben in nič več ni enako-pomemben vsak posameznik.

Študent, ki je zelo spreten pri učenju, ki ima posebno sposobnost položiti izpit, je lahko neumen na drugih področjih in največkrat tudi je. Ocenjevanje, primerjanje in vsaka oblika prisile, skozi prijaznost ali grožnjo, pogojuje strah; in ker se, ko smo mladi, ujamemo v ta strah, se borimo s strahom do konca življenja.

Starejši ljudje s svojim odnosom do življenja ustvarijo obliko vzgoje, ki je le podaljševanje, ponavljanje starega, zato ne more biti neposrednega dojetja življenja. Zato se mi zdi tako zelo pomembno poglobljati se v vse te stvari, dokler ste mladi. Celó če ne razumete, kar sedaj govorim, vseeno vprašajte svoje učitelje o tem, če vam dovolijo; in spoznajte ali ste resnično lahko prosti strahu.

Če ni strahu, se veliko lažje učite. Če imate občutek, da niste prisiljeni v ničesar, boste spoznali, kaj vas v resnici zanima; in potem boste do konca življenja počeli nekaj, kar resnično radi počnete - kar je veliko bolj pomembno, kot postati nesrečen uradnik, ker pač morate imeti službo.

Početi nekaj, ker vas starši v to silijo ali ker tako zahteva družba, je neumnost. Če pa nekaj resnično radi počnete, boste ustvarili nov svet. Vendar ne morete ustvariti novega sveta, če ste prestrašeni; zato mora, ko ste mladi, v vas ostati duh upornosti.

Ali veste, kaj je upornost?

Ko rastete iz otroštva v odraslost, življenje pritiska na vas v obliki staršev, učiteljev, tradicije, sosedov, kulture družbe, v katero vas vzgajajo; vse to vas oklepa kot zapor in vas sili v njihov način delovanja, zato niste nikoli to, kar ste v resnici.

Ali ni torej zelo pomembno, da vam vzgoja pomaga k prostosti? Da lahko mislite in živite brez strahu in sami spoznavate, kaj je ljubezen?

Če vas imajo vaši starši resnično radi, vas bodo vzgajali na tak način. Pazili bodo, da ste svobodni - svobodni v življenju in odraščanju brez strahu, svobodni v veselju.

Toda, obstaja zelo malo takih staršev na svetu, kajti večina staršev zapoveduje svojemu otroku, da mora to in ne sme onega, da mora biti podoben očetu, da mora postati pravnik, policaj, trgovec ali karkoli drugega.

Zelo težko je razumeti vse te probleme in ko odrastemo, jih lahko spoznamo le, če smo inteligentni. Inteligenca se mora roditi, ko smo mladi, kar pomeni, da mora vse to spoznati najprej učitelj. Toda, zelo malo je učiteljev, ki bi bili razumevajoči, kajti za večino učiteljev je učenje le služba. Ne morejo dobiti druge zaposlitve, ki bi jim prinesla več denarja, zato rečejo: "Učenje je dobra služba", kar pomeni, da jih ne zanima ne izobraževanje vas, niti izobraževanje sebe.

Kot majhni dečki in deklice morate torej sami spoznati resnico vsega tega in se ne pustiti ubiti kot domača žival. Upam, da razumete, o čem vam govorim, kajti to je resnično zelo težko in zahteva ogromno poglobljanja z vaše strani.

Svet se drobi, razpada na delčke. Obstajajo vojne, lakota in beda; in stvarjenje novega sveta je v vaših rokah. Toda ne morete zgraditi novega sveta, če v vas ni upornega duha; in takšnega duha ne morete imeti, dokler obstaja strah, ki pohablja inteligenco.

Učenec: Jaz imam vse, da sem lahko srečen, toda drugi tega nimajo. Zakaj?

Krishnamurti: Kaj misliš, zakaj je tako?

Ti si lahko zdrav, imaš dobre starše, zdrave možgane in misliš, da si srečen, medtem ko ima nekdo drug, ki je bolan, ki ima neprijazne starše in ki ni najbolj bister, občutek, da je nesrečen. Zakaj je torej tako? Zakaj si ti srečen, nekdo drug pa nesrečen?

Ali je sreča odvisna od posedovanja bogastva, avtomobilov, velikih hiš, čiste hrane, dobrih staršev? Ali je to tisto, čemur rečemo sreča? Ali je tisti, ki tega nima, nesrečen? Kaj si torej predstavljaš pod "srečo"?

To je pomembno spoznati, ali ne?

Ali sreča izvira iz primerjave?

Če rečeš: "Srečen sem!", ali je tvoja sreča rojena iz primerjave?

Ali razumeš, o čem govorim ali je to pretežko?

Ali si slišal svoje starše reči: "Ta-in-ta ni tako bogat, kot mi!?" Primerjava nam da občutek, da nekaj imamo, prinese čustvo zadovoljnosti, ali ne?

Če je nekdo premeten in se primerja z nekom, ki je manj pameten, se počuti zelo srečnega. Srečo torej opredeljujemo skozi primerjavo, skozi napuh; toda človek, ki je srečen ob primerjanju sebe z nekom drugim, ki ima nekaj manj, je najbolj

nesrečno bitje, kajti vedno obstaja nekdo, ki ima nekaj več; in tako se grebe za več in več. Primerjava gotovo ni izvir sreče.

Sreča je nekaj popolnoma drugega.

Sreča ni nekaj, kar lahko dosežeš. Sreča pride, ko počneš nekaj, ker resnično ljubiš in ne zato, ker ti to početje prinaša dobrine ali te naredi pomembnega.

Učenec: Na kakšen način naj se znebimo strahu, ki je v nas?

Krishnamurti: Najprej morate opaziti, česa vas je strah, ali ne? Lahko da se bojite svojih staršev, pasti na izpitu, kaj bo rekel sosed, sestra ali brat. Lahko se bojite, da ne bi bili tako pametni ali uspešni, kot je vaš oče, ki ima zveneče ime. Obstaja veliko oblik strahu in spoznati moramo, česa nas je strah.

Ali veste torej, česa vas je strah?

Če veste, potem ne pobegnite od strahu, temveč ugotovite, zakaj vas je strah. Če hočete vedeti, kako se znebiti strahu, ne smete pobegniti od njega, soočiti se morate z njim. Le soočenje s strahom vam pomaga k osvoboditvi iz kletke strahu. Dokler bežimo od strahu, ga ne vidimo, toda v trenutku, ko se ustavimo in mu pogledamo v oči, se prične razblinjati. Samo bežanje od strahu je vzrok strahu.

Gotovo vas razganja od vprašanj, toda najbrž ste sramežljivi.

Ali vam jaz lahko postavim vprašanje?

Kaj hočete biti, ko boste odrasli? Ali veste?

Za deklice je odgovor preprost, kajti hočejo se poročiti. To je razumljivo; toda tudi če se poročite - kaj bi rade počele? Ali ste ambiciozne?

Ali veste, kaj je ambicija?

To je želja, da bi nekaj postali, ali ne?

Človek, ki ima ideal in pravi: "Postal bom takšen, kot so bili Rama, Sita ali Gandhi", je ambiciozen. Ali ste tudi vi ambiciozni na takšen način? Kaj torej to pomeni? Zakaj ste ambiciozni?

Mogoče bo to malce težko, vendar je to eden izmed problemov v življenju in morali bi se poglobljati vanj. Povedal vam bom zakaj. Vsi smo ambiciozni. vsak je ambiciozen na svoj način.

Toda, ali ste zavestni, kaj ambicija povzroča?

Povzroča, da se neprestano borimo drug z drugim. Vedno smo v borbi za imovino, za slavo, za "biti pametnejši". Hočem biti pomembnejši od tebe in ti hočeš biti pomembnejši od mene. Ambicija torej v resnici pomeni poskušati postati nekaj, kar nismo.

Toda, kaj je pomembno?

Poskušati postati nekaj, kar nismo ali spoznati, kaj smo v resnici?

Gotovo moramo najprej pogledati vase in pričeti spoznavati, kaj smo. Lahko opazite, da smo večina med nami idealisti; in idealisti so dvoličneži, kajti vedno poskušajo biti nekaj, kar v resnici niso. Če sem neumen in se trudim postati

pameten, vsakdo misli, da je to vredno občudovanja.

Toda neumnež, pa naj se še tako dobro nauči trike razuma, zvitosti, še vedno ne bo postal inteligenten. Če pa spoznam, da sem neumen, je to spoznanje začetek inteligence - kar je veliko boljše, kot biti le zvit. Ali vidite resnico tega?

Če nisem zelo dojemljiv, kaj se navadno zgodi?

V šoli me postavijo na rep, zapostavljajo - kar je neodgovorno, neobčutljivo dejanje učitelja, saj sem prav tako pomemben, kot kdorkoli drug. Neumnost-neobčutljivost-neinteligentnost učitelja me potisne na rob razreda in njegova primerjava s pametnejšimi študenti me uničuje.

Toda primejava je osnova našega tako-imenovanega izobraževanja, naše celotne kulture. Učitelj vedno zahteva, da morate biti kot oni deček ali znati, kot zna ona deklica.

In kaj se zgodi z vami?

Postajate bolj in bolj zaskrbljeni, psihično bolni, razumsko iztrošeni.

Če pa vas učitelj ne primerja z nikomer, temveč reče: "Poglej, prijatelj, bodi to, kar si. Ugotovimo, kaj te resnično zanima, kakšne so tvoje sposobnosti. Ne posnemaj, ne poskušaj postati Rama, Sita ali Gandhi, temveč bodi, kar si in pričnimo od tod"- če učitelj reče tako, potem si ti tisti, ki je pomemben in ne nekdo drug. Vsak posameznik je pomemben.

Vsako primerjanje študenta z nekom, ki je bolj dojemljiv, je omaloževanje, ponižanje, ki napravi študenta brezobzirnega, zavistnega, saj mu vsili občutek manjvrednosti.

Naloga učitelja je pomagati vam spoznati sebe in ne more vam pomagati, če vas primerja z nekom drugim. Primerjava vas uničuje, zato se ne primerjajte z nikomur.

Enakovredni ste z vsemi.

Spoznajte, kaj ste; in od tam pričnite spoznavati, kako biti bolj celostno, bolj svobodno, bolj vsezajemajoče to, kar resnično ste.

Učenec: Rekli ste, da starši otroka, ki ga resnično ljubijo, nikoli ne omejujejo v njegovem početju. Toda, če se otrok noče umivati ali zaužije nekaj, kar škoduje njegovemu zdravju, ali naj tega ne bi preprečili?

Krishnamurti: Ne verjamem, da sem kdajkoli rekel, da starši otroku, ki ga ljubijo, pustijo početi vse, kar hoče. To je zelo težko vprašanje, ali ne?

Če resnično ljubim svojega sina, bom pozoren na to, da nikoli ne bo imel vzrok za strah - kar je nedvomno zelo težko. Kot sem rekel, ne smemo otroka nikoli primerjati z nikomur, ne smemo ga podvreči izpitu, če hočemo, da je prost strahu. Če ljubim otroka, mu pustim svobodo - ne da počne, kar se mu zljubi, kajti golo početje tega, kar pač hočemo, je neumno - temveč svobodo, v kateri bo lahko razvijal svojo inteligenco; in ta inteligenca mu bo potem povedala, kaj početi.

Če hočete biti inteligentni, morate biti svobodni, a svobodni ne morete biti, dokler vas neprestano silijo, da postanite podobni kakemu heroju, kajti potem je heroj tisti, ki je pomemben, ne pa vi.

Ali vas ne stiska v želodcu pred izpitom?

Ali niste živčni, zaskrbljeni? Ko se leto za letom morate soočiti s tem strašnim dokazovanjem, ki se imenuje izpit, ali se zavedate, kako to vpliva na preostanek vašega življenja?

Starejši pravijo, da morate zrasti brez strahu; toda te besede so brez pomena, to je le prazno govoričenje, kajti v resnici sami vzgajajo strah s tem, da vas neprestano ženejo na dokazovanje, na izpite in vas primerjajo z nekom drugim.

Naslednja stvar o kateri se moramo pogovoriti je to, čemur pravimo disciplina.

Ali veste, kaj pomeni discipliniranje?

Od otroštva vam govorijo, kaj morate početi; in to ste se zelo dobro naučili, toda nihče si ne vzame časa, da bi vam razložil, zakaj naj bi zgodaj vstajali, zakaj naj bi bili čisti. Starši in učitelji vam teh stvari ne razlagajo, ker nimajo niti ljubezni, niti časa, niti potrpežljivosti; rečejo le: "Stori to, ali pa boš kaznovan!"

Vzgoja, kot jo poznamo, torej vceplja strah.

In kako naj bo zavest inteligentna, če je polna strahu?

Kako lahko ljubite ali čutite naklonjenost do ljudi, če vas je strah?

Lahko da spoštujete ljudi z zvenečimi imeni, dragimi avtomobili, toda svojega služabnika ne spoštujete, njega brcate. Ko vas obišče veličina, ga vsi pozdravljate, se dotikate njegovih nog; vendar to ni naklonjenost, kajti strah je tisti, ki vas prisili v ponižnost. Ne dotikate se nog ubogega berača, ali ne? Njega ne upoštevate, ker vam ničesar ne more dati.

Celotno naše izobraževanje ni torej nič drugega kot kročenje, vzgoja in utrjevanje strahu. To je grozljiva stvar, ali ne?

In kako naj bi ustvarili nov svet, dokler obstaja strah?

Ne moremo.

Zato je tako pomembno, da se poglobljate v to vprašanje strahu sedaj, ko ste mladi in da smo vsi pozorni na to, da smo resnično izobraževani brez strahu.

Učenec: Ali ni pomembno v življenju imeti ideale?

Krishnamurti: To je dobro vprašanje, kajti vsi imate ideale.

Imate ideal nenasilja, ideal miru ali ideal, ki ga pooseblja Rama, Sita ali Gandi, ali ne? Toda, kaj to pomeni?

Pomeni, da ste vi nepomembni, pomemben je ideal.

Rama je zelo pomemben, ne ubogi vi, zato ga posnemate. Vsa vaša preokupacija je posnemati osebo ali ideal. Kot sem že rekel, je idealist dvoličnež, kajti vedno poskuša postati nekaj, kar v resnici ni, namesto da bi bil in spoznaval, kar dejansko je.

Vidite lahko, da je problem idealizma zelo zapleten in vi ga ne razumete, ker vas nikoli ni nihče vzpodbudil, da bi vanj pogledali; nihče se še ni o tem z vami pogovarjal. Vse vaše knjige, vaši učitelji, vsi časopisi in revije pravijo, da morate

imeti ideale, da morate biti podobni temu ali onemu heroju, kar spodbudi vašo zavest, da kot opica posnema ali kot gramofonska plošča ponavlja skupek besed.

Torej nikoli ne smete ničesar slepo sprejeti, temveč se morate sami poglobljati in spoznavati vse; toda ne morete se poglobljati, če vas je v globini strah. Spraševati se o vsem, poglobljati se, pomeni biti v stanju upornosti, kar pomeni ustvarjati nov svet.

Toda, vidite lahko, da niti starši niti učitelji nočejo, da se upirate, kajti hočejo vas nadzorovati, hočejo vas oblikovati in vas stlačiti v svoje vzorce; in tako se umazano življenje nadaljuje.

Učenec: Kakšen naj bi bil sistem izobraževanja, ki bi proizvajal otroke brez strahu?

Krishnamurti: Sistem ali metoda vključuje zapoved: kaj in kako nekaj storiti. Ali vas to lahko napravi brez strahu? Ali vas kakršenkoli sistem lahko izobrazí v inteligentne ljudi, ki so brez strahu?

Ko ste mladi, morate biti svobodni v rasti, toda ne obstaja sistem, ki bi vas osvobodil.

Sistem zahteva prilagoditev zavesti v določen vzorec, ali ne? Pomeni, da vas zapre v določeno ogrado, torej vam ne pusti svobode. V trenutku, ko se zanesete na nek sistem, ne upate več stopiti izven njega. Že sama misel, da bi stopili ven, pogojuje strah.

Resnično torej ne obstaja sistem izobraževanja. Pomembna sta le učenec in učitelj, ne pa sistem.

Če vam resnično hočem pomagati, da boste prosti strahu, moram tudi sam biti prost strahu. Torej se moram poglobljati v vas; vzeti si moram čas in vam vse razlagati. Razložiti vam moram, kakšen je svet in če hočem to početi, vas moram ljubiti. Kot učitelj moram imeti občutek, da morate biti prosti strahu, ko zapustite šolo. Če je v meni resnično ta občutek, vam lahko pomagam biti prost strahu.

Učenec: Ali lahko ugotovimo kakovost zlata, ne da bi ga preizkusili na določen način? Podobno, ali lahko poznamo sposobnost vsakega otroka, ne da bi ga podvrgli kakršnikoli obliki izpita?

Krishnamurti: Ali resnično ugotovimo sposobnost otroka s pomočjo izpitov? Nek otrok lahko pade, ker je živčen, poln strahu pred izpitom, medtem ko drugi, ker ni obremenjen z njim, z lahkoto opravi izpit.

Če pa opazujete otroka iz tedna v teden, če opazujete njegov karakter, način igranja igre, način govorjenja, zanimanja, ki jih kaže, način učenja, način prehranjevanja, potem boste spoznali učenca, ne da bi se naslanjali na izpite, ki naj bi odkrivali njegove sposobnosti.

Toda nikoli nismo razmišljali na ta način.

Učenec: Kakšna je vaša ideja o novem svetu?

Krishnamurti: Nimam nobene ideje o novem svetu.

"Nov" svet ne more biti nov, če imam o njem idejo, predstavo. To ni le zvit odgovor, to je dejstvo.

Če imam o njem idejo, je ta ideja rojena iz mojega znanja in izkušenj, ali ne?

Rojena je iz tega, kar sem si zapomnil, kar sem prebral, kar so drugi ljudje rekli, kako naj bi nov svet izgledal. "Nov" svet torej nikoli ne more biti nov, če ga ustvarja spomin, kajti spomin-znanje je vedno staro.

Ne veste, kaj se bo zgodilo jutri, ali ne?

Lahko veste, da jutri ni pouka, ker je nedelja in da boste v ponedeljek zopet sedeli v razredu; toda kaj se bo dogajalo poleg tega, kakšno bo vaše občutje, kaj boste spoznali - vsega tega ne veste, ali ne?

Ker ne veste, kaj se bo dogajalo jutri ali pojutrišnjem, bo torej vse, kar se bo dogajalo, novo; in biti sposoben soočenja s tem novim, je edino pomembno.

Učenec: Kako torej lahko ustvarimo karkoli novega, če ne vemo, kaj bi radi ustvarili?

Krishnamurti: Žalostno je, da ne vemo, kaj pomeni ustvarjanje, ali ne?

Ko imate občutek, lahko ta občutek prevedete v besede. Če vidite lepo drevo, lahko napišete pesem, ki to opisuje, vendar ne opišete drevo, temveč to, kar je drevo prebudilo v vas. Ta občutek je nov in to je ustvarjanje; vendar tega ne morete storiti, to se vam lahko le zgodi.

Učenec: Ali morajo otroci vse te stvari jemati resno? In če to storijo, ali so potem lahko kdaj svobodni v igri in zabavi?

Krishnamurti: Ali sedaj niste resni?

Vendar ne morete biti resni ves čas, ali ne?

Ne morete se zabavati ves čas ali spati ves čas ali se učiti ves čas. Obstaja čas za igro in čas za resnost in to srečanje je bilo mišljeno zelo resno; toda če nočete biti resni, je tudi prav. Nihče vas za to ne bo kaznoval.

Pogovarjali smo se o strahu in, ali niste opazili, da je to, čemur pravimo religija, proizvod strahu?

Gotovo ste opazili svoje starše, stare starše ali sorodnike, kako hodijo v templje, častijo idole, ponavljajo stavke iz Gite ali katere druge svete knjige ali izvajajo rituale. Počenjanje teh stvari in verjetje v nekaj je to, čemur pravijo duhovnost.

Ali tudi vi mislite, da je tako prav?

Iti v tempelj, položiti cvetje pred noge idola, ki ga je naredila človeška roka, izvajanje ritualov dan za dnem, leto za letom, dokler ne umreš - ali je to duhovnost?

In če duhovnost ni čaščenje stvari, ki jih je naredila roka, ali je duhovnost čaščenje nečesa, kar je ustvarila zavest?

Ko vstopite v tempelj, tam vidite idol, ki ga je nek kipar izklesal iz kamna.

Ljudje polagajo cvetje pred to podobo in jo krasijo. Temu pravijo duhovnost in mislijo, da je krivoverno, če tega ne storiš.

Imamo tudi predstavo o Bogu in to idejo je ustvarila zavest, ali ne?

Idol je preko roke ustvarila zavest in tudi idejo o bogu - predstavo o nečem čudovitem, nečem, kar je treba častiti kot svet idol - je ustvarila in vtisnila v zavest zavest sama.

Tako ideja kot idol sta proizvod zavesti, ali ne?

Očitno torej nista Bog, kajti izmislila si ju je zavest.

V Evropi boste videli izrezljano podobo človeka, ki je gol pribit na križ; in to podobo častijo. Tukaj v Indiji počnemo podobne stvari na drugačen način. Pa naj bo v Indiji, Evropi ali Ameriki, molimo k predstavam, častimo ideje in počasi si zgradimo stvar, ki se imenuje religija - "duhovnost", ki si jo je izmislila zavest.

Vidite lahko, da nas je strah ostati sam.

Vedno hočemo, naj nam nekdo pomaga. V vaših letih hočemo, naj nam pomaga mama, oče ali stari starši, toda, ko odrastemo, še vedno hočemo, da nam nekdo pomaga, kajti življenje je težko; hočemo povečičanega očeta, avtoriteto, ki nas bo varovala in povedala, kaj naj storimo.

Iz strahu pred biti osamljen, pred biti nemočen, verjamemo v Boga, ki nam bo pomagal; vendar je vse to izmišljotina zavesti, ali ne? Ker nas je strah in hočemo biti vodeni in ker hočemo, naj nam nekdo pove, kaj je dobro in kaj slabo, si, ko odraščamo, vzgajimo religijo, ki nima veze z duhovnostjo.

Jaz čutim, da je duhovnost nekaj čisto drugega; in za najti resnično, moramo biti prosti vsega, kar si je izmislil človek.

Ali mi sledite?

Spoznati Boga, pomeni odkriti nekaj, kar je resnično; in zato moramo biti prosti namišljenih "duhovnih" pasti, ki si jih je človek natvezil.

Resničnost lahko spoznate le, če ste popolnoma prosti strahu, kar pomeni, da morate, ko odrastete in se soočite s svetom, biti sposobni inteligentno spoznavati, česa vas je strah; in le inteligenca vzame strahove iz omare vaše zavesti, se sooči z njimi in ne zbeži od njih.

Večino nas je strah biti sam.

Ali greste kdaj sami na sprehod? Zelo redko. Vedno hočemo družbo, ker hočemo klepetati, hočemo pripovedovati zgodbe. Neprestano klepetamo, klepetamo, klepetamo - torej nikoli nismo sami, ali ne?

Ko odrastemo in če se sprehajamo sami, odkrijemo veliko stvari. Spoznamo svoj način razmišljanja in pričnemo opazati stvari okoli nas - berača, neumneža, premeteneža, bogate in revne, pričnemo opazati drevesa, ptice, odsev svetlobe na listju.

Vse to lahko opazite, če se sprehajate sami. In ko se sprehajate sami, kmalu odkrijete, da vas je strah. In zato, ker nas je strah, smo si izmislili to stvar, ki se imenuje religija.

O Bogu in o poteh, ki vodijo do Njega so bile napisane knjige; toda njihova osnova je strah.

Dokler nas je strah, ne moremo spoznati ničesar resničnega. Če vas je strah teme, ne upate zapustiti varnosti svetlobe, zato se raje pokrijete čez glavo in zaspite. Za iti ven, za soočiti se in spoznati resničnost, morate torej biti prosti strahu, ali ne? Toda kot vidite, je biti prost strahu zelo težko.

Večina odraslih pravi, da si lahko svoboden le, ko si starejši, ko si nagrmediš znanja in se naučiš disciplinirati svojo zavest. Mislijo, da je svoboda nekje daleč proč, na koncu, ne na začetku. Toda svoboda mora obstajati od samega začetka, od najnežnejših let, drugače nikoli ne boste svobodni.

Ker so sami prestrašeni, lahko vidite, kako starejši disciplinirajo vas, kako vam govorijo, kaj je prav in kaj narobe. Ukazujejo vam, kaj morate in kaj ne smete; da se morate obnašati po mnenju drugih itd.

Veliko je načinov, da vas prisilijo v navade, v okvire, v vzorec; in temu rečemo disciplina. Ker ste mladi in prestrašeni, se vklopite; toda to vam ni v pomoč, kajti če se le vklopite, potem ne razumete.

Poglejmo sedaj še z druge strani.

Če ne bi bili ukročeni, če vas ne bi nadzorovali, zatirali, ali bi počeli, kar imate radi? Ali bi počeli, kot se vam zahoče, če vam nihče ne bi povedal, kaj naj bi počeli?

Sedaj najbrž bi, ker ste navajeni, da vas krotijo, prisiljujejo, zatirajo, ukalupljajo; in vaš odziv bi bilo golo nasprotovanje.

Toda recimo, da bi se od otroštva, od samega začetka vašega izobraževanja, učitelj pogovarjal z vami in vam ne bi ukazoval, kaj morate početi - kako bi se odzvali tedaj? Če bi vam učitelj od samega začetka s svojim odnosom potrjeval, da je svoboda na začetku in ne nekaj, kar dosežeš tik pred smrtjo, kaj bi se zgodilo?

Težava nastane, ker za biti svoboden potrebuješ veliko inteligence; in ker še ne veste, kaj pomeni biti svoboden - svoboden v početju nečesa, kar resnično rad počneš - je naloga učitelja, da vam pomaga odkriti pota inteligence. Inteligenca je tista, ki prinese prostost- neprestrašenost.

Vse dokler obstaja strah, si vedno izmišljate načine discipliniranja: "Storiti moram to in ne onega; moram verjeti; moram se prilagoditi; moram moliti" itd. Takšna samodisciplina je rojena v strahu in kjer je strah, ni inteligence.

Izobrazba v polnem pomenu besede torej ni le stvar prebranih knjig, narejenih izpitov in dobre službe.

Izobrazba je popolnoma drugačen proces. Širi se od trenutka, ko se rodite, do trenutka, ko umrete. Lahko, da preberete brezštevilo knjig in postanete zelo razumni, toda mislim, da golo razumarstvo ni znak inteligence. Če ste le razumni, zamudite velik del življenja.

Pomembno je, da najprej ugotovite, česa se bojite; da spoznate in ne pobegnete stran od spoznanja. Ko je vaša zavest prosta vseh zahtev, ko ni nič več zavistna, ko ničesar več ne zbira, le tedaj lahko spoznate, kaj je Bog.

Bog ni tisto, čemur ljudje pravijo Bog. Bog je nekaj popolnoma drugega - nekaj, kar oživi v vas, ko spregledate strah - ko ste brez strahu.

Oživitev duhovnosti je torej resnični namen izobrazbe, ali ne?

Duhovnost ni produkt tega, kar verjamemo in kar ne verjamemo, ni produkt ritualov ali oklepanja praznoverja; duhovnost je proces samoizobrazbe na poti spoznavanja, v katerem naše življenje postane nenavadno bogato in ni več polno strahu in dvočnosti.

In le duhovna bitja lahko ustvarijo nov svet.

Politični in verski voditelji pravijo, da je stvarjenje novega sveta v rokah mladih.

Ali niste slišali tega?

Verjetno večkrat. Toda, ne izobražujejo vas v svobodo; a le svoboda lahko ustvari nov svet. Odrasli vas vzgajajo v vzorce svojih lastnih idej - in z njimi so ustvarili gromozansko zmedo. Pravijo da ste vi, prihajajoča generacija, tisti, ki morate ustvariti nov svet; toda istočasno vas vtaknejo v kletko, ali ne?

Povedo vam, da se morate čutiti Indinci, Parsi, to ali ono - in če sledite njihovim idejam, boste neobhodno ustvarjali točno takšen svet, kot je sedanji.

Nov svet lahko ustvarite le, če ustvarjate iz svobode, ne pa iz strahu, ne iz praznoverja, niti na podlagi idej o novem svetu, ki jih pripovedujejo drugi. Vi, ki ste mladi, ki ste prihajajoča generacija, lahko prinesete popolnoma drugačno vzdušje v svet le, če vas izobrazijo v neujetost, če vas ne silijo v početje nečesa, kar ne ljubite ali ne razumete.

Zato je tako zelo pomembno, ko ste mladi, da ste pravi revolucionarji - kar pomeni, da ničesar ne sprejmete slepo, temveč se sami poglobljate in spoznavate, kaj je resnica. Le tako lahko ustvarite novo vzdušje. Drugače boste, čeprav boste mogoče to imenovali z drugim imenom, podaljševali isti stari svet bede in uničevanja, kakršen je do danes vedno bil.

Toda, kaj se vam navadno zgodi, ko ste mladi?

Deklice se poročijo, imajo otroke in počasi ovenejo. Dečki morajo, ko odrastejo, služiti za preživljanje, torej se vpnejo v službe in se torej morajo prilagoditi; prisiljeni so slediti določen poklic, pa naj jim je to všeč, ali ne? Poročene in zaskrbljene za otroke jih posrka "odgovornost", zato morajo ubogati, kar jim je zapovedano. Energija upornosti, radovednosti, energija notranje nuje po spoznavanju usahne in vse revolucionarne ideje o stvarjenju novega sveta se

sesujejo, kajti življenje jim postane pretežko.

Morajo hoditi v službo, imajo šefa, za katerega morajo storiti to in ono; in počasi je vzdušje zanimanja, vzdušje upornosti in navdušenje za stvarjenje novega načina življenja, popolnoma uničeno.

Zato je tako zelo pomembno imeti duh upornosti od samega začetka, od otroštva dalje. Vidite lahko, da duhovnost pomeni upornost z namenom spoznati Boga, kar pomeni samostojno spoznavanje resnice.

Duhovnost ni golo sprejetje tako-imenovanih svetih knjig, pa naj bodo še tako starodavne in čaščene.

Učenec: V vaši knjigi "O izobrazbi" pravite, da je moderno izobraževanje popolna polomija. Ali mi lahko to razložite?

Krishnamurti: Ali mar ni polomija?

Ko greste na cesto, vidite bogataša in reveža. Če se ozrete naokrog, lahko po celem svetu vidite, kako se tako-imenovani izobraženi ljudje prepirajo, borijo, ubijajo med sabo. Znanstveno znanje je toliko napredovalo, da bi lahko zagotovili dovolj hrane, oblek in življenskega prostora za vse ljudi sveta, pa vendar se to ne zgodi.

Politiki in drugi voditelji po svetu so izobraženi ljudje, ali ne? Imajo razne nazive, diplome, našitke in svečane halje. So doktorji in znanstveniki, pa vendar niso ustvarili svet, v katerem bi človek živel srečno.

Moderno izobraževanje je torej napačno, ali ne?

In, če ste zadovoljni s takšno izobrazbo, boste iz življenja še naprej delali strašansko zmedo.

Učenec: Ali mi lahko poveste, zakaj naj se ne bi vklopili v načrte naših staršev, saj hočejo, da smo dobri?

Krishnamurti: Zakaj naj bi se vklopili v načrte svojih staršev, pa naj bodo še tako pomembni in vzvišeni? Vi niste le glina, ki jo je treba prilagoditi kalupu.

In če se pustite oblikovati, kaj se zgodi z vami?

Postanete tako imenovani "dobri" dečki in "pridne" deklice; in kaj potem? Ali veste, kaj pomeni biti dober?

Biti dober ne pomeni le golo uboganje družbe ali staršev. Dobrota je nekaj popolnoma drugega, ali ne?

Dobrota se rodi le, ko ste inteligentni, ko ljubite, ko ste brez strahu. Ne morete biti dobri, če vas je strah. Lahko postanete spoštovani, če ubogate, kar vam ukazuje družba - in družba vam zato da priznanje, pravi, da ste "dober" človek. Toda, biti spoštovan še ne pomeni biti dober.

Lahko vidite, da se, ko smo mladi, nočemo prilagoditi tej družbi, toda istočasno si želimo biti dobri. Hočemo biti prijazni, nežni, hočemo biti pozorni in početi plemenite stvari; toda ne razumemo, kaj vse to pomeni, zato postanemo "dobri", ker nas je strah.

Starši nam rečejo: "Bodi priden-dober!" in večina nas je "dobrih", toda takšna

"dobrota" je le uboganje, golo prilagajanje njihovim načrtom, ki jih imajo z nami.

Učenec: Pravite, da je moderna izobrazba napačna.

Ali torej mislite, da bi politiki, če ne bi bili izobraženi, lahko ustvarili boljši svet?

Krishnamurti: Nisem prepričan, da ne bi mogli ustvariti boljšega sveta, če ne bi bili izobraževani na dandanašen način.

Kaj pomeni vladati ljudem?

To je namreč tisto, kar naj bi politiki počeli - vodili ljudi. Toda, politiki so ambiciozni, pohlepni. Hočejo moč, položaj, hočejo biti spoštovani, hočejo biti voditelji, hočejo biti prvi. Nikoli ne razmišljajo o ljudeh, razmišljajo le o sebi, o svoji stranki, ki je le podaljšana roka njih samih.

Človeška bitja so človeška bitja, pa naj živijo v Indiji, v Nemčiji, v Rusiji, v Ameriki ali na Kitajskem; toda vidite lahko, da ima z razdvajanjem ljudi na različne "domovine" več politikov lahko "dobre" službe, torej jih ne zanima razmišljanje o svetu kot celoti.

So "izobraženi", torej znajo čitati, znajo se pripraviti in v nedogled govoriti o tem, kakšen naj bi bil "dober državljan" - toda sami morajo biti na privilegiranem mestu. Razdvajati svet in ga porivati v vojno - ali temu lahko rečemo "izobraženost"?

Toda politiki niso osamljeni v tem početju; vsi to počnemo.

Nekateri ljudje hočejo vojno, ker jim prinaša dobiček. Torej niso le politiki tisti, ki morajo biti deležni pravilne izobrazbe.

Učenec: Kakšna je torej vaša ideja o pravilnem izobraževanju?

Krishnamurti: Pravkar sem vam govoril o tem. Poglejte, še enkrat vam bom predočil.

Duhovno bitje ni nekdo, ki časti predstavo o Bogu, ki jo je ustvaril razum, temveč nekdo, ki se resnično pogloblja v to, kaj je resnica, kaj je Bog; in takšen človek je resnično izobražen.

Mogoče sploh ne hodi v šole, lahko da nima nobene knjige, mogoče sploh ne zna brati; toda osvobaja sebe strahu, samoljubja, sebičnosti, ambicij.

Izobraževanje torej ni le proces pomnjenja, čitanja, računanja, grajenja mostov, znanstvenega raziskovanja, z namenom najti nov način uporabe atomske energije in podobnega. Namen izobraževanja je prvenstveno pomagati človeku osvoboditi se svoje majhnosti in neumnih ambicij. Vse ambicije so neumne, omejene - ne obstaja veličastna ambicija, ker je ambicija pohlep. Izobraževanje torej vsebuje tudi pomoč učencu, da zraste v svobodo brez strahu, ali ne?

Učenec: Kako lahko človeka izobrazimo na tak način?

Krishnamurti: Ali vi nočete biti izobraženi na takšen način?

Učenec: Toda kako?

Krishnamurti: Najprej se vprašajte, ali resnično hočete biti izobraženi na takšen način. Ne sprašujte kako?!, temveč sledite spoznanju, da hočete biti izobraženi na tak način. Če je v vas ta poriv močan, ga boste, ko odrastete, pomagali

ustvariti tudi v drugih, ali ne?

Poglejte.

Če resnično radi igrate določeno igro, kmalu najdete še koga, da se igra z vami.

Če podobno čutite neobhodnost biti izobraževani na način, o katerem se pogovarjamo, potem boste pomagali ustvariti šolo s pravimi učitelji, ki bodo prispevali k vzgoji te vrste.

Toda večina si v resnici ne želi takšne izobrazbe, zato pravimo: "Kako lahko pridemo do nje?" Iščemo nekoga, ki nam bo povedal odgovor.

Toda če vsi vi - vsi učenci, ki ste prisluhnil in tudi učitelji - želite takšno izobraževanje, potem ga boste pričeli oživljati; in ga oživili.

Poglejte preprost primer. Veste, kaj je žvečilni gumi, ali ne?

Če si želite žvečilnih gumijev, jih proizvajalec proizvaja, če pa jih nočete, proizvajalec propade. Če podobno, na drugem nivoju, vsi vi rečete: "Hočemo pravilno izobraževanje, nočemo tega telefonskega izobraževanja, ki vodi le v organizirano ubijanje" - če rečete tako in tudi resnično čutite to, boste oživili pravi način izobraževanja.

Toda vidite lahko, da ste še zelo mladi, prestrašeni in zato je pomembno, da vam pri ustvarjanju takšnega izobraževanja pomagamo.

Učenec: Če hočem pravo izobrazbo, ali za to potrebujem učitelja?

Krishnamurti: Seveda. Potrebujete učitelja, da vam pomaga, ali ne? Toda kaj pomeni pomoč?

Na tem svetu ne živite sami, ali ne?

Obstajajo tudi vaši prijatelji -učenci, vaši starši, poštar, človek, ki raznaša mleko - vsakdo je neobhoden, vsi si med seboj pomagamo živeti na tem svetu. Če pa rečete: "Učitelj je svet, on je na enem nivoju in jaz sem na drugem", potem takšna pomoč sploh ni pomoč.

Učitelj pomaga le, če ne uporablja učenja za zadovoljevanje svoje nečimrnosti ali kot sredstvo svoje varnosti. Če ne poučuje zato, ker ne zna početi nič drugega, če torej uči, ker resnično uči rad, potem bo pomagal učencu odrasti brez strahu. To pomeni: nobenih izpitov, nobene primerjave, nobenih ocen.

Če hočete oživiti pravilen način izobraževanja, potrebujete takšne učitelje, ki vam bodo pri tem pomagali. Torej je zelo pomembno, da so tudi učitelji sami pravilno izobraženi.

Učenec: Če so vse ambicije neumne, kako potem človek lahko napreduje?

Krishnamurti: Ali veste, kaj pomeni napredek? Bodite sedaj potrpežljivi in spustimo se v ta problem počasi.

Kaj je napredek?

Ali ste kdaj razmišljali o tem? Ali ni napredek, če lahko z letalom pridete v Anglijo v nekaj urah, namesto da z ladjo potujete štirinajst dni? Iznajdba hitrejših sredstev transporta in komunikacij, iznajdba večjih topov, "boljših" in hitrejših načinov uničevanja drug drugega, izničenje tisočev ljudi z eno samo bombo, namesto pobijanje enega za drugim s puščico - temu pravimo napredek, ali ne?

V tehnološkem smislu se je torej zgodil velik napredek, toda, ali smo napredovali

še na kakšen drug način?

Ali smo ustavili vojne?

Ali smo ljudje bolj prijazni, bolj ljubeči, bolj radodarni, bolj modri, manj kruti?

Ni vam treba pritrditi ali zanikati, opazujte le dejstva. Znanstveno in fizično smo naredili ogromen napredek; toda notranje smo na mrtvi točki, ali ne?

Za večino nas je izobraževanje le podaljševanje ene noge tripoda, zato smo brez ravnotežja; pa vseeno govorimo o napredku, vsi časopisi so polni tega.

Učenec: Imam prijateljico, ki sovraži svoje starše, ker so jo ločili od osebe, katero ljubi. Kako ji lahko pomagam?

Krishnamurti: To je zelo težko vprašanje, ali ne?

Veste, da življenje ni lahko in delčki so lahko zelo kruti. Obstajajo neobčutljivi starši, ki nikoli ne začutijo in ne občutijo svojih otrok. Če se že zanimajo zanje, hočejo, da jih le-ti ubogajo, da jih posnemajo, da izpolnujejo vse starševske želje. S tem počasi gradijo v otroku upornost, ali ne?

Če je oče slučajno inteligenten in mati vztraja v neumnostih, kadar ni očeta v bližini ali obratno, se v otroku rodi upornost, nasprotovanje enemu ali drugemu.

Mogoče lahko pomagate svoji prijateljici s tem, da ste bolj razumevajoči, bolj ljubeznivi in da ji na prijazen način razložite določene stvari, o katerih smo se vi in jaz pogovarjali in ki ste jih spoznali.

Vidite lahko, da v trenutku, ko zamerite, ko zasovražite nekoga, to prizadane vas veliko bolj, kot osebo, ki je ne marate, kajti to čustvo je kot rana v vaši notranjosti, ki vas razžira.

Toda zelo težko je otroku, mlademu človeku to razumeti.

Otroci so polni domislic, polni veselih iger - in takšni naj bi tudi bili. Če pa jih starši silijo v določen vzorec ali kalup, ustvarjajo v otroku strašanski odpor, slepo nasprotovanje, energijo, ki se bo znesla nad nekom, ko bo otrok odrasel.

Če ste pričeli spoznavati resnico povedanega, se lahko o tem pogovorite s svojo prijateljico in ji mogoče pomagate v tem, da se ne bo zaprla v obzidje sovraštva in slepega nasprotovanja.

Učenec: Kakšna je definicija študenta?

Krishsimurti: Zelo lahko je najti definicijo, ali ne?

Vse kar morate storiti je, da odprete slovar na pravi strani in dobili boste odgovor. Toda to ni takšna definicija, ki bi jo vi radi, ali ne? Hočete se pogovarjati o tem, hočete zaznati, kaj beseda študent resnično pomeni.

Ali je pravi študent tisti, ki položi izpite, dobi službo in zapre vse knjige?

Biti študent pomeni spoznavati življenje, ne pomeni le čitanje obveznih knjig po učnem načrtu; vključuje sposobnost opazovanja celotnega življenja, ne le določene stvari ob določenem času. Študent sigurno ni nekdo, ki veliko čita, temveč nekdo, ki je sposoben opazovati celostno gibanje življenja, notranjega in zunanjega, brez da reče: "To je prav, to je narobe".

Če nekaj obsojate, ne spoznavate, ali ne?

Da spoznavate, morate opazovati-proučevati brez obsojanja, brez primerjave.

Če vas primerjam z nekom drugim, ne spoznavam vas, ali ne?

Če vas primerjam z vašim mlajšim bratom ali starejšo sestro, je torej pomembnejši vaš brat ali sestra; torej ne spoznavam vas.

Toda, celotno naše izobraževanje je primerjanje.

Neprestano primerjate sebe ali nekoga drugega z nekom tretjim - z gurujem, z idealom, s svojim očetom, ki je zvit, s politiki itd. Ta proces primerjave in obtoževanja vam prepreči vsako učenje, vsako spoznavanje.

Pravi študent je torej tisti, ki opazuje vse dogajanje življenja, tako notranje kot zunanje, brez primerjave, strinjanja ali obtoževanja. Ni sposoben le znanstvenega raziskovanja, temveč je sposoben spoznavati tudi delovanje svoje lastne zavesti, svojih lastnih občutkov - kar je veliko težje, kot videti znanstveno dejstvo. Za spoznavanje delovanja svoje lastne zavesti potrebujemo globok vpogled, poglobljanje brez obtoževanja.

Učenec: Rekli ste, da so vsi idealisti dvoličneži. Komu pravite idealist?

Krishnamurti: Ali ne veste, kaj je idealist?

Če sem nasilen, lahko rečem, da je moj ideal nenasilnost; toda dejstvo, da sem nasilen, ostaja.

Ideal je nekaj, kar upam, da bom sčasoma dosegel. Trajalo bo leta, da bom postal nenasilen; in v tem času ostajam nasilen - to je dejstvo. Ker sem nasilen, se ves čas trudim, da bi bil nenasilen, kar je neresnica - ali to ni dvoličnost?

Namesto da bi spoznal, spregledal in razblinil svoje nasilje, poskušam postati nekaj drugega. Človek, ki poskuša postati nekaj drugega, kot je v resnici, je očitno dvoličnež.

To je tako, kot bi si nadel masko in rekel, da sem drugačen, toda za masko sem še vedno stari jaz. Če pa se poglobim v celoten problem nasilja in ga spoznam, potem imam možnost postati prost nasilja.

Ko ste mladi vas radovednost vodi v spoznavanje celote. Hočete vedeti, zakaj sije sonce, kaj so zvezde, hočete vedeti vse o luni in svetu okoli vas. Ko pa odrastemo, znanje postane le zbirka podatkov brez vsakega občutka. Postanemo specialisti. Veliko znamo o tem ali onem in zelo malo pozornosti poklanjamo stvarim okoli nas- beraču na ulici ali bogatašu v limuzini.

Če hočemo spoznati, zakaj obstajajo bogataši in reveži na tem svetu, lahko

najdemo za to razlago. Za vsako stvar obstaja razlaga in razlage večino nas zadovoljijo.

Isto velja za duhovnost.

Zadovoljimo se z razlagami in sposobnost razlaganja imenujemo znanje.

Ali je to tisto, čemur rečemo izobrazba?

Ali se učimo opazovati, raziskovati, spoznavati ali le prosimo za razlage, definicije, zaključke z namenom, da lahko pošljemo našo zavest na spanje in nam samim ni treba raziskovati naprej?

Naši starši nam mogoče razložijo vse, toda ob tem naše zanimanje navadno ugasne. Ko odraščamo, življenje postaja bolj in bolj zapleteno in težko. Toliko stvari je, ki bi jih morali spoznati, toliko bede in trpljenja; in ko vidimo vso to zapletenost, mislimo, da bodo razlage rešile vse probleme.

Nekdo umre in z razlago odstranimo problem. Trpljenje omrtvimo torej z razlago. Mogoče se upiramo ideji vojne, ko smo mladi, ko pa postanemo starejši, sprejmemo razlago oziroma opravičilo vojne; in naša zavest postane neobčutljiva.

Zato se, ko smo mladi, ne smemo zadovoljiti z razlago, temveč spoznati, kako postati inteligenten in sami spoznavati resničnost; toda ne moremo postati inteligentni, če nismo svobodni.

Povedano nam je, da svoboda pride, ko smo stari in modri, toda neobhodno moramo biti svobodni, ko smo še zelo mladi - ne svobodni, da bi delali, kar se nam zljubi, temveč svobodni v spoznavanju svojih lastnih nagonov in potreb. Obstajati mora svoboda, v kateri ni strahu; toda ne moremo biti prosti strahu skozi razlago.

Zavedamo se smrti in strahu pred smrtjo.

Ali s tem, da razložimo smrt, lahko spoznamo, kaj je umiranje in se osvobodimo strahu pred smrtjo?

Ko odrastemo, moramo imeti sposobnost preprostega mišljenja.

Kaj je preprostost?

Kdo je preprosta oseba? Človek, ki živi življenje puščavnika in ki ima zelo malo imovine - ali je resnično preprost?

Ali ni preprostost nekaj popolnoma drugega?

Preprostost je čistost razuma in srca.

Večina nas je zelo zapletenih, imamo nešteto hotenj in želja.

Vi, na primer, hočete napraviti izpit, hočete dobiti dobro službo, imate ideale in želite razviti dober karakter itd. Zavest ima tako veliko zahtev; ali to pripomore k preprostosti?

Ali ni pomembno to spoznati?

Zapletena zavest ne more spoznati resnice ničesar, nikoli ne more najti, kaj je resnično - in to je naš problem. Od otroštva nas zapletajo, vzgajajo v prilagajanje in ne znamo oklestiti zapletenosti v preprostost. Toda le popolnoma preprosta in neposredna zavest lahko zazna, kar je resnično, kaj je resnica. Znamo vedno več

in več, toda naša zavest ni nikoli preprosta, a le preprosta zavest je lahko ustvarjalna.

Kadar slikate drevo - kaj je tisto, kar v resnici slikate?

Ali slikate le obliko drevesa, kot ga vidite- z listi, vejami, deblom? Posnemate vsak detajl ali slikate iz občutka, ki ga je drevo prebudilo v vas?

Če vam drevo nekaj govori in če slikate iz tega notranjega zaznavanja, bo slika, ki jo slikate, sad velike preprostosti, čeprav je vaš občutek lahko zelo zapleten.

Zelo je pomembno, da, ko ste mladi, ohranite vašo zavest preprosto-neomadeževano, čeprav so vam pri roki vsi podatki, ki jih potrebujete.

Učenec: Če bi bili vsi mi pravilno izobraževani, ali bi bili prosti strahu?

Krishnamurti: Zelo je pomembno biti prost strahu, ali ne? In ne morete odpustiti strahu, razen s pomočjo inteligence. Najprej torej ugotovimo, kako postati inteligen, potem bomo vedeli tudi, kako razbliniti strah. Če lahko začutimo, kaj pomeni biti inteligen, bomo vedeli tudi, kako odpustiti strah.

Strah je vedno v odnosu na nekaj, sam po sebi ne obstaja.

Obstaja strah pred smrtjo, strah pred boleznijo, strah pred izgubo, strah pred starši, strah pred tem, kaj bodo rekli sosede itd. Vprašanje torej ni, kako se osvoboditi strahu, temveč, kako prebuditi inteligenco, s katero se bomo soočili s strahom, ga spregledali, ga odpustili in šli onkraj njega.

Kako nam izobraževanje lahko pomaga, da postanemo inteligentni?

Kaj je inteligenca? Ali je to sposobnost položiti izpite, zvitost?

Lahko prečitata ogromno knjig, srečujeta pomembne ljudi, imata veliko sposobnosti, toda ali vas vse to napravi inteligentne?

Ali pa je inteligenca nekaj, kar se rodi le, ko postanete celotni?

Sestavljeni smo iz več delov.

Včasih smo polni spominov, ljubosumni, nasilni in drugič smo ponižni, razmišljujoči, mirni. V različnih trenutkih smo različna bitja; nikoli nismo celotni, nikoli združeni v celoti, ali ne?

Če ima človeško bitje veliko želja, se notranje razdeli na več bitij.

Problemu moramo pristopiti s preprostostjo.

Vprašanje je torej, kako postati inteligen, da bomo lahko odpustili strah.

Če bi od najnežnejšega otroštva vse vaše probleme, ki ste jih imeli, s starši preučili tako, da vaše razumevanje ne bi bilo le besedno, temveč bi vam omogočilo zaznavanje celotnega življenja celotno, bi tako izobraževanje prebudilo v vas inteligenco in očistilo vašo zavest strahu.

Učenec: Rekli ste, da biti ambiciozen pomeni biti neumen in krut. Ali je torej kruto in neumno imeti ambicijo po pravem načinu izobrazbe?

Krishnamurti: Ali ste ambiciozni? Kaj je ambicija?

Če hočete biti boljši od drugega, dobiti boljše ocene - temu sigurno lahko rečemo ambicija. Mali politik je ambiciozen v želji postati velik politik; toda ali je

ambicioznost, če hočete biti prav izobraženi?

Ali ste ambiciozni, če počnete nekaj, kar delate radi?

Če pišete ali rišete - ne zaradi pomembnosti, temveč zato, ker to delate s srcem - to gotovo ni ambicija. Ambicija se rodi, ko se primerjate z drugimi pisatelji in slikarji, kadar hočete napredovati. Ambicije torej ni, če počnete nekaj, kar resnično počnete z ljubeznijo.

Učenec: Če nekdo hoče najti resnico ali mir, postane sannyasi. Torej je sannyasi preprost človek?

Krishnamurti: Ali je nekdo, ki išče mir, preprost človek?

Ali to, da postaneš sannyasi ali sadhu ali puščavnik, pomeni, da si preprost?

Mir gotovo ni proizvod zavesti.

Če si želim miru in poskušam odstraniti iz zavesti vse misli nasilja, ali mi bo to prineslo mir? Če imam veliko želja in si rečem, da ne smem imeti nobene želje več, ali bom miren?

V trenutku, ko nekaj želiš, si v nasprotju, v borbi; in edino, kar pripomore k preprostosti, je lastno spoznanje celotnega dejstvovanja želje.

Učenec: Če smo vzgajani pravilno, smo prosti strahu; in če smo vzgajani napačno, smo polni strahov. Ali je to res?

Krishnamurti: Očitno je to res, ali ne? Ali nas ni strah tega ali onega? Vse nas je nečesa strah - javnega mnenja, smrti, bolezni. To je očitno dejstvo.

Učenec: Če nas je, kot pravite, vse strah, potem ne obstajajo ne svetniki in ne heroji. Ali potem na svetu ni velikih ljudi?

Krishnamurti: To je le golo logično razumarstvo, ali ne? Zakaj bi nas zanimali veliki ljudje, svetniki, heroji?

Pomembno je le, kaj ste vi. Če vas je strah, boste ustvarjali umazan svet. To je pravi problem in ne veliki ljudje.

Učenec: Rekli ste, da je razlagati slabo. Mi vsi smo sem prišli, da slišimo razlago. Ali je to slabo?

Krishnamurti: Nisem rekel, da je razlagati slabo, rekel sem, da nikoli ne smete biti zadovoljni z razlago.

Učenec: Kakšna je vaša ideja o prihodnosti Indije?

Krishnamurti: Jaz nimam nobene ideje, sploh nikakršne ideje. Mislim, da Indija kot Indija ni posebno pomembna. Pomemben je le svet.

Povsod, na Kitajskem ali na Japonskem, v Indiji, Angliji ali Ameriki, vsi ljudje govorijo: "Moja dežela je pomembna!", nihče pa ne razmišlja o svetu kot celoti. Zgodovinske knjige so vse polne ponavljajočih se vojn.

Če pričnemo sebe spoznavati kot človeška bitja, se bomo mogoče prenehali pobijati med seboj in prenehali z vojnami, toda dokler smo nacionalisti in razmišljamo le o "svoji domovini", bomo še naprej ustvarjali strašen svet.

Če spoznamo, da je to naša Zemlja, naš Svet, ga bomo zgradili na novo; če pa bomo še naprej razmišljali kot Indijci, Nemci ali Rusi in vse druge smatrali za tujce, potem ne more biti miru; in ne moremo ustvariti novega sveta.

Učenec: Rekli ste, da je na tem svetu zelo malo velikih ljudi. Kaj ste potem vi?

Krishnamurti: Ni pomembno, kaj sem jaz. Pomembno je spoznati resnico ali lažnost tega, kar se tukaj pogovarjamo.

Če mislite, da je to in to pomembno, ker je ta in ta tako rekel, potem v resnici ne slišite, ne poskušate sami spoznati resnice in laži.

Toda, vidite lahko, da nas je večino strah, da bi sami spoznavali resnično in lažno, zato le sprejemamo, kar reče nekdo drug. Pomembno se je spraševati, opazovati; in nikoli ničesar slepo sprejeti.

Na nesrečo večina nas posluša le tiste, ki jih imenujejo veliki ljudje, uveljavljene avtoritete, Upanišade, Gito, Biblijo ali kaj podobnega.

Nikoli ne prisluhujemo pticam, valovanju morja ali beraču. Tako zamudimo tisto, kar pravi berač, čeprav je v njegovem govorjenju morda resnica, medtem ko je v besedi bogataša ali avtoritete ni.

Učenec: Knjige čitamo iz radovednosti. Ali vi, ko ste bili mladi, niste bili radovedni?

Krishnamurti: Ali mislite, da boste zgolj z čitanjem knjig sami spoznali, kaj je resnica? Ali odkrijete kaj novega s tem, da ponavljate, kar je rekel nekdo drug? Ali pa spoznavate le, kadar raziskujete, dvomite, se nikoli ne zadovoljite z odgovorom in se odgovora nikoli ne oklenete?

Veliko ljudi prebira ogromno knjig o filozofiji in to branje oblikuje njihovo zavest, kar jim otežuje samostojno spoznavanje, kaj je resnično in kaj lažno. Če je zavest že oblikovana, vkalupljena, lahko spozna resnico le z veliko težavo.

Učenec: Ali naj nas ne skrbi prihodnost?

Krishnamurti: Kaj misliš z besedo prihodnost? Dvajset ali petdeset let od sedaj?

Ali to razumeš pod prihodnost?

Prihodnost, ki je oddaljena več let, je zelo negotova, ali ne?

Ne veste, kaj se bo v prihodnosti zgodilo, kakšen smisel ima torej, da nas skrbi? Lahko da bo vojna, epidemija; karkoli se lahko zgodi, torej je prihodnost zelo nevarna, neznan.

Sedanost, to je danes, je zelo pomembna in ne jutri ali to, kar se bo zgodilo čez dvajset let. Pomembno je, kako živite sedaj, kaj sedaj mislite in počnete; in za razumevanje sedanosti potrebujemo veliko občutljivosti, inteligence.

Učenec: Ko smo mladi, smo zelo igrivi in ne vemo vedno, kaj je dobro za nas.

Če svetuje oče sinu v sinovo dobro, ali naj sin ne bi sprejel očetovega nasveta?

Krishnamurti: Kaj vi mislite?

Kot oče moram najprej spoznati, kaj moj sin resnično z ljubeznijo počne v

svojem življenju, ali ne? Ali starši dovolj zaznavajo, občutijo in upoštevajo svojega otroka, da mu lahko svetujejo? Ali se starši poglobljajo v otroka? Kako naj starši, ki nimajo časa opazovati otroka, svetujejo otroku? Zelo lepo se sliši, ko rečemo, naj bi starši vodili svoje otroke; toda če oče ne občuti svojega sina, kaj potem?

Otrok ima svoje lastne talente in vrline, ki jih moramo spoznavati, ne le od časa do časa, temveč skozi celo otroštvo.

Učenec: Zadnjič ste rekli, da je idealist dvoiličnež, hinavec.

Če hočemo zgraditi most, moramo najprej imeti idejo o njem. Ali torej ni potrebno imeti tudi idejo o novem svetu?

Krishnamurti: Imeti idejo o mostu, ki ga hočete zgraditi, je nekaj popolnoma drugega, kot imeti psihološko idejo. Materialna ideja in psihološka ideja sta seveda dve različni ideji.

Učenec: Če je naše prizadevanje usmerjeno v blagostanje ene dežele, ali ne pripomoremo k blagostanju celega sveta? Ali je ciljati na blagostanje celega človeštva sploh v dosegu preprostega človeka?

Krishnamurti: Če iščemo blagostanje ene dežele na račun druge dežele, to vodi v imperializem in izkoriščanje. Dokler razmišljamo v okviru le ene same dežele, bomo neobhodno ustvarjali nasprotja in vojne.

Ko vprašate, če je v dosegu preprostega človeka ciljati na blagostanje celega človeštva, vas vprašam, kaj si predstavlate pod "preprostim človekom"?

Ali midva nisva preprosta človeka? Kaj je na nama neobičajno?

Vsi mi smo običajni, preprosti ljudje, ali ne? Ali smo zato, ker nosimo čiste obleke, nosimo čevlje ali posedujemo avto, ali smo zato drugačni od tistih, ki so bos?

Vsi smo običajni in če resnično to spoznate, potem boste lahko napravili revolucijo. Ena osnovnih napak sedanje izobrazbe je ta, da nam vzgaja občutek vzvišenosti, da nas postavlja nad tako-imenovanega reveža.

Mislim, da se zelo redko zgodi, da potem, ko zapustimo šolo, najdemo v življenju srečo. Ko boste odšli od tukaj, boste soočeni z nenavadnimi problemi, s problemom vojne, s problemom osebnih medčloveških odnosov, s problemom državljanstva, problemom religije in z večno razdvojenostjo, ki jo plodi družba; in mislim, da bi bila napačna vzgoja, če vas ne bi usposobila za soočenje z vsemi temi problemi in vam omogočila ustvarjati resničnejši in srečnejši svet.

Gotovo je namen izobraževanja, posebno v šoli, kjer imate možnosti ustvarjalnega delovanja, pomagati učencem, da se izognejo pastem družbe in okolja, ki jim zožijo zavest in torej omejuje širino njihovega pogleda in veselja. Zdi se mi, da bi morali tisti, ki vstopate na višje šole, že razumeti večino problemov, katere srečujemo.

Zelo pomembno je, posebno v svetu, v katerega vstopate in s katerim se boste soočili, da imate nenavadno čisto zaznavo, a takšne občutljivosti ne morete vzgojiti z zunanjimi pritiski ali preko knjig. Pride sama, ko postanemo zavestni vseh teh problemov in smo sposobni soočenja z njimi, ne na osebnem ali kakem omejenem nivoju, kot na primer Američan ali hindujec ali kristjan ali komunist, temveč kot človeško bitje, ki je sposobno nositi odgovornost videnja vrednosti stvari, kakršne so v resnici; in jih ne prevajati skozi določene ideologije ali vzorce mišljenja.

Ali ni pomembno, da izobraževanje pomaga sleherniku do globokega spoznavanja in sposobnosti soočanja s problemi človeštva; in mu ne poda le znanja in tehnične sposobnosti?

Kajti vidite lahko, da življenje sploh ni lahko.

Lahko da ste spoznali trenutke sreče, trenutke ustvarjalnosti, trenutke uvida, toda ko boste zapustili šolo, boste padli v metež, ki vas lahko ujame. Omejili vas bodo osebni odnosi, odnosi z družbo, strahovi in neizbežen pohlep po uspehu.

Mislím, da je ambicija prekletstvo človeka.

Ambicija je oblika pohlepa, egoističnega zanimanja, samoomejitve in zato pogojuje dvoličnost zavesti. Živeti neambiciozno v svetu polnem pohlepa pomeni resnično ljubiti nekaj samo po sebi, ne da bi v tem iskali uspeh ali nagrado; kar je težko, kajti celoten svet, vsi prijatelji, sorodniki, vsakdo se bori za uspeh, za izpolnitev praznine v sebi, vsakdo hoče postati pomemben. Spoznanje vsega tega, prostost vseh ambicij in ukvarjanje z nečem, kar v resnici rad počneš - ne glede na to, kaj to pač je, pa če je še tako nepriznано - vse to skupaj, mislim, prebudi duh veličine, ki nikoli ne išče potrditve, nagrade. Počne nekaj zaradi samega početja in zato ima moč in vrlino, ki je ni moč ujeti v dvoličnost.

Mislím, da je zelo pomembno spoznati te stvari, dokler ste mladi; kajti revije, časopisi, televizija in radio neprestano vzpodbujajo čaščenje uspeha in s tem vzpodbujajo pohlep, cilje in tekmovalnost; pogojujejo torej v dvoličnost zavesti. Če ste ambiciozni, se le prilagajate določenemu vzorcu družbe, pa naj bo to v Ameriki, Rusiji ali Indiji; in zato živite le na površinskem nivoju.

Zelo se mi zdi pomembno, da se ne spustite v borbo s svetom in da ne upognete glavo pred njim, ko zapustite šolo in greste naprej v življenje, temveč da se soočite s svetom in ga z občutljivostjo in veliko notranjo močjo spoznavate takšnega, kot je v resnici, spoznate njegovo resnično vrednost, vrednote in pomen; in tako prenehate podaljševati zmedo človeštva.

Mislím torej, da bi prava šola preko svojih učencev prinesla svetu poživitev, saj ta svet potrebuje oživljenje, ker je v obupnem stanju. In oživljeni smo le tedaj, ko kot posamezniki ne iščemo moči, ko ne poskušamo zadovoljevati svojih osebnih ambicij, temveč jasno zaznavamo, spoznavamo, dojemamo; in odpuščamo vso množico problemov, s katerimi smo soočeni.

To zahteva veliko občutljivosti, kar v resnici pomeni imeti zavest, ki ne razmišlja v skladu z nobenim sistemom, temveč je prosta "ega-sebe"; in je torej sposobna neposredno zaznavati resničnost in odpuščati vse, kar je lažno.

[NAZAJ](#)